

ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

วิทยานิพนธ์
ของ
สรินญา มาदनอก

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

กรกฎาคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

**PROBLEMS AND OPERATIONAL GUIDELINES FOR BUDDHIST SCHOOLS
UNDER BURIRAM EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3**

Sarinya Matnok

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Educational Administration**

July 2013

Copyright of Buriram Rajabhat University

ชื่อเรื่อง	ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3	
ผู้วิจัย	สรินญา มาตนอก	
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ ที่ปรึกษาหลัก ดร.สาธิต ผลเจริญ ที่ปรึกษาร่วม	
ปริญญา	ครุศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา การบริหารการศึกษา
สถานศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	ปีที่พิมพ์ 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3 ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 238 คน ครูผู้สอนจำนวน 3,289 คน รวมประชากร 3,527 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ เทรนซี และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 493 คน จำนวนเป็น ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 148 คน และครูผู้สอน จำนวน 345 คน แล้วทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้เท่ากับ .97 และแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดวิถิพุทธ ผู้วิถิการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถิพุทธ
2. แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3 พบว่า ควรมีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งการจัดบรรยากาศ กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น ไปตามหลัก ไตรสิกขา บูรณาการชีวิตผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีผู้บริหาร และคณะครูร่วมกันวางแผนพัฒนาด้วยการนำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ดำเนินชีวิตตามแนวทางวิถิพุทธ มอบหมายบุคลากรครูให้จัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นกัลยาณมิตร ให้เป็นไป

อย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ขยาย ผู้ทำดี ปลูกฝังค่านิยม ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
ต่อผู้อื่นรวมทั้งสอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ จัดกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา
สังคมต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

TITLE	Problems and Operational Guidelines for Buddhist Schools under Buriram Educational Service Area Office 3		
AUTHOR	Sarinya Matnook		
ADVISORS	Assistant Professor Dr. Piyaporn Siripanumas	Major Advisor	
	Dr. Satit Pholcharoen	Co-advisor	
THESIS DEGREE	Master of Education	MAJOR	Educational Administration
SCHOOL	Buriram Rajabhat University	YEAR	2013

ABSTRACT

This research aimed to study the problems and operational guidelines for Buddhist schools under Buriram Educational Service Area Office 3. The population included 238 school administrators, 3,289 teachers in a total of 3527. The samples were 148 school administrators and 345 teachers, selected through the table of Krejcie and Morgan, and multi-stage random sampling. The research tools were the questionnaire with the reliability of .97, and interview. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The results were as follows:

1. The problems of Buddhist schools under Buriram Educational Service Area Office 3 both in overall and each aspect were at a high level. The highest mean score was applying Buddhist ways into learning, followed by the proposed development activities, and the Buddhist school management was reported as the lowest mean score.
2. The operational guidelines for Buddhist schools under Buriram Educational Service Area Office 3 were that the schools should have management, curriculum, learning resources, environment, atmosphere, teaching-learning activities to develop students according to the three-fold nobles, integrate student life to be the good characteristics with value and living in the society happily, cooperate in developing the Buddhist schools and society continuously, and the Buddhist events should be arranged, and planned by school administrators and teachers together with the development of activities to encourage students to live with the Buddhist way. Teachers should be assigned to arrange the activities to promote or maintain the good atmosphere interaction, friendliness, providing variety of activities, praising people who do well, integrating

knowledge and practice in all learning areas, managing the activities and situations to develop the learners who will be the power for further social development.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Buriram Rajabhat University

ประกาศคุณูปการ

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ประสบความสำเร็จได้โดยได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์ ประธานกรรมการสอบวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ สิริภานุมาศ กรรมการที่ปรึกษาหลักวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ ดร.สาธิต ผลเจริญ กรรมการที่ปรึกษาร่วมวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ และดร.สุรัช ปิยานุกูล กรรมการ ที่กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือชี้แนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณในความกรุณา เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้อำนวยความสะดวกในการประสานงานจัดทำ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษารวมทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้ และให้ความเมตตาเสมอมา ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ซึ่งได้แก่ นายศักดิ์ จันทร์ฝอย ค.ม. สาขาการบริหารการศึกษา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษานบุรีรัมย์ เขต 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานบุรีรัมย์ เขต 3 นายเหมือน รักสนาม ค.ม. สาขาการบริหารการศึกษ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน เมืองโพธิ์ชัยพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 32 และนายแก้ว ภูมิพันธุ์ ค.ม. การบริหารการศึกษ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านสระบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นบุรีรัมย์ เขต 3 ที่ให้ความกรุณาในการตรวจ แก้ไข และให้ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ประ โยชน์และคุณค่าที่ได้จากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ ผู้วิจัยขอขอบเป็นสิ่งบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

สริญา มาदनอก

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
	ความสำคัญของการวิจัย.....	6
	ขอบเขตของการวิจัย	6
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา.....	10
	ความเป็นมาของโครงการวิจัย.....	23
	การบริหาร โครงการ โรงเรียนวิถียุทธ	27
	คุณลักษณะสำคัญของ โรงเรียนวิถียุทธ	31
	รูปแบบโรงเรียนวิถียุทธ.....	34
	แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธ.....	38
	การดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารัชมัย เขต 3	57
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	68
	งานวิจัยในประเทศ.....	68
	งานวิจัยต่างประเทศ.....	72
3	วิธีดำเนินการวิจัย	76
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	76
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	81

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	84
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	84
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	100
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	100
วิธีดำเนินการวิจัย.....	100
สรุปผลการวิจัย	105
อภิปรายผลการวิจัย.....	106
ข้อเสนอแนะ	112
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	121
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์	122
ภาคผนวก ข แบบสอบถามงานวิจัย.....	128
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	137
ภาคผนวก ง ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม	140
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	148
ประวัติผู้วิจัย	152

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input).....	51
2	ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process).....	53
3	ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)	55
4	ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes/Impact)	56
5	จำนวนประชากรของผู้บริหารและครูผู้สอนตามขนาดของโรงเรียน.....	77
6	จำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารและครูผู้สอนตามขนาดของโรงเรียน	78
7	ค่าความถี่และค่าร้อยละสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	85
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมและรายด้าน.....	85
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ	86
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้.....	88
11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรม เสนอแนะการพัฒนา.....	90
12	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรใน โรงเรียนวิถีพุทธ	91
13	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการถือปฏิบัติสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน.....	93

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ	หน้า
1 ขั้นตอนการบริหารจัดการแสดง	43

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buri Ram Rajabhat University

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 การพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพและได้รับโอกาสอย่างทั่วถึงรัฐบาลจึงต้องดูแลผู้เรียนทุกกลุ่ม ไม่ทอดทิ้งผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้พิการ แต่ต้องสนับสนุนส่งเสริมผู้ที่พร้อมกว่า เช่น เด็กปัญญาเลิศ ให้ก้าวไปข้างหน้าเต็มตามศักยภาพอย่างรวดเร็วเป็นพิเศษ เปรียบเสมือนว่ากระทรวง ศึกษาธิการ ต้องเตรียมเส้นทาง 2 เส้นทางขนานกัน คือ เส้นทางธรรมดาที่รองรับผู้เรียนทั่วไป และทางด่วน (Fast Track) สำหรับผู้ที่พร้อมจะขับเคลื่อนด้วยความเร่งด่วนพิเศษ เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2546 นายกรัฐมนตรี จึงได้มอบนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการเรื่อง “Mini Ministry” คือ ให้มีองค์กรเล็กที่คล่องตัวเพื่อสร้างระบบการทำงานแก่โรงเรียนและนักเรียนของใน 2 กลุ่ม รวมทั้ง พัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นอิสระทางความคิดหลุดจากระเบียบที่รัดตึงเป็นอุปสรรคด้านต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้ก็จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติให้ก้าวทันโลกที่เทคโนโลยีเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้โดยไม่ละเลยผู้เรียน การศึกษาได้รับการสานต่ออย่างเป็นรูปธรรมโดยสำนักพัฒนา นวัตกรรม ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ 5 ลักษณะในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ทั้งนี้โรงเรียนทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ โรงเรียนในกำกับ ของรัฐ มีจุดเน้นที่การบริหารจัดการแบบเอกชนที่คล่องตัว โรงเรียนสองภาษา มีจุดเน้นที่ใช้ ภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีจุดเน้นส่งเสริมเด็กที่มี ความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ โรงเรียนใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาค้นคว้าข้อมูล เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และใช้ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และจัดการเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ (สิริกร มณีรินทร์. 2548 : 5)

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนา ตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ รูปแบบ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนา ผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ คู่ พัง เป็น ” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวง ปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตร การพัฒนา ลักษณะ โรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนา

ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวัชรธรรม 4 ประการ คือ สัมปยุตสังเสวะ หมายถึงการอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี รัชมานูรัชมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม การบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธมีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาวัชรธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่องโดยใช้สภาพ และองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น

ขั้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนาผู้เรียน และงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้น มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท 4 และหลักอภิญญาธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (นิภา เข้มวจิ. 2553 : ไม่มีเลขหน้า)

จากสภาพปัญหาการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบัน ยังพบปัญหา คือ ระบบคุณธรรมของสังคมไทยลดน้อยถอยลงไป เช่น การขาดจิตสำนึกรับผิดชอบ ขาดความสำนึกในด้านคุณธรรมจริยธรรม การรับค่านิยมและวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์ ฯลฯ ทำให้ปัญหาด้านคุณธรรมต่าง ๆ ในสังคม เช่น ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาการถูกทำร้ายทางร่างกายและจิตใจ ปัญหาความรุนแรงอื่น ๆ และปัญหายาเสพติด เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว หากทุกฝ่ายได้ร่วมมือกันในการสร้างจิตสำนึก ให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในการทำความดี เพื่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ก็จะนำพาให้สังคมบ้านเมืองมีความสุขสงบอย่างแน่นอน ดังนั้นการจัดทำโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือบางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของแต่ละจังหวัด ได้จัดทำโครงการ โรงเรียนวัดพัฒนาคุณธรรมขั้นนั้น เพื่อให้โรงเรียนในโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ หรือ โรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ของวัด และมีชื่อขึ้นต้นด้วย “วัด” ได้จัดกิจกรรมพัฒนาแก่เด็กและเยาวชน เพื่อฝึกฝนให้เป็นคนดีของสังคมด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ก็จะช่วยยกระดับจิตใจและเพิ่มพูนสติปัญญา ให้แก่เด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติจิตสำนึก ค่านิยม และคุณค่าของความเป็นไทย ให้เป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่น กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของนวัตกรรมการจัดการศึกษา เพื่อเป็นจุดเน้นสำคัญของการนำคุณค่าของพระพุทธธรรมมาสู่สังคมไทย โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของ โรงเรียนนำไปสู่การปฏิบัติให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ที่มีครู

และผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี มีพ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนที่บรรลุเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ เด็กมีความสุข อ่อนโยน ทันสมัย และทันโลก เอาตัวรอดด้วยสติและปัญญา เมื่อเผชิญอุปสรรคชีวิต รู้จัดการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์กับเพื่อนมนุษย์ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ปัจจุบันโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่สมัครเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ ปี 2548 และสามารถประเมินตนเองผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำของตัวชี้วัด โรงเรียนวิถีพุทธเป็นจำนวนมาก (นิรามย์ ไชยรัตน์. 2552 : 2)

จากการสรุปผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ปัญหาสำคัญของโรงเรียนที่ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ บุคลากรในโรงเรียนส่วนมาก ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การจัดการเรียนรู้ขาดการบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดการจัดการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ขาดการส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาขาดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ขาดการจัดการเรียนรู้ที่มีความสุขให้กับผู้เรียน ครูไม่มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งปีการศึกษาไม่ได้นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียน และการจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียน ไม่มีความต่อเนื่อง ครูและบุคลากรในโรงเรียนขาดความตระหนักในการปฏิบัติคนเป็นตัวอย่างที่ดีคือผู้อื่น ขาดส่งเสริม ชกชอง เชิดชู ผู้ทำดี ขาดการจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึก และศรัทธาในพระรัตนตรัย และในโอกาสสำคัญทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการจัด กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมวิถีชีวิต กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา จึงเป็นผลทำให้การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่ประสบความสำเร็จ บุคลากรส่วนใหญ่ยังจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามรูปแบบเดิมที่คนเคยปฏิบัติซึ่งเป็นสาเหตุทำให้การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนไม่สอดคล้องกับเจตนาของแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นเหตุให้ ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการพัฒนาทางปัญญา และด้านอื่น ๆ ผลการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นจึงไม่เป็นที่ชื่นชม ทั้งผู้ปกครองครู และชุมชน สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ บุคลากรในโรงเรียน ไม่มีโอกาสได้พัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงาน และวิถีชีวิตการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเป็นบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ (สมุทร อินทสี. 2551 : 2-3)

พระพรมคุณาภรณ์ ประยุท ปยุตโต (2548 : 12) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาแบบบวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา หลักการจัดการศึกษาของประเทศไทย ได้เริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว คือ บ้าน ด้วยการเลี้ยงดูทางร่างกาย เมื่อเติบโตขึ้นในวัยศึกษาก็จะส่งเข้าไปเรียนที่โรงเรียน เพื่อศึกษาหาความรู้ เมื่อถึงวัยผู้ใหญ่ที่สมควรมีครอบครัว ก็จะเข้าวัดเพื่อบวชเรียนและอบรมบ่มนิสัย ในที่สุดผลผลิตออกมาจึงเป็นคนที่มีความรู้ดีและมีความประพฤติที่ดีงามแต่ในปัจจุบันสาเหตุของปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชน คือ ประการที่ 1 บ้าน วัด และโรงเรียนแยกกันทำหน้าที่ พ่อแม่ที่บ้านให้เงินแก่เด็ก เพื่อเลี้ยงดูทางร่างกาย ไม่มีหน้าที่สอนหนังสือหรืออบรมทางจิตใจ โรงเรียนก็ทำหน้าที่เดียวคือสอนวิชาการ ไม่มีหน้าที่อบรมศีลธรรม วัดก็อบรมศีลธรรมอย่างเดียวไม่รับภาระอื่น ๆ ประการที่ 2 ไม่มีการประสานกันระหว่างบ้าน วัด และ โรงเรียน นั่นคือ เมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก ไม่มีการพาเด็กไปวัด โรงเรียน ไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก ก็ไม่มีการพาเด็กไปวัด หรือไม่นิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน และประการที่ 3 เมื่อทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองพาเด็กไปวัด พระสงฆ์ก็ไม่ทำหน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก เมื่อมาโรงเรียนก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว หรือขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดอบรมหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกต้อง

การดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธมุ่งแก้ปัญหาทั้ง 3 ประการ คือ ให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เราต้องไม่พัฒนาเด็กแบบแยกส่วน โรงเรียนต้องพัฒนาเด็กให้รอบด้านทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจและทางปัญญา นั่นคือ โรงเรียนไม่เพียงแต่สอนหนังสืออย่างเดียว แท้ที่จริงโรงเรียนวิถีพุทธต้องพยายามยกวัดมาไว้ที่โรงเรียน คือ โรงเรียนเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการ และบำเพ็ญทางศีลธรรมไปพร้อม ๆ กัน ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า บริการ ณ จุดเดียว (One-stop Service) ซึ่งหมายความว่าเมื่อลูกค้าเข้าร้านมาซื้อ สินค้า บางร้านมีสินค้าทุกอย่างไว้บริการ แล้วยังจะจ่ายค่าไฟฟ้า ค่าประปาและค่าโทรศัพท์ได้ด้วย ติดต่อพนักงานคนเดียวได้รับบริการครบทุกอย่าง โรงเรียนวิถีพุทธก็เหมือนร้านค้าประเภทนั้น คือนอกจากจะสอนวิชาการทั่วไปแล้วยังรับภาระในการจัดอบรมศีลธรรมให้เด็กเป็นคนดีอีกด้วย คือสอนให้เด็กที่เป็นทั้งเก่งทั้งดีและมีความสุข นี้เรียกว่า บริการ ณ จุดเดียว เพื่อจะทำหน้าที่บริการ ณ จุดเดียวได้ โรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและจากพระสงฆ์ ในวัด โรงเรียนทำข้อตกลงกับวัดว่าจะพาเด็กไปเรียนกับพระสงฆ์ที่วัดหรือนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน และองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ ก็คือวัด คณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมทั้งในเรื่องนี้ ทั้งด้านนโยบายที่ชัดเจนและการพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวดที่ 5 มาตรา 81 กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม (ประยุท ปยุตโต. 2547 : 12)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายปี พ.ศ. 2551 โดยกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมาย คิวชี้วัดและแนวทางดำเนินงานของกิจกรรมในแต่ละกลยุทธ์ สำหรับกลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความเสมอภาค สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย กำหนดเป้าหมายที่ 1 โรงเรียนทุกโรงเรียน จัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้และทุกโรงเรียนที่สามารถทำแบบอย่างได้ร้อยละ 10 เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวบรรลุ เป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จึงได้ดำเนินการศึกษาแบบประเมินตนเองในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาเครื่องมือแบบประเมินตนเองด้านการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ พัฒนาให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบแบบประเมินตนเองในการดำเนินงาน พัฒนาคุณธรรมนำความรู้ของสถานศึกษาในสังกัด โดยมี โรงเรียนเข้าโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธในระดับประถมศึกษาจำนวน 216 โรงเรียน โดยดำเนินการบริหารจัดการตามแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการใน 5 แนวทาง คือ (1) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ (2) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ (3) ด้านกิจกรรม เสนอแนะการพัฒนา (4) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ (5) ด้านการเชื่อมสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. 2551 : 1)

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธยังไม่ก้าวหน้าและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร การดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธเป็นแค่รูปแบบ แต่ไม่เป็นวิถีชีวิต โดยเฉพาะการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธยังขาดความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะบุคลากรในโรงเรียนส่วนมาก ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การจัดการเรียนรู้ขาดการบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดการจัดการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ขาดการส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ขาดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้ และยังไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ นอกจากนี้ครูและบุคลากรในโรงเรียนยังขาดการส่งเสริมความตระหนักในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเป็นพุทธมามกะอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยต้องการทราบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 มีความคิดเห็นต่อปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บุรีรัมย์ เขต 3 เป็นอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานการบริหารจัดการศึกษา
โรงเรียนวิถืพุทธต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดจุดประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถืพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
บุรีรัมย์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถืพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
บุรีรัมย์ เขต 3

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถืพุทธของผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนใน
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
2. ได้แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถืพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
บุรีรัมย์ เขต 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหาการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียน
วิถืพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 40)
ได้กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถืพุทธไว้ 5 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถืพุทธ
- 1.2 ด้านการจัดวิถืพุทธสู่วิถีการเรียนรู้
- 1.3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา
- 1.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรใน โรงเรียนวิถืพุทธ
- 1.5 ด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถืพุทธและชุมชน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนใน โรงเรียน
วิถืพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำนวน 238 โรงเรียน จำแนกตาม
ตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารโรงเรียน 238 คน ครูผู้สอนในโรงเรียนจำนวน
3,289 คน รวมทั้งสิ้น 3,527 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสานโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและเทคนิคการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดตามตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 148 คน ครูผู้สอน จำนวน 345 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 493 คน จากนั้นทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดโควตาจำนวน 8 คน

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ

3.1.1 สถานภาพตำแหน่งได้แก่

3.1.1.1 ผู้บริหาร โรงเรียน

3.1.1.2 ครูผู้สอนในโรงเรียน

3.1.2 ขนาดโรงเรียน จำแนกออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

3.1.2.1 โรงเรียนขนาดใหญ่

3.1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง

3.1.2.3 โรงเรียนขนาดเล็ก

3.2 ตัวแปรตาม คือ ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มี 5 ด้าน คือ

3.2.1 ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ

3.2.2 ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

3.2.3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

3.2.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ

3.2.5 ด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

ค่านิยมศัพท์เฉพาะ

1. ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึง ข้อบกพร่องและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3
2. แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึง การนำหลักพุทธการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด
3. โรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ ได้กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธไว้ 5 ด้าน ดังนี้
  - 3.1 การบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึง การกำหนดให้มีวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน การระบุแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ บุคลากรในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนระหนังกถึง ฤกษ์ประ โยชน์ และมีความศรัทธาในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนตามแนววิถิปุทธ การแต่งตั้ง คณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างชัดเจน การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ การปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธแก่ผู้เกี่ยวข้อง
  - 3.2 การจัดวิถิปุทธสู่การเรียนรู้ หมายถึง โรงเรียนมีการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็น ความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการฝึกปฏิบัติ ในหลักสูตรสถานศึกษาครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดวิถิปุทธที่หลากหลาย การพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิตให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนมี แผนการจัดการเรียนรู้ ที่นำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา โรงเรียนจัดกระบวนการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่จัดเสริม
  - 3.3 การจัดกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา หมายถึง โรงเรียนกำหนดนโยบายและกรวางแผน ของในการจัดกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับหลักการ โรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนมีแนวปฏิบัติในการจัด กิจกรรมประจำวันตามแนววิถิปุทธอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้าน วิชาการ วิชาชีพและคุณธรรม โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงและเกิดคุณค่ากับ

การดำเนินชีวิตประจำวัน โรงเรียนมีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยและครบครันทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชนตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ

3.4 การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึง บุคลากรในโรงเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนดำเนินการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบวัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนมีแผนงานหรือโครงการในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้เข้าใจหลักการและแนวทางพัฒนาคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถิปุทธ

3.5 การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิปุทธและชุมชน หมายถึง โรงเรียนมีการระดมความคิดจากบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชนในการวิเคราะห์ความต้องการและวิธีปฏิบัติงาน เพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนและชุมชนในแนวทางวิถิปุทธโรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชน สถาบันทางศาสนาและองค์กรอื่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ระดมทุน ใช้จ่ายทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการตามแนวทางโรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนมีแผนงานหรือโครงการเปิดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางชุมชนด้านวิชาการ วิชาชีพ และกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชนโรงเรียนร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่าง ๆ โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา

4. วิถิปุทธ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ยึดหลักไตรสิกขาเป็นหลัก คือ สีล สมาธิ ปัญญา

5. ผู้บริหาร โรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน หรือรักษาการณในตำแหน่งผู้อำนวยการ ที่จัดการศึกษาในระดับศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์เขต 3 ที่จัดการศึกษาดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธของกระทรวงศึกษาธิการ

6. ครูผู้สอนใน โรงเรียน หมายถึง ครูผู้สอนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 3 ที่จัดการศึกษาดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธของกระทรวงศึกษาธิการ

7. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 3 ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนต่าง ๆ ในอำเภอหนอง อำเภอลำทะเมนชัย อำเภอหนองกี่ อำเภอหนองหงส์ อำเภอปะคำ อำเภอโนนดินแดง อำเภอโนนสุวรรณ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ใน เอกสาร ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา
2. ความเป็นมาของ โครงการวิถีพุทธ
3. การบริหาร โครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ
4. คุณลักษณะสำคัญของ โรงเรียนวิถีพุทธ
5. รูปแบบ โรงเรียนวิถีพุทธ
6. แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ
7. การดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 3
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา

การบริหารจัดการศึกษา

การบริหารจัดการศึกษา เป็นกระบวนการในการบริหารการจัดการด้านการศึกษาเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ โดยใช้ทรัพยากรหลักในการบริหารการศึกษา คือ การจัดการบุคลากร เงินและวัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอความหมายของการบริหารการศึกษาดังมีผู้เชี่ยวชาญ ทางการศึกษาได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการศึกษา

สงวน เลิศอรุณ (2533 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารจัดการศึกษา เป็นการดำเนินการ เกี่ยวกับการศึกษาโดยใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และจัดการเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2539 : 4) กล่าวว่าการบริหารจัดการศึกษา หมายถึงกิจกรรมที่ บุคคลหลายฝ่ายร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในด้านบุคลิกภาพ

ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม ทักษะ คุณธรรมและค่านิยม พร้อมทั้งจะสนองการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม

สมจิต ชันขวา (2544 : 7) ได้ให้ความหมายการบริหารจัดการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้ประชาชนทุกคนในสังคมได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่

จากความหมายของการบริหารจัดการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา โดยดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาชีวิตบุคคล ให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สุทัศน์ วรสีห์ (2549 : 27-28) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการศึกษายุคปัจจุบันว่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 40 จะต้องมุ่งเน้นการกระจายอำนาจการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและการบริหารทั่วไป ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยให้สถานศึกษาบริหาร โดยคณะกรรมการสถานศึกษา ดังนั้นวัฒนธรรมการบริหารต้องเปลี่ยนแปลงจากการที่คนคนเดียวมีอำนาจเบ็ดเสร็จเปลี่ยนมาบริหาร โดยคณะกรรมการ เพื่อให้การบริหารนั้นเป็นของทุกคน โดยทุกคนและเพื่อทุกคนด้วยเหตุนี้แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจึงเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นสินค้าตัวใหม่ให้ผู้บริหารต้องพิจารณานำไปใช้ในการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นทีคิวเอ็ม (Total Quality Management) ซึ่งเป็นการบริหารแบบมุ่งสู่คุณภาพทั้งองค์กร ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และปรับปรุงงาน ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)
3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People)
4. หลักการบริหารตนเอง (Self - managing)
5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance)

จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่า การบริหารจัดการศึกษา ใช้กระบวนการทางการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างชัดเจนเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทขององค์กร หรือหน่วยงานแต่ละแห่งและจะต้องร่วมมือกันบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้เกิดความพึงพอใจของทุกฝ่าย และการบริหารการศึกษายุคใหม่ให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและใช้แนวทางการบริหารการศึกษาที่เน้น การกระจายอำนาจด้านการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมตามแบบการบริหารยุคใหม่ เมื่อเขตพื้นที่การศึกษาใดสามารถปรับเปลี่ยนการบริหารการศึกษาให้มีรูปแบบและมีคุณภาพให้มีคณะกรรมการจากทุกฝ่ายเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทักท้วงร่วมกำกับดูแล ให้เป็นไปตามเป้าหมาย นโยบายหรือกรอบกติกการทำงานจนเกิดความพึงพอใจเพื่อให้เป็นไปตามหลักกระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหารเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญอย่างยิ่งของผู้บริหารทุกคน ทุกองค์การบริหาร การศึกษาที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่มีขั้นตอนการทำงานอย่างชัดเจนถูกต้อง ตามสถานการณ์และบริบทขององค์กรหรือหน่วยงาน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอความหมาย แนวคิดของนักการศึกษา และองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการบริหารตามลำดับ ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2543 : 14) กล่าวว่า การบริหาร คือ กระบวนการของการทำงานให้สำเร็จ โดยใช้ผู้อื่น การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นเพื่อสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพด้วย การบริหารจะมีประสิทธิภาพเมื่อการบริหารบรรลุผลสำเร็จที่ต้องการ การบริหารจะมีประสิทธิภาพถ้าทรัพยากรขององค์การถูกใช้อย่างประหยัด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ (2541 : 11) กล่าวว่า กระบวนการบริหารเป็นการออกแบบ และรักษาซึ่งสภาพแวดล้อมของบุคคลร่วมกันในกลุ่ม ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือหมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยมีขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การชักนำ (Leading) การควบคุม (Controlling) มนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ทรัพยากรข้อมูลขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ

กูลิค (Gulick, 1937 : 6 อ้างถึงใน สมเกียรติ สรรพทรัพย์, 2551 : 28-29) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ หรือ ที่เรียกว่า POSDCORB Model ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

1. Planing หมายถึง การวางแผนงาน โดยคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นมามีความหมายสอดคล้องกันในการดำเนินงาน การวางแผนเพื่อกำหนดทิศทางองค์การในอนาคต ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การวางแผนเกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น และระยะยาว การพัฒนาพฤติกรรมและแนวทางการกระทำ การจัดทำนโยบาย ระเบียบวิธีปฏิบัติ กฎ ระเบียบต่าง ๆ สำหรับการปฏิบัติ การวางแผนเป็นความพยายามในการบูรณาการ

ทรัพยากรบริหาร (คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี) ที่องค์การมีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การและเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งใช้แผนเป็นแนวทางการใช้ความรู้ทางวิทยาการ และวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการ โดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องและสมบูรณ์สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้สำหรับกิจกรรมนั้น

2. Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์การ รวมถึงการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ (Management) การจัดแบ่งส่วนงานให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะอย่าง (Specialization) และยังพิจารณาในแง่การควบคุม (Control) และหน่วยงาน (Organization) เช่น หน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษาหรือหน่วยแนะนำ นอกจากนี้ยังต้องศึกษาถึงการแก้ปัญหาและอุปสรรคข้อขัดข้องและการปรับปรุงองค์การบริหารให้ดีขึ้นด้วย

3. Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้ หรือหมายถึงการจัดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (Personnel Administration) เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Put the Right Man on the Right Job) รวมถึงการเสริมสร้างและสร้างไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงาน นอกจากนี้การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการวางแผน นโยบาย การวางแผนโครงการ ระเบียบและวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ การบำรุงรักษา รวมถึงการสรรหา การรับคนเข้าทำงาน และการพ้นจากหน้าที่

4. Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยความสะดวก การควบคุมงาน และการนิเทศก์งาน การใช้ศิลป์ในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ การวินิจฉัยสั่งการ

5. Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการในการประสานงานที่ดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ไขข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะต้องมีในทุกระดับของงาน การประสานงานยังรวมถึงการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดการประสานงานที่ดีขึ้น ทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร การรายงานโดยทั่วไปหมายถึงวิธีการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลแก่ผู้ที่มาติดต่อสอบถาม ซึ่งรายงานจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่เป็นจริง

7. Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารด้านงบประมาณและการเงิน วิธีการใช้งบประมาณและแผนงาน เป็นเครื่องมือในการควบคุม

การดำเนินงาน สำหรับวิธีการบริหารงบประมาณมักมีวงจรงบประมาณ (Budget Cycle) ประกอบด้วย ขั้นตอน การเตรียมงบประมาณและการเสนอขออนุมัติ การพิจารณาให้ความเห็นชอบของฝ่ายนิติบัญญัติ การดำเนินการ และการตรวจสอบ

กิตติ ศรีโกศา (2548 : 93) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับ ลักษณะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของฝ่ายวิชาการ ในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในฝ่ายวิชาการของสถานศึกษา ในสังกัดกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการจัดเก็บข้อมูลและด้านการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง โดยพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดเก็บข้อมูลอยู่ในระดับปานกลางและด้านการติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับ น้อยและปัจจัยทางการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ วัสดุ การจัดการและ วัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อเสนอแนะการ มีการศึกษาอย่างละเอียดถึงตัวปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อลักษณะ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้ง การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในฝ่ายวิชาการและฝ่ายอื่น ๆ ในรูปแบบอื่นที่ เหมาะสม เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและการสนทนาแบบกลุ่ม เป็นต้น เพื่อที่จะได้รับข้อมูลที่หลากหลายและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล ของโรงเรียน : การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ พบว่า ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ระดับปัจจัยทางการบริหารและระดับประสิทธิผลของ โรงเรียนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละปัจจัย พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีเพียงปัจจัยสมรรถนะ ขององค์การที่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับปัจจัยทางการบริหาร และระดับประสิทธิผลของ โรงเรียน จำแนกตามขนาดของ โรงเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมของ โรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วน โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 (2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 226.11 ค่าองศา อิสระ = 115 ค่า $P = 0.063$ ค่าดัชนี GFI = 0.96 ค่าดัชนี AGFI = 0.91 ค่าดัชนี RMSEA = 0.056 และค่า CN = 276.52) (3) ปัจจัยทางการบริหารมีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลของ โรงเรียน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อยดังนี้ (1) อิทธิพลทางตรง 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์การ ปัจจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน และปัจจัย

ภาวะผู้นำทางวิชาการ (2) อิทธิพลทางอ้อมมี 3 ปัจจัยคือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์กรที่ส่งผ่านปัจจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้กับปัจจัยบรรยากาศ ของ โรงเรียน ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผ่านปัจจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้กับปัจจัยบรรยากาศของ โรงเรียน และปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียนที่ส่งผ่าน ปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และ (3) อิทธิพลรวม 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์กร ปัจจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยบรรยากาศของ โรงเรียน และปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ

การบริหารงานที่ดี

ในปัจจุบัน การบริหารงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการ บริหารงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริ โภคนิยมที่แสวง หากำไร และมีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กรให้บรรลุ ผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการ บริหารจัดการ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนา มาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ เพราะเขาถือว่า การที่จะใช้หลักการ วิธีการ หรือเทคนิคของนักวิชาการชาวตะวันตก ซึ่งพัฒนาการจัดการจัดการมาไม่เกิน 100 ปีนั้นยังเป็น หลักการที่ยังยึดกับวัตถุ รวมทั้งมีผู้แพ้ผู้ชนะ เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งหวังกำไรและการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อนักวิชาการทางตะวันตก ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา ทำให้เขารู้ว่าศาสตร์แห่งการบริหาร จัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั้นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการ เชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งในที่นี้จะได้อธิบายถึง หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธ ศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่าสามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับ หลักการบริหารสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี (จรัส จันทรแสงศรี, 2552 : ไม่มีเลขหน้า)

ดังนั้นหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่า มากกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปี ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า ยังคงเป็นแนวทางเดียว หรือ ไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสนองตอบต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และ สร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาด อะไรบ้างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลัง เปลี่ยนแปลงและ มีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหาร จัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและ ในอนาคต แต่ในที่นี้ จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัพพริสุธรรม

ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสัปปริสสูตร (พระไตรปิฎกเล่มที่ 23) อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียง หลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสธ กระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี 7 ประการ คือ

1. ชัมมัญญา (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งกรรม ได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำ ให้เกิดผล รวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ อันว่า “ สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา” โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมา บริหารจัดการองค์กร

2. อัตถัญญา (Knowing the Meaning, Knowing the Purpose) ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ขององค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กร ในที่นี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดี การวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ

3. อัตตัญญา (Knowing Oneself) ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหารความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

4. มัตตัญญา (Moderation, Knowing how to be Tempered) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่าย โภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ชีคความสามารถขององค์กร ชีคความสามารถของทรัพยากร มนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5. กาลัญญา (Knowing the Proper Time) ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

6. ปริสัญญญา (Knowing the Assembly, Knowing the Society) ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้กริยาที่จะประพฤติดต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์ หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน หรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7. ปุคคลัญญา (Knowing the Individual, Knowing the Different Individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอิริยาขัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

จากสาระของสัปปริสธรรมข้างต้นจะเห็นว่า พระพุทธศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า พบได้ในสังคัมมมนุษย์ หรือปัจจัยแห่งสังคัมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักรัฐชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้ สำหรับในส่วนของหลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคัมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกโสดหนึ่งด้วย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2546 : 46) ได้กล่าวถึง การบริหารงานที่ดีในภาครัฐสอดคล้องกับธรรมาภิบาล (Good Governance) การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความสามัคคี และร่วมพลังการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักสำคัญคือ มีความโปร่งใส มีนิติธรรม มีความรับผิดชอบ มีความเสมอภาค มีคุณธรรม มีความคุ้มค่าและการมีส่วนร่วม

สุวรรณ เงินน้ำ (2545 : 14-15) ได้กล่าวสรุป การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) โดยหลักการแล้ว การบริหารจัดการที่ดีเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยประกันว่าผู้บริหารได้ดำเนินการบริหารด้วยความรับผิดชอบ และนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จขององค์กรอย่างแท้จริงนอกจากนี้ยังได้ระบุหลักการ 6 ประการซึ่งใช้ได้โดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ได้แก่

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยตรงกล้าให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจ ซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาสัมพันธ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลงานการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยตรงกล้าให้คนไทยมีความประหยัด ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ทฤษฎีระบบ

การเอาแนวความคิดเชิงระบบเข้ามาใช้ในการบริหารก็ด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันองค์การขยายตัวสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นการยากที่พิจารณาถึงพฤติกรรมขององค์การได้หมดทุกแง่ทุกมุม นักทฤษฎีบริหารสมัยใหม่ จึงหันมาสนใจการศึกษาพฤติกรรมขององค์การ เพราะคนเป็นส่วนหนึ่งของระบบองค์การ องค์การเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม

วิธีการเชิงระบบ

วิธีการเชิงระบบ มีลักษณะเดียวกันกับวิธีการแก้ปัญหาแบบอื่น ๆ เช่น วิธีการทางวิทยาศาสตร์ วิธีการของอริยสัจสี่ในพุทธศาสนา กล่าวคือ ทุกกระบวนการ จะเริ่มด้วยการศึกษาปัญหาและสาเหตุ กำหนดเป้าหมาย และวิธีการแก้ไข ดำเนินการแก้ปัญหา และการตรวจสอบผลการดำเนินงาน

จอร์จ อี. ไตรทิพจรัส (2543 : 25) ได้กล่าวถึง ระบบและวิธีการเชิงระบบไว้เช่นเดียวกัน ได้กล่าวว่า ระบบ หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกัน และต่างก็ทำหน้าที่ของตนอย่างมีระเบียบ โดยส่วนประกอบของระบบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้วิธีการเชิงระบบ หรือการทำงานเชิงระบบ หมายถึง การทำงานทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบซึ่งส่งผลให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาปัญหา
2. การวิเคราะห์ทางเลือก
3. การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
4. การวางแผน
5. การดำเนินการตามแผน
6. การกำกับ ติดตามประเมินผล

โครงสร้างของระบบ มีองค์ประกอบสำคัญคือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) หมายถึง ทรัพยากรที่ถูกป้อนเข้าสู่การดำเนินงานของระบบ 2) กระบวนการ (Process) หมายถึงวิธีดำเนินงานต่าง ๆ ที่ทำให้สิ่งที่ป้อนเข้าไปในระบบเกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ผลงาน หรือผลผลิตของระบบ 3) ผลผลิต (Outputs) หมายถึงผลที่ได้จากการดำเนินงานของระบบ ดังนั้น การนำแนวคิดทฤษฎีระบบมาใช้ ในการศึกษาวิเคราะห์การบริหารงานจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา จะช่วยให้สามารถศึกษาแนวทางแก้ไข และการพัฒนาการบริหารงานจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาได้อย่างครอบคลุมและชัดเจนขึ้น

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

จอร์จ พาร์สัน (2543 : 7) ได้กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ไว้ว่า แนวคิดทางสังคมวิทยาที่มีลักษณะเด่นในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมได้อย่างมีเหตุผลและกว้างขวางครอบคลุมสังคมระดับต่าง ๆ ได้สอดคล้องและสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบคือแนวคิดทฤษฎีของ พาร์สัน (Parsons) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป โดย พาร์สัน มีความคิดถึงความสัมพันธ์ในสังคมถูกกำหนดโดยอิทธิพลของบรรทัดฐานของสังคมอันประกอบด้วยระบบค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ กระบวนการสังคมประกิต และกลไกควบคุมทางสังคมจะทำให้บุคคลแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างกันตาม โครงสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว ด้วยแนวคิดนี้ทำให้เขาสามารถสร้างทฤษฎี โครงสร้างหน้าที่ที่อธิบายและคาดการณ์ความสัมพันธ์ได้ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลในระดับจุลภาคไปจนถึง สังคมในระดับมหภาค ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ทำให้เข้าใจและสามารถทำนายความสัมพันธ์ในสังคมได้ อย่างถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สุภาวดี จันทวานิช (2543 : 21) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เป็นทฤษฎีที่มีความเป็นนามธรรมระดับสูง แต่ยังคงอยู่ในกลุ่มเดียวกับแนวคิดสองแนวคิด คือ แนวคิดการวิเคราะห์ชุมชน และแนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network) การใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ วิเคราะห์ ข้อมูลก็คือ การวิเคราะห์ที่เน้น โครงสร้างสังคมและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ในโครงสร้างสังคม โดยถือ ว่าปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องศึกษาจะต้องอยู่ภายในระบบสังคมหรือสถาบันสังคม อันใดอันหนึ่งใน โครงสร้างสังคม ระบบสังคมแต่ละระบบมีหน้าที่ของตนเองหน้าที่ของแต่ละระบบทำให้สังคมนั้น ดำรงอยู่ได้ การเปลี่ยนแปลงในระบบย่อยจะมีผลกระทบต่อ โครงสร้างทั้งหมดด้วย

จะเห็นว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่และระบบความสัมพันธ์ในองค์การ สมาชิกในองค์การต้องอาศัยความสามารถในการปรับตัว (Adaptation) ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์การ (Goal Attainment) ความสามารถในการบูรณาการหน้าที่อย่างต่อเนื่องผสมผสาน(Integration) ความสามารถในการรักษาแบบแผนวัฒนธรรมขององค์การและความภาคภูมิใจในองค์การ (Latency) ดังนั้น การนำแนวคิด ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์ บทบาทหน้าที่ของบุคลากร โครงสร้างทางสังคมในเขต พื้นที่การศึกษา แบบความสัมพันธ์ภายในเขตพื้นที่การศึกษาระหว่างบุคลากรกับบุคลากร ผู้บริหารกับ บุคลากร รวมทั้งสังคมประกิตในเขตพื้นที่การศึกษาก็จะทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลในการตอบโจทย์ ปัญหาการวิจัยได้ชัดเจนขึ้น

ยุทธศาสตร์การบริหารองค์การ

ชิรวัดน์ นิเจนตร (2545 : 3) กล่าวว่ายุทธศาสตร์เป็นกลวิธีสำคัญที่จะนำไปสู่กระบวนการบริหาร ที่ทำให้เกิดคุณภาพของงานได้ ทุกองค์การจึงมีการร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารงาน ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอยุทธศาสตร์ในเรื่องความหมายของยุทธศาสตร์ การนำยุทธศาสตร์มาใช้แก้ไขปัญหาประเทศชาติการใช้ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาประเทศตามลำดับความหมายของยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์เป็นกลวิธีอันแยบยลและชาญฉลาด ที่จะบริหารงานที่มีความซับซ้อน มีปัญหา หรือมีความจำเป็น ต้องให้ประสบความสำเร็จในวงการทหารยุทธศาสตร์หมายถึงศาสตร์และศิลป์ที่ในการบัญชากองทัพเพื่อรบให้ชนะข้าศึก ต่อมามีการนำคำนี้มาใช้ในกิจการอื่น ๆ อีกหลายด้าน ในแง่ของการพัฒนาองค์การ ยุทธศาสตร์คือกลวิธีที่องค์การหรือหน่วยงานใด ๆ เลือกใช้สำหรับผลักดันองค์การจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพที่พึงประสงค์ในอนาคต ท่ามกลางความแปรปรวนของสภาวะแวดล้อมและการใช้ศักยภาพของทรัพยากร ในลักษณะที่พิเศษกว่าปกติ ยุทธศาสตร์จึงเป็นคุณลักษณะพิเศษของการปฏิบัติงานที่กำหนดการใช้ทรัพยากรและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจัดการกับสภาวะแวดล้อม ให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นวิธีการระยะสั้นในการจัดสรรทรัพยากรเสียใหม่หรือเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถตอบสนองผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่

ยุทธศาสตร์หมายถึงวิธีการที่คิดว่าดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ยุทธศาสตร์ควรเป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทดแทน โครงการหรือการดำเนินงานแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมาแล้วแต่ไม่ได้ผลในการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องนั้น ๆ จึงจะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์จะมีความต่างจากคำอื่น ๆ และมีข้อสังเกตดังนี้

1. ยุทธศาสตร์น่าจะเป็นกลวิธีใหม่ที่ยังไม่เคยมีการนำมาใช้ เพราะเป็นวิธีการอันชาญฉลาดที่ใช้แก้ปัญหาและการพัฒนาที่ได้ผล ซึ่งวิธีอื่น ๆ ที่ใช้กันทั่วไปได้ผลน้อยหรือไม่ได้ผลเลย อย่างไรก็ตามอาจมีการนำยุทธศาสตร์นั้นไปใช้ซ้ำอีกในกรณีอื่น ๆ หรือบริบทอื่น เมื่อบ่อยครั้งเข้าก็กลายเป็นวิธีการธรรมดาทั่วไปเช่นเดียวกับคำว่า นวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายเช่น ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเอง ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม เป็นต้น
2. กลวิธีที่เรียกว่ายุทธศาสตร์ควรมีลักษณะระดับและขอบเขตเพียงใด ยุทธศาสตร์น่าจะใช้เฉพาะด้านเฉพาะสาขามากกว่านโยบาย ซึ่งใช้ได้กว้างกว่าแต่ควรมีระดับที่สูงกว่า เทคนิคหรือวิธีการ
3. ยุทธศาสตร์เป็นสิ่งที่สามารถศึกษา ค้นคว้า ออกแบบ หรือสร้างขึ้นมาได้ จากการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี หลักการข้อมูลสารสนเทศ มาศึกษา ค้นคว้า วิจัย ทดลอง หาทางเลือกและกลวิธีที่เหมาะสม สอดคล้องกับสาเหตุและปัจจัยที่จะ

นำไปสู่ผลลัพธ์หรือเป้าหมายที่ต้องการได้ เมื่อผ่านการตรวจสอบและประเมินผลแล้วว่าใช้ได้ผลดี
กว่าเดิมก็สามารถใช้ปฏิบัติ ถ่ายทอดและเผยแพร่ไปสู่วงกว้างในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้

ประเวศ วะสี (2543 : 7) การนำยุทธศาสตร์มาใช้แก้ไขปัญหาประเทศไทย ในขณะที่
ประเทศไทยของเรากำลังมีปัญหาวิกฤตรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ ทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหา
ความยากจนปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการศึกษา ปัญหาระบบราชการที่ไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ไข
ปัญหาปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนและยากต่อการแก้ไข ทั้งโครงสร้างวิธีคิด
โครงสร้างอำนาจ โครงสร้างทิศทางการพัฒนา โครงสร้างทางการเงิน โครงสร้างทางกฎหมายปัญหาเหล่านี้
รัฐและสังคมไทยไม่มีพลังเพียงพอที่จะแก้ไขวิกฤตชาติ หากปล่อยไว้ ปัญหาที่ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น
จึงจำเป็นที่คนไทยในทุกภาคส่วน จะต้องรวมพลังกำหนดยุทธศาสตร์แก้วิกฤตชาติ เพราะกาลเวลาได้
พิสูจน์แล้วว่า ลำพังอำนาจรัฐไม่เพียงพอที่แก้ไขวิกฤตชาติได้ จำเป็นที่ภาคสังคมหรือประชาชน
ต้องผนึกกำลังร่วมแก้ปัญหาราชาชาติ โดยใช้พลังอำนาจทางสังคมซึ่งเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ของคน
ไทยทั้งชาติ ในทุกพื้นที่ ทุกองค์กรและทุกเรื่อง โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน ซึ่ง
ยุทธศาสตร์นี้จะทำให้ทุกคนร่วมกันทำงาน 3 ลักษณะคือ การลงมือทำเอง การร่วมมือกับรัฐและการ
ตรวจสอบรัฐ แต่ทั้งนี้ รัฐจะต้องไม่บั่นทอนพลังทางสังคม แต่ต้องให้การสนับสนุนส่งเสริม ให้คนไทย
รวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ และเข้ามารับบทบาทในการร่วมแก้วิกฤตชาติ

นอกจากนี้ยังมีการใช้ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษา เช่น ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียน
ทั้งระบบ ยุทธศาสตร์การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน ยุทธศาสตร์การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น
จึงเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนางานด้านต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ
หากเขตพื้นที่การศึกษาใดสามารถร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างดี
เหมาะสมกับบริบทของเขตพื้นที่การศึกษานั้น ๆ และสามารถนำไปใช้ได้มีประสิทธิภาพแล้วเชื่อ
ว่า การบริหารการศึกษาก็จะประสบความสำเร็จ สามารถแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาของชาติได้อย่าง
แน่นอน

ดังนั้นสรุปได้ว่า ผู้บริหารการศึกษาทั้งหลาย จะต้องเป็นนักปฏิบัติที่สนใจปัญหาและ
เหตุการณ์อย่าง เฉพาะเจาะจงที่เกิดขึ้นในองค์กร ต้องตีความ วิเคราะห์ ประยุกต์เอาหลักการและ
ทฤษฎีต่าง ๆ ทางการบริหารการศึกษา มาใช้ในการปฏิบัติ มุ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยหลักการ
และทฤษฎีบริหารการศึกษาที่ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้อย่างละเอียดรอบคอบแล้วนั้น เป็นแนวทาง
ในการดำเนินการ เพื่อความถูกต้อง และเหมาะสม

ความเป็นมาของโครงการวิถิปุทธ

ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธ

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ มีนักการบริหาร นักการศึกษา พระสังฆาธิการและองค์การทางการศึกษา ได้ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธไว้หลากหลาย สรุปได้ ดังนี้

พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตโต (2547 : อนุโมทนา) ได้ให้ความหมายไว้ว่า โรงเรียนวิถิปุทธนี้ ชื่อบอกอยู่ในตัวว่าเป็นสถานศึกษาที่ดำเนินในทางของพุทธะ คือ ท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ความรู้ ความตื่น ความเบิกบานนั้น เป็นลักษณะ 3 ด้าน ของแกนอันเดียวกัน คือ ปัญญา ที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไปในจิตใจที่ดั่งงาม สุขสดใสมีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ โดยมีการสื่อสารและพฤติกรรมที่สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นฐานรองรับสนับสนุน ทำให้เกิดการพัฒนาที่การศึกษา 3 ด้าน บูรณาการเป็นไตรสิกขา

พระมหาพจน์นรินทร์ ฐิตวโส (2546 : 9) กล่าวว่า โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันดำเนินการจัดการศึกษาให้มีหนทางการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่นำไปสู่ “ปัญญา”

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา

คณะกรรมการพัฒนาวัตกรรมการศึกษา (2547 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (2547 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถิปุทธ เป็นโรงเรียนระบบปกติที่สอนวิชาต่าง ๆ เหมือนโรงเรียนทั่วไปแต่นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน เน้นที่การบูรณาการไตรสิกขา คือ สิล สมาธิ ปัญญา เข้าในหลักสูตร และกิจกรรมต่าง ๆ

พระพุฒาจารย์ วัดสระเกศ (2547 : ไม่มีเลขหน้า) ให้ความหมายไว้ว่า โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกินอยู่ คู่ พึ่ง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับคำว่าวิถีพุทธ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ยึดหลักไตรสิกขาเป็นหลัก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ไพรัช สู่แสนสุข (2547 : ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึง ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า จากความพยายามของทุกฝ่ายที่จะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ทั้งด้าน โครงสร้างด้านระบบบริหารจัดการและการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพและได้รับโอกาสอย่างทั่วถึง แต่ในความเป็นจริงโรงเรียนมีมากกว่า 40,000 โรงเรียนซึ่งมีความพร้อมทรัพยากรและศักยภาพแตกต่างกัน ทั้งศักยภาพของโรงเรียน ชุมชนและผู้เรียนที่หลากหลาย อีกทั้งประเทศไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันในเวทีโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว รัฐบาลต้องดูแลผู้เรียนทุกกลุ่ม ไม่ทอดทิ้งผู้ด้อยโอกาสเสียไว้ พิจารณ์ แต่ต้องสนับสนุนส่งเสริมผู้ที่พร้อมกว่า เช่น เด็กปัญญาเลิศให้ก้าวไปข้างหน้าเต็มตามศักยภาพอย่างรวดเร็ว

ดังนั้นเมื่อการประชุม เรื่องการปฏิรูปอุดมศึกษา 10 มกราคม 2546 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้รับมอบหมายจากรัฐบาลดำเนินการเรื่อง “Mini Ministry” คือให้มีองค์กรเล็กที่คล่องตัวเพื่อสร้างระบบการทำงานแก่โรงเรียนและนักเรียนของในกลุ่ม 2 นี้รวมทั้งจะพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นอิสระทางความคิด หลุดจากระเบียบที่รัดตึงเป็นอุปสรรคด้านต่าง ๆ และขยายผลอย่างเต็มรูปในโอกาสต่อไป บุคคลเหล่านี้ก็จะเป็กำลังของประเทศชาติให้ก้าวทันโลกที่เทคโนโลยีที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้โดยไม่ละเลยผู้เรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

จากนโยบายดังกล่าวข้างต้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำโครงการ “สำนักพัฒนานวัตกรรม” ขึ้นในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในเบื้องต้นจะพัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ 5 ลักษณะ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ทั้งนี้ โรงเรียนทั้ง 5 รูปแบบใหม่โดยมีจุดเน้นของนวัตกรรม การศึกษาที่แตกต่างกัน

สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นที่จิตวิญญาณเป็นการเรียนรู้รากเหง้า ของภูมิปัญญาไทย คือ หลักธรรมพระพุทธศาสนา อันทรงคุณค่า ให้ผสมผสานกับการปฏิรูปการเรียนรู้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

1. ผู้นำดำเนินการอย่างจริงจัง จนเห็นผลทั้งระดับประเทศ กระทรวง สถานศึกษา โดยกำกับดูแล ติดตาม และช่วยเอื้ออำนวยให้โครงการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
2. การสื่อสารสร้างความรู้ ความเข้าใจกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่ชัดเจน
3. ความพร้อมของสถานศึกษา
4. การประเมินผลมุ่งผลสำเร็จเป็นสำคัญและให้เป็นไปตามระบบเชิงวิจัยและพัฒนา
5. มีองค์กรที่รับผิดชอบโครงการที่มีการดำเนินการอย่างเป็นอิสระ และโปร่งใส
6. ทุกองค์ประกอบต้องสอดคล้องกันทั้งระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ

เป้าหมายพัฒนานวัตกรรมการศึกษา คือ

1. เด็กและเยาวชนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะผู้ที่มีความพร้อม
2. ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม สามารถพัฒนาการศึกษาได้อย่างก้าวกระโดด (Fast Track) เป็นแรงผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการศึกษาอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน
3. จัดให้มีทีมงานที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษา และจัดให้มีระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ
4. ศึกษารวบรวมข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อเป็นแหล่งในการศึกษา ค้นคว้า และพัฒนาการศึกษา
5. การทำงานในลักษณะเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทั้งภาครัฐภาคเอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
6. จัดระบบการติดต่อสื่อสาร และประชาชนสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 : ทดลองนำร่องในโรงเรียนที่สมัครใจและมีความพร้อมเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสามารถวัดผลประเมินผลได้ตามเกณฑ์กำหนดไว้

ระยะที่ 2 : พัฒนารูปแบบและสร้างองค์ความรู้เชิงวิจัย และพัฒนาจากการทดลองนำร่องให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียนที่จะขยายผลต่อไป

ระยะที่ 3 : ทบอขยายผลสู่โรงเรียน

กิจกรรมสำคัญ

1. จัดตั้งสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาเพื่อทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการประสานงานการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

2. จัดให้มีแหล่งรวบรวมนวัตกรรมการศึกษาระดับชาติ และเขตพื้นที่การศึกษาและจัดให้มี Website นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเป็นศูนย์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3. ริเริ่มพัฒนานวัตกรรมที่จำเป็น

4. ส่งเสริมให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

5. จัดเวทีและเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมการศึกษาระดับชาติ และเขตพื้นที่

6. มีระบบยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา และใช้นวัตกรรมตลอดจน

มีระบบ

7. เสริมแรงจูงใจแก่ภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ที่มีสถานศึกษา

8. ทรัพยากรจากหน่วยงาน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

9. ปรับปรุงกฎระเบียบและแนวปฏิบัติให้เอื้อต่อการดำเนินงานนวัตกรรมการศึกษา

10. มีระบบการตรวจสอบประเมิน โดยองค์กรภายนอก

ในการจัดการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาใช้กิจกรรมสำคัญ ดังนี้

1. สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อสะท้อนความคิดแนวปฏิบัติที่ผ่านมาเพื่อการพัฒนาโรงเรียนก่อนเริ่มโครงการ

2. จัดทำระบบการติดต่อสื่อสาร และดำเนินการสื่อสารให้ข้อมูลทุกด้านของโครงการสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง เพื่อสรุปคุณประโยชน์ที่จะได้รับทั้งผู้บริหารและผู้รับโดยใช้สื่อทุกรูปแบบที่ก่อให้เกิดผลกระทบ

3. คัดเลือก โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาเข้าร่วมโครงการ

4. ดำเนินการทดลองนำร่อง 5 รูปแบบ

5. สร้างความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบต่าง ๆ เพื่อประโยชน์กระบวนทัศน์ (Paradigm) แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ

6. ติดตามประเมินผลและปรับปรุงจนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

7. สรุปผลการดำเนินงานระยะเวลาการดำเนินการในเบื้องต้นระหว่างปีงบประมาณ 2546 - 2549 การติดตามประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผลที่คาดว่าจะได้รับมีการพัฒนาในลักษณะ

ก้าวกระโดดเพื่อให้เกิดนวัตกรรมการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในมิติที่เป็นความต้องการของประเทศ ในปัจจุบัน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร และสารสนเทศการบริหารจัดการแนวใหม่

8. การพัฒนาผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากลควบคู่กับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ทั้งนี้ในช่วงปีแรกมีนักเรียนที่ได้รับประโยชน์ประมาณ 10,000 คน และมีโรงเรียนในโครงการประมาณ 272 โรงเรียน

สรุป ความเป็นมาของโรงเรียนโครงการวิถิปุทธคือการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต อย่างถูกต้องเหมาะสม

การบริหารโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ

โรงเรียนวิถิปุทธ ซึ่งดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ดังนั้นการบริหารโครงการทั้งในระดับชาติและระดับโรงเรียน จะยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นทุกชั้นตอน

การบริหารโครงการระดับชาติจะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่

สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหาร โรงเรียน และผู้รับผิดชอบ โครงการ ผลิตสื่อ เอกสาร วิดีทัศน์ เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ สร้างความเข้าใจแก่ครู ทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถิปุทธ และการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะต่าง ๆ นิเทศเยี่ยมชมประเมินผลการดำเนินงาน สัมมนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์ผลการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

การบริหารโครงการระดับโรงเรียน จะมีกิจกรรมหลักได้แก่

1. ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและบุคลากรทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรสงฆ์ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์ ฯลฯ
2. ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถิปุทธ
3. ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ทุกสาระการเรียนรู้
4. ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการ โรงเรียนวิถิปุทธ นิเทศเยี่ยมชม ชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

ร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์ การดำเนินงาน โรงเรียนวิถึพุทธของสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำมา
ปรับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาตนเองต่อไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
อุดรธานี เขต 3 : 2556 : ไม่มีเลขหน้า)

การบริหารงานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเทศไทยต้องเผชิญกับกระแสโลกที่มีการแข่งขันกันอย่างเข้มแข็งรุนแรง โดยสิ่งสำคัญ
ที่จะก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน คือ ความรู้ที่เกิดจากสติปัญญาและความสามารถของคน
โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการศึกษา ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน จึงเป็นปัจจัยสำคัญ
ที่ก่อให้เกิดพลังอำนาจของชาติในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมโลก โดยจะต้อง
เป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับทุกคน โดยใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อ
ทำให้การศึกษาเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

วิสัยทัศน์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540
ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา วิถีความคิดการกระจายอำนาจทางการศึกษาของนักศึกษาไทย และหลักการ
บริหารแบบมีส่วนร่วมสู่ความเป็นเลิศมี ดังต่อไปนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539 : 47-49) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาว่า มีการวางแผน
ปรัชญา วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคตไว้ว่า ชีวิตมีความสุข คือ ชีวิตที่มีการเรียนรู้ เป็นสังคม
แห่งปัญญาและการเรียนรู้เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคล ครอบคลุม และการฝึกกำลังกันเป็นชุมชน
ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อศึกษาและพัฒนาตนเองอย่าง
ต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถปรับตัวให้ทันกระแสโลกรวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนสามารถฝึกกำลังเพื่อ
เปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาไปสู่สภาพที่พึงประสงค์เป็นผู้สร้าง มากกว่า เสพ โดยมีการวางข้อเสนอแนวคิด
หลักเพื่อวางรากฐานในการเปลี่ยนแปลงไว้ 4 หมวดด้วยกัน ได้แก่

หมวดที่ 1 การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของคน

หมวดที่ 2 การเพิ่มขีดความสามารถของประเทศไทยในการสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคง
ของเศรษฐกิจและสังคมไทย

หมวดที่ 3 การเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนและการรวมพลังเพื่อการเรียนรู้

หมวดที่ 4 การปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2539 : 131-133) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาจะต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่าคนตั้งแต่เกิดจนตายจะต้องการ บังคับทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการไม่ได้เอาการศึกษาไปผูกไว้กับความคิดเดิม มอง การศึกษาเป็นบังคับที่ 5 ของการดำเนินชีวิต

2. การศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับทุกคนเมื่อเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและการเรียกร้องทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ต้องการให้คนมีคุณภาพสูง คนจะมอง โอกาสทางการศึกษาว่าเป็นส่วน หนึ่งของสิทธิมนุษยชน และเมื่อมองเป็นส่วนหนึ่งก็จะเรียกร้องต้องการ โอกาสและความเสมอภาคอย่าง ที่เคยเรียกร้องกัน และในที่สุดการศึกษาภาคบังคับก็ไม่ต้องมีเพราะเมื่อทุกคนต้องการแล้วจะ ไปบังคับ ทำไม เป็นเรื่องที่จะต้องเกิดขึ้นและต้องทำให้ได้

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาค่านิยม คือ ทั้งในส่วนที่เป็นสากลและในส่วนที่เป็นค่านิยมของไทย ที่จะต้องดำรงรักษาไว้ ในขณะที่เราต้องไปสู่โลกกว้างทำอย่างไรจึงจะดำรงชีวิตไทย โดยรักษาเอกลักษณ์ไทย ปรับเปลี่ยนประสานให้ทั้งสองเรื่องไม่ขัดกัน สามารถจะอยู่ร่วมกัน ได้ อย่างที่เรามีประสบการณ์ที่ดีแล้ว

อภิรักษ์ พันธเสน (2539 : 124) ได้กล่าวถึงบทบาทของโรงเรียน เพื่อเพิ่มผลผลิตของชุมชน เพื่อตั้งรับและนำเสนอการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. แนวตั้งรับตามกระแส ซึ่งเป็นความพยายามของรัฐบาล เพื่อตั้งรับตามกระแสระบบทุนนิยม และเทคโนโลยีที่ไหลเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชนแบบพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2. แนวตั้งรับทางวัฒนธรรม โดยการสนับสนุนให้ชุมชนได้กลับมาสนใจศึกษาค้นคว้าหา รากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชนรวมกันอยู่ได้ และเพื่อการอนุรักษ์ของชุมชนในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวจัดตั้งกองทุน รูปแบบที่เป็นรูปธรรมก็คือ การรวมกลุ่มสนับสนุนทุนในรูปของสหกรณ์ เพื่อการผลิต และการจำหน่ายตลอดทั้งการตั้งฉางข้าวของชุมชนเพื่อการค้า

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 1-3) ได้รายงานว่าการกลยุทธ์การบริหาร โรงเรียน อันเป็นแนวทางการนำโรงเรียนไปสู่การเป็นโรงเรียนในอุดมคติโดยเปิดโอกาสให้ องค์กร ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โรงเรียนจะพัฒนาได้ดีเกิดผลต่อการพัฒนานักเรียนได้อย่าง แท้จริง ถ้าทุกฝ่ายทุกคนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน รักโรงเรียน เข้ามาร่วมคิดร่วมทำ ร่วมจัดการศึกษา และพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากร ทั้งบุคคลและงบประมาณ

ประพัฒน์พงษ์ เสนาฤทธิ์ (2547 : 30) เชื่อว่าทุกคนยอมรับว่า เด็กและเยาวชนของชาติเรา มีปัญหาด้านความประพฤติ สุขภาพ และพลานามัย ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมอยู่ไม่น้อยเช่นเดียวกัน

มีการพูดว่าเด็กไทยสมัยนี้ ทุกข์ง่าย สุขยาก หนักไม่เอา เบาไม่สู้ และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้สารเสพติด ทะเลาะวิวาท เที่ยวเตร่ มั่วสุมทางเพศ เล่นการพนัน และอีกหลากหลาย ปัญหาจนกระทั่งได้มีการจัดระเบียบสังคมกันใหม่ ปัจจุบันนี้เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษาที่ทุกฝ่ายกำลังเร่งรัดอยู่ในขณะนี้ก็คือการยกระดับและการพัฒนาคุณภาพของประชากร ทั้งในด้านความรู้และความดี หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ก็ได้อาศัยกรอบแนวคิดดังกล่าวมาโดยตลอด หากเราสามารถผลักดันให้มีการนำหลักสูตรนี้ไปใช้อย่างถูกต้องจริงจังแล้ว เชื่อว่าปัญหาและข้อห่วงใยต่าง ๆ ที่เรากำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันจะเบาบางลง

จากการบรรยายพิเศษขององคมนตรีนายแพทย์เกษม วัฒนชัย ประธานพิธีเปิดการประชุมสัมมนาสมาคมผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2548 ที่โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ ว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเป้าหมายเพื่อเตรียมพลเมืองของประเทศคือ ทำงานได้ อยู่กับคนอื่นได้ ไม่เบียดเบียนกัน ตัดสินปัญหาด้วยสันติวิธี

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้บริหารงานจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามานานกว่า 20 ปี ผู้วิจัยพบว่าปัญหามากที่สุดคือพฤติกรรมนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามยุคโลกาภิวัตน์ ออกนอกสู่อสังคมนไทย วิถีวัฒนธรรมไทย วิถีชาวบ้านมากขึ้นจนน่าเป็นห่วงมีชีวิตอยู่อย่างไม่มีความสุข เช่น พฤติกรรมชู้สาว พฤติกรรมการแต่งกาย พฤติกรรมทางวาจา พฤติกรรมลักขโมย พฤติกรรม ไม่แสวงหาความรู้ พฤติกรรมขัดแย้ง พฤติกรรมการกิน เป็นต้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งระดับสูง และระดับปฏิบัติต่างหาทางออกเพื่อที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทางเลือกหนึ่งที่ทดลองใช้เมื่อปีการศึกษา 2546 คือการจัดการศึกษาโดยการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาบริหารจัดการศึกษาคำเนินงานตามแนวทางวิถีชีวิตยึดหลักธรรมชาติของชาวไทยซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมอันดี สืบทอดกันมา เรียกว่า การจัดการศึกษารูปแบบ โรงเรียนวิถีพุทธ ดังธรรมกถาของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุต ปยุตโต. 2547 : 17) ว่าการปฏิรูปการศึกษาต้องเป็นตัวประสานประโยชน์ นี้ให้เป็นการหนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธมีหลักการอันชัดเจนที่จะนำไปสู่จุดหมายนี้ กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมที่ดี ย่อมหนุนให้สังคมอยู่ดี สังคมดีย่อมเป็นส่วนเกื้อหนุนให้มนุษย์แต่ละคนมีชีวิตที่ดี โดยมีโอกาสที่จะพัฒนาตัวได้ดียิ่งขึ้น มีความสุขอย่างมีอิสรภาพ พึงพาสั่งเสพบริ โภคน้อยลง เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมน้อยลง รู้จักความสุขจากธรรมชาติให้มากขึ้น พร้อมกับการเกื้อกูลกันมากขึ้น การทำให้เกิดการประสานระบบทั้ง 3 คือ ระบบชีวิต ระบบสังคม ระบบสิ่งแวดล้อม เป็นจุดหมายที่โรงเรียนวิถีพุทธมุ่งจะทำให้ได้

จากความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบหนึ่งใน 5 รูปแบบ คือ (1) โรงเรียนวิถีพุทธ (2) โรงเรียนในกำกับของรัฐ (3) โรงเรียนสองภาษา

จัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตามประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติสภาพชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้ การกิน อยู่ คู่ พัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธ ธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริม ทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสวงปัญญา เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมสำคัญประจำวันของโรงเรียนวิถีพุทธ จะจัดกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต โดยเน้น การกิน อยู่ คู่ พัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมดังนี้ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน กิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีล และกิจกรรมแผ่เมตตาทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ กิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนั่งสมาธิ การท่องอาขยานเพื่อ สมาธิ การสวดมนต์เพื่อสร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่น ๆ เป็นประจำวัน หรือก่อนเรียนกิจกรรม พิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน กิจกรรมอาสาตบตีปฏิบัติวินัย หรือศีล กิจกรรม ประเมินผลการปฏิบัติธรรมประจำวัน กิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม กิจกรรมการกำหนด ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประ โยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในทุกห้องเรียน

เป็นที่แน่นอนว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการบริหาร โรงเรียน ได้ดีรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถ้าครูเข้าใจในแนวการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของ โรงเรียนวิถีพุทธ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ แม้โรงเรียนที่ตนสังกัดอยู่จะไม่ใช่โรงเรียน วิถีพุทธก็ตาม เช่น กิจกรรมการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน หรือกิจกรรมบันทึกและยกย่องการ ปฏิบัติธรรม (เราอาจเปลี่ยนชื่อเป็นบันทึกและยกย่องการทำความคิด เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย) ซึ่งอาจลองให้ นักเรียนทำกิจกรรม โดยอาจเริ่มในชั้นเรียนที่เราเป็นที่ปรึกษาแล้วก็ได้ ซึ่งถ้าทำแล้วได้ผล ก็อาจสามารถ ขยายผล ไปสู่ระดับต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกัน ขึ้นกับครูว่าจะนำไปใช้จริงหรือไม่ และปฏิบัติอย่างจริงจัง แค่ไหน

การจัดสภาพโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ การจัดสภาพในแต่ละด้าน จะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาจัดสภาพ

ในทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นมีวัฒนธรรมแสงปัญญา

ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา เช่นมีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนมีใจสงบ และส่งเสริมปัญญา เช่น ร่มรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม คู่มือเสียงต่าง ๆ มีให้อีกทีก็ ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พื้พัฒนาเลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตสถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญาโดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของ การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแห่งของการดำเนินชีวิต

ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้อู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมี กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่ เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันมีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ชุ่มชื้นแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียดละ เป็นต้น

ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครอง และชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่สำคัญของ โรงเรียนวิถีพุทธก็คือ โรงเรียนจัดสภาพในทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถ กิน อยู่ คู่ พังเป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา

รูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 12) ได้กล่าวถึงรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ไว้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยยึดจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษาหรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ คู่ พังเป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบ ไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ดั่งมั่นเข้มแข็ง และสงบสุขและปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แบบคาย โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม

ไพรัช คู่แสนสุขและบรรเจิดพร รัตนพันธ์ (2547 : ไม่มีเลขหน้า) ได้นำเสนอกรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ไว้ดังนี้

ลักษณะจุดเน้น

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอน

ในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์ แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปร โท โฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบคอบ ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึงงามสำหรับตนและสังคม สมာธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ค้ำมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม(โยนิ โสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา

สภาพของสถานศึกษา

สถานศึกษาจัดสภาพในทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่าง บูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถ กิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น มีวัฒนธรรมแสงปัญญา ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ได้อย่างชัดเจน

สำหรับแนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ด้านกายภาพ

สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมာธิ และปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึง พระรัตนตรัย อยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสมหรือมากพอที่จะบริการ ผู้เรียนหรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนมีใจสงบและส่งเสริมปัญญา เช่น รมรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม คูแฉียงต่าง ๆ มิให้อีกทีกล้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถัน เลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือใน โอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวม ทั้งสถานศึกษาที่เป็นกรปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม ของการกิน อยู่ คู่ ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรม ตัวอย่างดังนี้

1. มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน (เพื่อใกล้ชิดศาสนา)
2. มีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลงเช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตา (เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข)
3. มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิสวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่น ๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน (เพื่อพัฒนาสมาธิ)
4. มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน (เพื่อให้กินเป็น กิน อย่างมีสติ ปัญญาเข้าใจ)
5. มีกิจกรรมอาสาพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล (เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข)
6. มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน (เพื่อให้อยู่เป็น)
7. มีการสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ (เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา)
8. มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม (เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความคิด)
9. ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน (พัฒนาศีล/วินัย ด้วยปัญญา) ฯลฯ

ด้านการเรียนการสอน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น

หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อม ๆ กัน หรือการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ หรือการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตน และผู้อื่นประสานร่วมมือกับวัด/คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและกลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่าง ๆ

ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรม

แสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เช่น การกิน อยู่เป็น เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้
เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ การดู ฟังเป็น เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา
ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรม
แสวงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้ม
แจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครู
ด้วยกันและสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ
เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

ด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนัก
และศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้
ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุน โดยลักษณะต่าง ๆ และการ
ปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษาวิเคราะห์
จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียด โรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่
ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียด รูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้น
ประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์
ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันภาพรวม บางสถานศึกษาทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษา
ก็เป็นไปได้ ลักษณะรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธตามรายละเอียดข้างต้น (ไพรัช สู่แสนสุข และ
บรรเจิดพร รัตนพันธ์. 2547 : 8)

สรุปรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้
ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่
สำคัญคือการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษา
จะมีจุดเน้นและรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้นประยุกต์ไตรสิกขา
ในระดับชั้นเรียน(การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรม
วิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวมบางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษาก็เป็นได้

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ภาพงดงาม

ภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธเป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงาน ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันไปสู่คุณค่าเมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็น โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงาม และคุณค่า อาทิ

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อยู่ชัดเจน พร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อม ๆ กัน ที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับ โรงเรียนวิถีพุทธ
2. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชม ของทั้งผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ
3. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากที่เกื้อกูลการพัฒนา ผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือนักเรียน
4. บุคลากรใน โรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธ ช่วยกล่อมเกล่า
5. โรงเรียน โดย ครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างค้ำจุนสังคม อีกเป็นพลัง การพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดีขึ้นยิ่ง ๆ ขึ้นได้ (ไพรัช สุนทรสุขและบรรเจิดพร รัตนพันธ์. 2547 : 15) กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 26) ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธไว้ดังนี้

1. การบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ

การบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ เตรียมทั้ง บุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา การดำเนิน

การจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบ ไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและ องค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น ขั้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยทำที่ของ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้น มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท 4 และหลักอภิปญญาธรรม คือ ความ ไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหาร แต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานจังหวัดก้าว การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่ เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่โรงเรียนสามารถ นำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1.1 การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนา เป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

1.1.1 การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษา ที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือฆราวาสที่ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ปฏิบัติธรรมเป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำ เป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

1.1.2 การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธ ด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธี เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธ์ที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

1.1.3 การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาว ในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกัน ความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

1.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของ การพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำไป สู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ

1.2.1 การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ)

1.2.2 การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ)

1.2.3 การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)

1.2.4 ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ มีแนวทางดังนี้ หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดการคือการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) การฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) โดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไปการเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้าจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ คู่ พัง เป็นการจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา และผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก การกิน อยู่ คู่ พัง ในชีวิตประจำวัน

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคคลในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตร เกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิการกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

1.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม การกิน อยู่ คู่ พัง ให้เป็น เป้าหมายการพัฒนา

จัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์กรรวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุดนอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้นการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

1.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

1.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนางานเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) อุပ္ปัญญาธรรม 2 (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร)

1.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

จากแนวทางการบริหารจัดการ โรงเรียนวิสุทธิพรที่มาข้างต้นสรุปได้ว่า โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนดังนี้ คือ

1. 6.1 เตรียมการให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและ
ฉันทะ

1.6.2 ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะ เป็น บัณฑิต เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือ
สู่การพัฒนาผู้เรียน ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญญาวัชรธรรม

1.6.3 ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งหัวใจของการดำเนินการ
โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

1.6.4 ดูแลสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
ด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

1.6.5 ปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่องที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิ
บาท 4 และอุปัฏฐากธรรม

1.6.6 ขึ้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การ
เตรียมการที่จะดำเนินการในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผล
การดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

ขั้นตอนการดำเนินงาน แสดงดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการบริหารจัดการ

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 18)

2. การจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันหลักการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ มีแนวทางดังนี้

- 2.1 บูรณาการพุทธธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจ ความจริง
- 2.2 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
- 2.3 ประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชนในการจัดการเรียนรู้หลักธรรมสำคัญ

สู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

- 2.3.1 ไตรสิกขา
- 2.3.2 กัลยาณมิตร
- 2.3.3 ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ
- 2.4 หลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.4.1 สอดแทรก เพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
  - 2.4.2 เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
  - 2.4.3 ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
  - 2.4.4 สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน
- 2.5 ผู้สอน
  - 2.5.1 เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ
  - 2.5.2 เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ
- 2.6 กระบวนการเรียนรู้
  - 2.6.1 พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

2.6.2 จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

2.6.3 สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

2.6.4 เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบ โยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแห่งของสรรพสิ่ง

จากหลักการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ โรงเรียนควรดำเนินการ จัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ทั้งโดยตรงและทางอ้อม และประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้

3. กิจกรรมเสนอแนะและการพัฒนา

3.1 กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ

3.1.1 หลักการ

กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน

3.1.2 หลักคิด

การศึกษาคามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

3.1.3 หลักทำ

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง 3 ลักษณะ คือ

3.1.3.1 กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมรยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสารวิชาพระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา และบรรพชาสามเณรทุกรุ่น เป็นต้น

3.1.3.2 กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน กิจกรรมก่อนเลิกเรียน กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องเที่ยวชายสร้างสมาธิ เป็นต้น กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์ สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่โรงเรียนกำหนด) เป็นต้น กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถีสอนธรรม กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาและวันอัฐมีบูชา

3.1.3.3 กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาพิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมาทานศีล ในวันพระกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม กิจกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน กิจกรรมอธิษฐานจิตก่อนเรียน กิจกรรมอบรมธรรมะ 5 นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง) และกิจกรรมถือศีลนอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา

3.2 การจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิถีสอนธรรม

3.2.1 หลักการ

จากความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา และแนวทางในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สามารถสรุปเป็นหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถีสอนธรรมได้ คือบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่ายใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่นใกล้ชิดกับชุมชนสะอาดมีระเบียบทันสมัย มีการปรับปรุง พัฒนา อยู่เสมอเป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

3.2.2 หลักคิด

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาก เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอน เน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศ เช่น ทรงเจริญอานาปนสติกรรมฐานเมื่อมีพระชนมายุ

7 พรรษา ณ ได้ต้นหว้าในบรรยากาศที่เงียบสงบ ทรงเลือกสถานที่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร เมื่อตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับได้ต้นไทรและต้นอื่น ๆ ทรงกำหนดเรื่องความสะอาดความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วย เสนาสนวัตราและเสนาสนะชั้นชุกะ ทรงกำหนดสิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนา ให้ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอยด้วยสภาพแวดล้อม 7 ประการ คือ สัปปายะ 7 ได้แก่ ที่อยู่เหมาะสม ที่หาอาหารบิณฑบาตเหมาะสม พุศแต่พอประมาณมีที่ปรึกษาที่เหมาะสม อาหารที่ ถูกสุขอนามัย สภาพดินฟ้าอากาศเหมาะสม อิริยาบถเหมาะสม (นั่ง เดิน นอน เคลื่อนไหว) แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือ มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย รวมทั้งการจัด โรงเรียนให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฝุ่น ไร่ผลภาวะ ปลอดภัยและไม่มีมุมอับ

3.2.3 หลักทำ

โรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน คือมีพระพุทธรูปที่เด่นชัดให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรมประกอบ ด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีพ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนา ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้นักเรียน ได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ

บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียน และชุมชนตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ปลูกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โรงเรียนต้องมีความใกล้ชิดธรรมชาติ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นความสะอาดมีระเบียบเรียบร้อยของ โรงเรียนวิถีพุทธ จะต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรักความสามัคคี และ ความรับผิดชอบ

จากแนวดำเนินการการจัดลักษณะทางกายภาพ โรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวมา สรุปหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธได้ คือ บรรยากาศสงบเงียบ

เรียบง่าย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดกับชุมชน สะอาด มีระเบียบ ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและคุณธรรม

4. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ

4.1 หลักการ

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

4.2 หลักคิด

การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีรูปแบบวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของโรงเรียน แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร คือการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวันทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

4.3 หลักทำ

แนวทางการจัดพัฒนาบุคลากร เช่น วิเคราะห์สภาวะธรรม และลักษณะของบุคลากร ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ วางแผนพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างได้

4.4 ลักษณะแนวกิจกรรมพัฒนาบุคลากร

คุณลักษณะสำคัญของบุคลากร โรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้บริหารสถานศึกษา ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกจากอบายมุข ถือศีล 5 เป็นนิจมีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำ ความดี

ครู อาจารย์และบุคลากร ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกจากอบายมุข ถือศีล 5 เป็นนิจมีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

จากแนวทางการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลัก

ไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

5. การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

5.1 หลักการ

โรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนสังคมในวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

5.2 หลักคิด

โรงเรียนวิถีพุทธเพียรพัฒนาตน มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน จักระคมสรรพกำลังลักษณะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ในการพัฒนางานทุกด้านของ โรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน โรงเรียนวิถีพุทธ บริการวิชาการ อาการสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชนในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่าง ๆ เป็นต้น แก่ชุมชนสังคม ด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข

5.3 หลักทำ

โรงเรียนอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน จนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บริหารมีคุณธรรมมีการบริหารจัดการ โดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจนพร้อม ๆ กัน โรงเรียนวิถีพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและพร้อมให้ความร่วมมือ ในการพัฒนาชุมชนสังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมเสนอแนะเกื้อกูลสัมพันธ์ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ วันแม่

2. โรงเรียนนำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า

3. โรงเรียนต้องเป็นโรงเรียนของชุมชนโดยเปิดโรงเรียนต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในภารกิจต่าง ๆ เช่น ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร ดำเนินการเชิญผู้มีปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

4. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

5. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของโรงเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลิตผลทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขาย โดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

6. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่าง ๆ เช่น เชิญพระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่าง ๆ ในวันหยุดจัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

7. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมบึงฉลิมนิเทศโดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกัน จัดค่ายครอบครัว

8. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาคอครอบครัว

9. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์โรงเรียนวารสารเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน

10. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้ง ครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของ โรงเรียนและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

จากแนวทางดำเนินในด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ของกระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า โรงเรียนควรพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของโรงเรียนที่บ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพด้านบุคลิกภาพ และคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียนจนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจนและเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสัมพันธ์ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดการดำเนินงานตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำตัวชี้วัดการดำเนินงานการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 4 ด้านใหญ่ คือด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลิต และด้านผลกระทบ ในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input) ตัวปัจจัยด้านปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนานักเรียน และงาน โรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา ซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งในระบบโรงเรียน มาตรฐานด้านปัจจัยที่ต้องการ คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ดังตารางแสดงตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input)

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
1. บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี	1. ผู้บริหาร	1. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ 3. มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน 4. มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัยนับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา
	2. ครู	1. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ 3. มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน 4. มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัยนับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
2. การบริหารจัดการ ดำเนินการอย่างเป็นระบบ	1. ระบบบริหาร 2. ระบบหลักสูตร สถานศึกษา	1. มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ 2. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ และบริหารดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เชี่ยวชาญทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วม
		3. ปลุกฝังศรัทธาสร้างเสริมปัญญาในพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง 4. ร่วมมือกับผู้เรียนและชุมชน 5. มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง 6. มีระบบตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลักสูตรการศึกษา มีหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
3. กายภาพและสิ่งแวดล้อม	สภาพแวดล้อม	1. จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนเหมาะสม 2. มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรม จริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน 3. สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้เคียงธรรมชาติ 4. บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

2. ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) การกำหนดตัวชี้วัดด้านกระบวนการ เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการพัฒนาไปอย่างชัดเจน รอบคอบ มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิดคือ โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการในชีวิตอย่างมีความสุข ดังตารางแสดงตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process)

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
1. การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา	1. กระบวนการจัดการเรียนรู้	1. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน 2. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 3. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 4. จัดกิจกรรมบริหารจัดการเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน
	2. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	1. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ 2. นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
	3. การวัดผลประเมินผล	มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภาวนา 4 (กาย ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
2. บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร	บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการสอนให้รู้ทำให้อยู่ให้เห็น	<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ชี้มชี้แจงมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง 2. ส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ 3. ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น 4. ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ
3. กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	1. กิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวัน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝึกฝนอบรมให้เกิดการดกน อยู่ ดู ฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) 2. ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ
	2. กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล 2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง 3. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา

3. ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต กำหนดเฉพาะผลที่เกิดกับผู้เรียน โดยวิเคราะห์จากหลักทฤษฎี 4 คือ องค์ประกอบด้านกาย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา กำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในการพัฒนานักเรียนอย่างชัดเจน

มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิดคือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น (ทฤษฎี 4) ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข ดังตารางแสดงตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
พัฒนากาย ศีล จิตและปัญญา อย่างบูรณาการ (ทฤษฎี 4)	กาย (กายภาพ)	1. บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมได้คุณค่าแท้ 2. การดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย 3. ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
	ศีล (สังคม)	1. มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 2. สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต
	จิต (จิตใจ)	1. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ 2. มีจิตใจเมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน 3. ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 4. มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
	ปัญหา	1. มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย 2. รู้บาป บุญ กุณ โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ 3. ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงและใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานอยู่เสมอ 4. รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

4. ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes Impact) ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ กำหนดจากพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่สถานศึกษาคำเนนการทั้งระบบแล้วก่อให้เกิดผลดีและผลดีต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย บ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน) วัดและราชการอื่นการกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธจะก่อให้เกิดผลดีต่อเนื่องและส่งผลดีต่อสังคมในวงกว้าง

มาตรฐานด้านผลกระทบที่ประสงค์จะให้เกิด คือ วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง ดังตารางแสดงตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes Impact)

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes Impact)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ	1. บ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน)	1. บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข 2. ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
	2. วัด	- วัดได้ศาสนทายาทและกำลังช่วยงาน ส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น
	3. โรงเรียน	- โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง (บ้าน วัด โรงเรียน)

ตัวชี้วัดการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ จะเป็นเครื่องมือในการทบทวนและพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น และผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม หรือประเมินผลการพัฒนาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ไพรัช คู่แสนสุขและบรรเจิดพร รัตนพันธ์. 2547 : ไม่มีเลขหน้า)

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 3

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลุกกระแสการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม โดยชนุ โยบายจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนให้เข้มแข็งทางจริยธรรม มีคุณธรรมนำความรู้และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต เป็นทางออกให้กับสังคมไทย เนื่องจากเป็นที่ตระหนักว่า สถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการปฏิรูปการเมือง เกิดจากปัญหาความเสื่อมถอยทางคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม วิถีประชาธิปไตย ความแตกแยก การขาดความสามัคคี ขาดความสามานฉันท์ สังคมทุกวงการเต็มไปด้วยคนแก่แต่ไร้คุณธรรม มีการทุจริต คอร์รัปชันมากมาย บ้านเมืองเกิดวิกฤตแทบล่มสลาย สังคมทุกวงการเต็มไปด้วยผู้คนที่แก่งแย่ง แข่งขัน เพื่อความสุขความสำเร็จส่วนตน ขาดความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและเมตตาต่อกัน ทั้งผู้คนรอบข้างและเพิ่มขีดการบริโภค จนกระทั่งได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ระหนักในขณะที่คุณภาพชีวิตของผู้คนกลับอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง อ่อนไหว และเปราะบางเพราะไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งไม่สามารถเป็นที่พึ่งของสังคมเช่นเดียวกัน

กระบวนการเรียนรู้ที่จัดในโรงเรียน ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาวิชาการและการให้คุณค่าต่อรางวัลความสำเร็จ ที่เป็นคะแนนสอบเกรด การสอบเรียนต่อ โฉ่ เหรียญรางวัล ซึ่งเป็นความสำเร็จที่จอมปลอม

มากกว่าคุณภาพผู้เรียนรอบด้านที่เกิดขึ้นจริง ๆ ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะรับมากกว่าให้ เรียนรู้การแข่งขันชิงความได้เปรียบ เพื่อสร้างโอกาสที่ดีกว่าให้กับตนเอง ทางด้านวัตถุและเงินทองมากกว่าการสร้างคุณค่าแห่งตนเองด้วยความดีหรือสร้างประโยชน์ บ่มเพาะพัฒนาตนเองเพื่อสนองระบบธุรกิจทุนนิยมโดยคาดหวังตำแหน่งงานดี เงินเดือนก้อนโต มากกว่าเรียนรู้เพราะอยากรู้ มีฉันทะในการเรียนรู้ หรือเรียนรู้ที่จะเพิ่มคุณค่าให้กับตนเองและสร้างสรรค์สังคม ให้คุณค่าของเงิน วัตถุและการบริโภคมากกว่าความจริง ความดี ความงาม เรียนรู้แบบรวบรัด แบบกวาดวิชามากกว่าเรียนรู้จากการคิดปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงกับสรรพสิ่ง ผู้เรียนขาดความรู้จริง ไม่สามารถคิดอย่างเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงความรู้ทุกอย่างเข้าด้วยกันได้ ขาดทักษะในการทำงานและการแก้ปัญหา (คิดไม่เป็น ทำไม่เป็น ฟังตนเองและเป็นที่ฟังของใครไม่ได้) ในวโรกาสปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พสกนิกรไทยได้พร้อมใจกันเรียนรู้ น้อมนำเอาหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำรัสเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอันจะเกิดประโยชน์สุขแก่ทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. 2551 : 1)

นโยบายคุณธรรมนำความรู้และการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติเป็นเรื่องเดียวกันที่ไม่สามารถจะคิดแยกส่วนจากกันได้ การรู้จักพอเพียงเกิดขึ้นเพราะเข้าใจ หลักของธรรมชาติ ขอมรับในกฎของธรรมชาติ กฎแห่งไตรลักษณ์ สามารถละวางความเห็นแก่ตัวของตน เพราะรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ อยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ องค์ประกอบทุกภาคส่วนของธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเสียสมดุลย่อมจะส่วนอื่น ๆ หรือเกือบทุกส่วนเสียสมดุลตามไปด้วย ปัญหาที่ไม่ว่าใครจะสร้างขึ้นย่อมมีผลกระทบต่อทุกคน และจะย้อนกลับมามีผลร้ายต่อผู้สร้างเอง จึงแสดงออกต่อเพื่อนมนุษย์ต่อโลกได้เหมาะสม ไม่เบียดเบียนล่วงล้ำหรือสร้างความทุกข์ ความไม่สมดุลให้เกิดขึ้นกับสิ่งใด ๆ ไม่ว่าจะเป็เพื่อนมนุษย์ สัตว์ พืช ดิน น้ำ ความพอเพียงเป็นคุณธรรมที่น่ายกย่อง ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งส่วนตนและส่วนรวม

การเสริมสร้างให้ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน ให้มีคุณธรรมนำความรู้ และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติจริงนับเป็นทางออกทางเดียวของสังคมไทย ของโลกการศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติร่วมกัน พร้อมเกื้อหนุนให้นำสู่การปฏิบัติจริงในวงกว้างจะเป็นประโยชน์นับอเนกอนันต์ “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมึระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร

ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้อาจจะต้องอาศัย ความรอบรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกๆระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้ สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษาที่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เป็น โครงการในหน้าที่ของครูผู้สอนใน โรงเรียน ที่มีความ จำเป็นต้องจัดทำขึ้น เพื่อมุ่งหวังที่จะปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ที่พึงประสงค์ให้ดีขึ้นเพราะปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยมีวิวัฒนาการ เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าทางด้านจิตใจ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก การบริโภควัตถุนิยมตามกระแสของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยไม่คำนึงถึงสิ่งถูกต้องของการที่ได้มาซึ่งวัตถุ ดังจะเห็นได้จากข่าวทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ เกี่ยวกับการคดโกง การฉ้อโกง การลักขโมย ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากกิเลส ของมนุษย์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. 2551 : 1)

ความสำคัญของค่ายพุทธบุตร - ค่ายพุทธธรรม

ความสำคัญของการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเฉพาะส่วนของการศึกษาเรียนรู้พระรัตนตรัย เรื่อง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดยละเอียดแล้ว หลักสูตร ได้บรรจุเรื่องการเข้าค่ายพุทธบุตร (ช่วงชั้นที่ 2,3) ค่ายพุทธธรรม (ช่วงชั้นที่ 4) การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา และการแสดงตนเป็นพุทธมามกะไว้ทุกชั้นปี

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนานั้นมีความสำคัญจำเป็นอยู่ที่การ ได้มีโอกาส เรียนรู้และฝึกปฏิบัติวิถีแห่งพุทธะ เพื่อเสริมสร้างทักษะการครองชีวิต สุขุม ความเจริญงอกงาม ความสำเร็จ ความสะอาด สงบ และสว่าง ซึ่งจะได้จากการเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร – ค่ายพุทธธรรม”

การจัดค่ายพุทธบุตร – ค่ายพุทธธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่พระอาจารย์ และคุณครูวิทยากร ผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการด้วยความเอาใจใส่ ระมัดระวัง ตั้งใจ ไม่ประมาท และพึงระลึกอยู่เสมอว่า จุดสูงสุดของการศึกษาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอยู่ที่ความเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน มีความยึดมั่น ในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ

ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมและค่านิยมที่ดีงามไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. 2551 : 4)

แนวทางการดำเนินการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายปี 2551 โดยกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมาย ตัวชี้วัดและแนวทางดำเนินงานของกิจกรรมในแต่ละกลยุทธ์ สำหรับกลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคีที่สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย กำหนดเป้าหมายที่ 1 โรงเรียนทุกโรงเรียน จัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ และทุกโรงเรียนที่สามารถทำแบบอย่างได้ร้อยละ 10 เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวบรรลุเป้าหมาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จึงได้ดำเนินการศึกษาแบบประเมินตนเองในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ ของผู้เรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาเครื่องมือแบบประเมินตนเองด้านการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 1) และพัฒนาให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบแบบประเมินตนเองในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ของสถานศึกษาในสังกัด ประกอบด้วย มาตรฐาน 11 มาตรฐาน 34 ตัวบ่งชี้

กระบวนการ ได้แก่ ค้นคว้า แลกเปลี่ยน เขียนความรู้ นำสู่ นโยบายขยายสู่การปฏิบัติ ตรวจวัดคุณภาพรับทราบทั่วถึงเน้นการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก

ขั้นตอนการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

1. แจ้งโรงเรียนทุกโรงเรียนดำเนินการตามนโยบายและจุดเน้น “คุณธรรมนำความรู้”
2. โรงเรียนประเมินตนเองในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด
3. ประเมินการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อคัดเลือกโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ร้อยละ 10
4. พัฒนาโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เพื่อเป็นแบบอย่างในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
5. กิจกรรมปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องหลักคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6. พัฒนาคูไปคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. สร้างเครือข่ายคุณธรรม บ้าน วัด โรงเรียน ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำ

ตัวอย่างการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

1. โรงเรียนโนนสุวรรณพิทยาคม อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์ มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 844 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เป็นโรงเรียนที่สามารถดำเนินการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ ที่ได้รับรางวัล โรงเรียนวิถีพุทธดีเด่นระดับประเทศ

การดำเนินงาน ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การให้ความรู้ในการปฏิบัติงาน ในการดำเนินงานตามขั้นตอนนี้ ครูผู้สอนผู้รับผิดชอบโครงการได้จัดประชุมชี้แจงคณะกรรมการดำเนินงาน คณะครู นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ โดยชี้แจงในช่วงที่เริ่มวางแผนเขียนโครงการ และนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ สารสำคัญที่ได้จากการประชุม คือรายละเอียดของโครงการ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น หลักการและเหตุผลของโครงการ จุดมุ่งหมาย หลักการดำเนินงาน เพื่อให้ครู เกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินการ นอกจากนี้ ในการให้ความรู้แก่นักเรียนในการปฏิบัติตามโครงการทำให้นักเรียน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ เกิดทัศนคติที่ดีและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2. การปฏิบัติงาน ในการจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้สอนและผู้รับผิดชอบโครงการได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม จัดทำเครื่องมือการติดตาม ควบคุม กำกับ และประเมินกิจกรรมต่าง ๆ โดยกิจกรรมที่ร่วมกันกำหนด มีดังนี้ (1) กิจกรรมหน้าที่ชาวพุทธ (2) กิจกรรมปฏิบัติธรรมนำพาเพื่อนบริหารจิต (3) กิจกรรมเกี่ยวกับมารยาทไทย (4) กิจกรรมโครงงานศาสนพิธี (5) กิจกรรมส่งเสริมประเพณีทางศาสนา (6) กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน (7) กิจกรรมค่ายเยาวชนผู้นำอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (8) กิจกรรมอบรมวินัยและจริยธรรมนักเรียน (9) กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนทำความดี (10) กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ (11) กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ (12) กิจกรรมพิธีไหว้ครู (13) กิจกรรมส่งเสริมประเพณีของดีโนนสุวรรณ (14) กิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียน (15) กิจกรรมประกอบอาชีพอิสระ (16) กิจกรรมส่งเสริมการออม (17) กิจกรรมธนาคารโรงเรียน (18) กิจกรรมแข่งขันประกวดสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ (19) กิจกรรมตลาดนัดเศรษฐกิจพอเพียง (20) กิจกรรมสภานักเรียน

3. การสร้างขวัญกำลังใจ

ในการดำเนินการขั้นตอนนี้ ครูผู้สอน คณะกรรมการดำเนินงาน คณะครู ได้ประชุมระดมสมอง เพื่อหาข้อตกลงว่า จะสร้างขวัญกำลังใจให้กับนักเรียนอย่างไร เพื่อให้ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียน ซึ่งจากการระดมสมองได้มีแนวดำเนินการดังนี้ คือ ครูผู้สอนและคณะครู ต้องสร้างขวัญและกำลังใจแก่นักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรม ที่มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยการยกย่องชมเชย เชิดชูเกียรติ มอบรางวัลให้แก่ผู้ปฏิบัติแต่ละกิจกรรม

โครงการดังกล่าว มีทั้งกิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกรายวิชา มีการบูรณาการร่วมกับวิชาอื่น ๆ โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับหมวดวิชาต่าง ๆ ทั้งโรงเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้นักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในมาตรา 24 ที่กล่าวว่า จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งพัฒนาคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียน

(รายงานผลการดำเนินงาน โรงเรียน โนนสุวรรณพิทยาคม. 2551 : 35)

2. โรงเรียนภัทรบพิตร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จำนวนครู 74 คน จำนวนนักเรียน 1,515 คน เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 การจัดกิจกรรมในแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถบูรณาการเข้ากับรายวิชาอื่น ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา ภาษาไทยทำได้ประสบความสำเร็จแล้ว โดยมีกิจกรรมเด่นที่น่าสนใจมาก คือ กิจกรรม “นั่งสมาธิ จิตใจเบิกบานยามเช้า” การดำเนินการมีดังนี้

สัปดาห์ที่ 1-3 นิมนต์พระอาจารย์มาสอนนั่งสมาธิอย่างง่าย ๆ

สัปดาห์ที่ 4-5 ครู - อาจารย์ กลุ่มวิชาสังคม งานส่งเสริมจริยธรรม มาช่วยดูแลการนั่งสมาธิของนักเรียน

สัปดาห์ที่ 6 เป็นต้นไป คัดเลือกนักเรียนเป็นผู้นำ และดำเนินการนั่งสมาธิแทนครูและพระอาจารย์ โดยกำหนดเป็นวัน ๆ ไป

วันจันทร์ นั่งสมาธินักเรียนบรยายธรรม

วันอังคาร นั่งสมาธิ นักเรียนบรยายพุทธภาษิต 3 ภาษา คือภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี

ภาษาไทย

วันพุธ นั่งสมาธิ นักเรียนบรยายธรรมเป็นภาษาอังกฤษ

วันพฤหัสบดี นั่งสมาธิ นักเรียนบรยายธรรม

วันศุกร์ นั่งสมาธิ บรรยายธรรมโดยพระอาจารย์

การนั่งสมาธิใช้เวลาประมาณ 5-8 นาที ผลจากการจัดกิจกรรม นักเรียนมีสมาธิในการฟังการอธิบายหน้าเสาธงของครูมากขึ้น มีวินัยและมีจริยธรรมสูงขึ้น ตลอดจนนักเรียนได้เรียนรู้หลักการปฏิบัติสมาธิ ได้ฟังการบรรยายธรรมะ ได้เรียนรู้พุทธภาษิตเป็นภาษาบาลี และนักเรียนมีสุขภาพจิตดี แจ่มใส เบิกบาน (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. 2547 : 48)

3. โรงเรียนคุณธรรม “สัจยาไส” โรงเรียนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ 300 ไร่ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ธรรมชาติเป็นส่วนมาก อยู่บริเวณอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เป็นโรงเรียนประจำ มีเฉพาะอนุบาลเท่านั้นที่ไปกลับ เป็นโรงเรียนที่ได้รับเลือกกว่า เป็นหนึ่งในโรงเรียนนำร่องด้านคุณธรรมอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทยคร. อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้ให้แง่คิดถึงเรื่องของความดีเอาไว้ในการเสวนา ซึ่งท่านได้ถูกเชิญเป็นวิทยากร ในฐานะผู้อำนวยการ โรงเรียนสัจยาไส โดยท่านมีความเห็นว่า ปัจจุบันการศึกษาได้คำนึงถึงแต่ความเก่ง การคัดเลือกคนเข้ามาเรียนทั้งในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัย ล้วนแล้วแต่วัดความเก่งด้านวิชาการการศึกษาทั้งนั้น ซึ่งบางครั้งก็เป็นการปิดโอกาสให้คนดีได้เข้ามาเรียนในสถานที่ที่เหมาะสม โดยภาพรวมปัญหาของเยาวชนที่ดูจะใหญ่หลวงเกินการเยียวยา แต่ถึงจะเป็นปัญหาที่ใหญ่โตเพียงไร ก็ยังมีแนวทางแก้ไขได้อยู่เสมอ การมองโดยยกปัญหาเป็นตัวตั้งอาจทำให้การแก้ไขปัญหาคือจะเป็นเรื่องที่ยากและผลที่ได้ก็ไม่ยั่งยืน เมื่อเกิดมีปัญหาใหม่ขึ้นมาในสังคม ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนไทย

ดร.อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้คิดค้นนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ อาศัยกระบวนการ “จัดการความรู้” ที่โดดเด่นและแตกต่างจากโรงเรียนส่วนใหญ่ ตรงที่เป็น การจัดการกับ “จิตใจ” ของมนุษย์ อาศัยหลักคุณธรรม 5 ประการ คือ มีความรักความเมตตา , ความจริง , ความประพฤติชอบ , สันติ และ อหิงสา คือไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เมื่อเป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ การให้นักเรียนเป็นคนดีแล้ว กระบวนการจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น คือการออกแบบการเรียนรู้ โรงเรียนสัจยาไส จึงจัดการเรียนการสอนด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งจากผู้บริหาร ครู และนักเรียน เพื่อยกระดับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในหลาย ๆ ช่วงเวลาในหนึ่งวัน อย่างเช่น เช้าครู (ประมาณตีห้าครึ่ง) ดร.อางอง จะเป็นผู้นำกระบวนการให้เด็กทำสมาธิ ไหว้พระสวดมนต์ พร้อมทั้งการเล่านิทานปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยที่เด็ก ๆ ไม่รู้ตัว / ถัดมาในคาบเรียน วิชาแรก นักเรียนทุกคน จะได้นั่งสมาธิช่วงเช้าร่วมกันประมาณ 50 นาที ก่อนเข้าเรียน เป็นการเรียกสติให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นและตั้งใจเรียน / ช่วงต่อไป คือ ระหว่างคาบเรียนแม้จะเป็นการเรียนกลุ่มสาระวิชาทั้ง 8 ตามหลักสูตรแกนกลาง

ของกระทรวงศึกษาฯ ก็ตาม แต่ครูจะมีบทบาทในการบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

นอกจากนี้ ดร. อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้กล่าวถึง สถานการณ์เรื่อง โลกร้อน ซึ่งทั้งโลกต้องร่วมมือช่วยเหลือกัน ท่านได้บอกถึงวิกฤตต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอีก 10 ปี ข้างหน้า ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ วิกฤตนี้จะทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรน้ำกันไปทั่วโลก ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาระดับชาติต่อไปในสภาวะโลกร้อนนี้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง การขาดแคลนน้ำในความหมายของ ดร.อางอง อาจจะหมายถึง การขาดแคลนน้ำใจและคุณงามความดีก็เป็นได้ เพราะสิ่งที่ช่วยค้าชโลโลกให้เจริญรุดหน้าต่อไปนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความดีคอยชี้นำทางที่ถูกต้องด้วย ซึ่งเมื่อจิตใจมีความดีแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่เกิด และถ้าได้พัฒนาความดีในตัวเองให้เป็นภูมิคุ้มกันความชั่วที่จะเข้ามาต่อมาก็จะกลายเป็นคนเข้มแข็ง และสามารถดำรงไว้ซึ่งความดีต่อไปได้

การที่จะให้เด็กซึมซับเกี่ยวกับความดีได้นั้น สถาบันครอบครัวถือเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุด เด็กคือสิ่งสะท้อนความเป็นไปของครอบครัวได้ชัดเจน ครอบครัวที่อบอุ่นจะทำให้เด็กมีความสุข ซึ่งเมื่อเด็กมีพื้นฐานความสุขก็จะทำให้เด็กก้าวถึงจุดของความดีได้อย่างไม่ยากลำบาก แต่ในทางกลับกัน ถ้าครอบครัวแตกแยกไม่ลงรอยกัน เด็กก็จะกลายเป็นเด็กมีปัญหา และถูกนำไปสู่ทางเสื่อมได้ง่าย ส่วนที่สำคัญรองลงมานั้นก็คือ โรงเรียน โรงเรียนที่ดีคือโรงเรียนที่เอื้อต่อสิทธิเสรีภาพของเด็ก รู้ซึ่งและเข้าถึงความดี และสามารถชี้วัดความดีที่แท้จริงได้ สามารถส่งเสริมให้เด็กเข้าถึงธรรมชาติได้อย่างสร้างสรรค์ แต่โรงเรียนในปัจจุบันนี้กลับมุ่งแต่ทางธุรกิจ ให้เด็กพัฒนาด้านวิชาการ ส่งเสริมแต่ความเก่งให้กับเด็ก โดยไม่คำนึงถึงความมีศีลธรรมอันดีงาม มุ่งให้เด็กแข่งขันกันเพื่อก้าวไปสู่อีกระดับหนึ่ง จนบางครั้งก็ไม่ได้ช่วยให้เด็กพัฒนาตนเอง ไปถึงจุดที่เพียงพอ ดังเช่นที่ ดร. อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้พูดไว้ว่า “การได้คนเก่ง ยากที่จะคาดหวังให้เขาเป็นคนดี แต่การได้คนดี ง่ายที่จะทำให้เขาเป็นคนเก่ง” นับว่าโรงเรียนสัตยาไส เป็นโรงเรียนที่ช่วยให้เด็กเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างดีโรงเรียนหนึ่ง

ดร. อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้มีแบบอย่างของโรงเรียนคุณธรรมในความเป็นธรรมชาติของตัวเอง ซึ่งได้เสนอให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ แม้ความมุ่งหวังของผู้ปกครองส่วนมาก ต้องการจะให้ลูกหลานของตนเองมีความฉลาด และต้องเก่งด้านเนื้อหาวิชาการ กอปรโรงเรียนส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการเรียนที่แข่งขันทั้งเรื่องคุณภาพวิชาการรวมถึงพฤติกรรมเด็กที่ต้องแย่งชิงความเป็นที่หนึ่งตามความคาดหวังของผู้ใหญ่ หากแต่ขาดความสุขในการเรียนรู้ ขาดการพัฒนาด้าน “จิตใจ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผล 3 ประการ คือ เก่ง ดี และ

มีสุข แนวทางนี้ล้วนสอดคล้องและสัขยาไสเป็นหนึ่งในน้อยโรงเรียนที่ตอบสนองความต้องการนั้นได้อย่างสมบูรณ์ (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. 2552 : ไม่มีเลขหน้า)

4. โรงเรียนรุ่งอรุณ (รศ.ประกาศนียบัตร นิยม) ตั้งอยู่บนพื้นที่สีเขียวประมาณ 50 ไร่ ในเขตบางขุนเทียน เป็นพื้นที่เปิดโล่งมีอาคารเรียน 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น บริเวณโดยรอบแวดล้อมด้วยธรรมชาติที่นักเรียนสามารถออกไปเรียนรู้ได้ มีการออกแบบอาคารและสภาพแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และการนำนักเรียนออกนอกสถานที่ เพื่อการเรียนรู้และสัมผัสของจริง เปิดโอกาสให้มีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครอง ครู และพนักงาน มีกิจกรรมหลากหลายซึ่งสามารถ ทำร่วมกัน เช่น ห้อง Occupational Therapy เป็นการจัดตั้งขึ้น โดยร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือ โครงการเงินฝากเพื่อการศึกษา เป็นต้น

โรงเรียนเอกชน ที่ไม่ได้แสวงหากำไรนี้ ได้รับรองจากสำนักงานการศึกษาเอกชน เมื่อปี 2540 โดยเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับมัธยม โดยมีท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นที่ปรึกษาสูงสุด และได้มีการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ โรงเรียนแสงอรุณ โดยมีภาระหน้าที่ในการวิจัย ประมวล และวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ รวมไปถึงร่วมกับบุคคล คณะบุคคล สถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา โดยมีเป้าหมายของ โรงเรียนว่า เน้นความเป็นธรรมชาติเป็นพื้นฐานเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนในแต่ละวัยใช้เป็นห้องเรียนธรรมชาติเพื่อบูรณาการการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

การศึกษาของโรงเรียนรุ่งอรุณ ใช้หลักของบุพนิมิตแห่งมรรค ซึ่งเป็นชุดองค์ธรรม 7 ประการ มีความหมายว่า เป็นแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดงามเหมือนดั่งลำแสงที่กระจายรัศมีเป็นสีทั้ง 7 อัน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. กัลยาณมิตรตา คือ การรู้จักหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี การมีและการได้เป็น กัลยาณมิตร แยกความหมายได้ 2 ประการ คือ การที่สังคมเป็นกัลยาณมิตรหรือจัดสรรกัลยาณมิตรให้ และการที่ผู้เรียนรู้ รู้จักเลือกคบหากัลยาณมิตรอันเป็นการเริ่มขึ้นอย่างแท้จริงแห่งรุ่งอรุณของการศึกษา

2. สีสัมปทา คือ การมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย

3. ฉันทสัมปทา คือ ความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ การมีแรงจูงใจที่เกิดจากการรักความจริง รักความถูกต้องดีงาม

4. อัคตสัมปทา คือ ความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพหรือการทำตนให้ถึงพร้อม

5. ทิฎฐิสัมปทา คือ การมีความเชื่อถือ แนวความคิด ความเข้าใจ ทศนคติ และค่านิยมที่ดีงามถูกต้อง สอดคล้องกับหลักความจริงแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

6. อับปรมาทสัมปทา คือ การมีสติ กระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา หรือการทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม

7. โยนิโสมนสิการสัมปทา คือ การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักสำเหนียก กำหนดมองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น รู้จักคิดวิเคราะห์สืบสาวให้เข้าถึงความจริง การเรียนการสอนของโรงเรียนรุ่งอรุณ จะเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยมีแนวทางพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก ซึ่งเป็นแนวการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาสมัยใหม่ ที่ช่วยตอบสนองการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี

การเรียนการสอนของโรงเรียนจะใช้หลัก 3H คือ (Head-สมอง) ฮาร์ท (Heart-หัวใจ) และแฮนด์ (Hand-การกระทำ) ซึ่งหมายถึง การกระทำสอดคล้องกันระหว่างการทำ สมอง และหัวใจ โดยในการสอนแต่ละวิชาก็นำคุณธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนด้วย ซึ่งจะช่วยให้เด็กทั้งเป็นคนดีและเป็นคนเก่ง นอกจากนี้ในตอนเช้า โรงเรียนก็จะฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของการเรียนรู้ใด ๆ ทั้งหมด เพราะถ้าเด็กมีสมาธิแล้ว ก็สามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว (นรรัชต์ ผืนเขียว, 2552 : ไม่มีเลขหน้า)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าโรงเรียนตัวอย่างสองโรงเรียนนี้จะมีคุณสมบัติเพียงใด แต่ถ้าครอบครัวไม่ให้ความสำคัญกับเด็ก ก็ส่งผลเสียต่อเด็กอยู่วันยังค่ำ ดังนั้น ครอบครัว โรงเรียน รวมไปถึงชุมชนต่าง ๆ ต้องช่วยกันดูแลและส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีขึ้นระหว่าง พ่อ แม่ และเด็ก เพื่อช่วยให้เข้าถึงซึ่งกันและกันมากขึ้น ซึ่งเมื่อทำได้เช่นนั้นแล้ว ก็ถือได้ว่าเด็กมีภูมิคุ้มกันความชั่ว และตัวส่งเสริมความดีที่ดีที่สุดไปพร้อม ๆ กันแน่นอน

สรุปแนวทางในการศึกษาดำเนินงานวิถีพุทธ ในการเสนอแนะการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ สรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณลักษณะของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนวิถีพุทธนั้นควรอบรมบุคลากรให้เข้าใจแนวทางในการปฏิบัติงาน โรงเรียนวิถีพุทธในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ด้วยความเต็มใจ ภาคภูมิใจ ได้พัฒนาด้านจิตใจให้สูงขึ้น ตามครรลองครองธรรมของพรหมวิหาร ๔ ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา และปฏิบัติตนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ

2. การบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ ควรส่งเสริมให้มีการใช้กิจกรรมของวิถีพุทธตามหลักธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนั้นควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งโรงเรียนและโรงเรียนเครือข่าย ให้ตระหนักถึงโรงเรียนวิถีพุทธ

3. การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมโรงเรียนวิถิพุทธ ควรมีการจัดอาคารสถานที่เอื้อต่อผู้เรียน สิ่งแวดล้อมให้ร่มรื่น น่าอยู่ สอดคล้องกับ กิจกรรม โรงเรียนวิถิพุทธ ควรมีการจัดห้องเรียนเข้ากับโรงเรียนวิถิพุทธ ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และห้องเรียน มีป้ายนิเทศ คำขวัญ เกี่ยวกับจริยธรรมและคุณธรรม รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานด้านการจัดบรรยากาศนั้น โรงเรียนเพื่อการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ

4. การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ควรมีการนำกิจกรรมวิถิพุทธมาจัดทำให้สอดคล้อง สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีการอบรมคุณธรรมแก่นักเรียน ทุกระดับชั้นด้านความรู้และปฏิบัติจริง ควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิถิพุทธ เช่น พาเด็กไปวชิรพราหมณ์เพื่อฝึกจิตใจสงบ และฝึกสมาธิ ควรประชุมวางแผนโดยนำเอาหลักการวิถิพุทธให้เข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งระบบ ควรนำนักเรียนเข้าอบรมในวัดเป็นบางช่วง บางชั่วโมง เพื่อให้พระสงฆ์ได้อบรมถึงศีล สมาธิ ปัญญา ว่าอะไรคือศีล อะไรคือสมาธิ อะไรคือปัญญา

5. การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร ควรสร้างบรรยากาศในโรงเรียน มีความเป็นกันเอง นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม บวรสอนวิถิพุทธ นักเรียนและครูได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เน้นเด็กเป็นสำคัญ และผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข ชุมชนและคณะครูเข้าร่วมจัดกิจกรรมโรงเรียนบวรสอนวิถิพุทธของโรงเรียนอย่าง ภาคภูมิใจและพึงพอใจ การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนต่างฝ่ายต่างรับผิดชอบและเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

6. การจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ควรมีการส่งเสริมให้มีครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนนักเรียนอย่างมีระบบและต่อเนื่อง โดยครูภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นผู้สอนหรือถ่ายทอดกิจกรรม เช่น กิจกรรมดนตรีพื้นเมือง , ฟ้อนเจิง , ดัดคุง , การทำขนมพื้นบ้าน ฯลฯ ช่วยให้ผู้เรียนมีพื้นฐานที่ดีในการประกอบอาชีพในอนาคต

7. การพัฒนากาย ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการของผู้เรียน ควรได้มีการจัดกิจกรรมการฝึกปฏิบัติ โดยนิมนต์พระสงฆ์มาเป็นวิทยากรให้นักเรียนได้ฝึกสมาธิ เพื่อให้เกิดสมาธิที่ดีในการเรียนที่ดีขึ้น

8. แนวทางในการดำเนินการเพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ได้รับประโยชน์จากการดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธ ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครู นักเรียน ชุมชน ร่วมกันดำเนินงานด้านโรงเรียนวิถิพุทธมากขึ้น

9. ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธด้านอื่นๆ ควรมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ถาวร ชัยจักร (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย ผลการวิจัยพบว่า (1) กระบวนการฝึกอบรมจริยธรรม ประกอบด้วย หลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์ มีคำอธิบายหลักสูตร กำหนดระยะเวลาในการฝึกอบรม กิจกรรมในการฝึกอบรมมีแผนการ ขั้นตอน วิธีการและการประเมินผล การฝึกอบรมในทุกๆ กิจกรรมดำเนินการ โดยคณะวิทยากรมีทั้งพระภิกษุและฆราวาส ทุกคนรู้ขั้นตอนการฝึกอบรม รายละเอียดในการดำเนินการฝึกอบรม เป็นผู้ได้รับการคัดเลือก และผ่านการฝึกอบรมในทุกกิจกรรม วิทยากรได้เน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ลงมือปฏิบัติเอง โดยมีสื่อประเภท โสตทัศนูปกรณ์ และใช้สื่ออื่น ๆ ในการประกอบกิจกรรม ในทุก ๆ กิจกรรม (2) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.47 และคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมเป็นบวก เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยแล้ว พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน ด้านการส่งเสริมให้ทำทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา ด้านการฝึกตนให้เป็นพลเมืองดี ด้านอื่นๆที่ชาวพุทธควรรู้และด้านการจัดการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับ สูง ทุกด้าน

อัญญา ประสานชาติ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ผลการฝึกจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมวินัยในตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการฝึกจิตลักษณะมีพฤติกรรมวินัยในตนเอง เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกจิตลักษณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนที่ได้รับการฝึกจิตลักษณะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมและมุ่งอนาคตควบคุมตนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกจิตลักษณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีพฤติกรรมในตนเองไม่แตกต่างกัน 3) หลังฝึกจิตลักษณะ 3 สัปดาห์นักเรียนยังคงมีความคงทนของเหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

มนตรี วงระคร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการสอนจริยธรรมของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า (1) พฤติกรรมของครูครูได้ปฏิบัติมากที่สุด คือ มีหน้าตาเข้มแข็งแจ่มใส มีอารมณ์ขัน กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย ใช้คำพูดที่สุภาพ พูดคุยกับนักเรียนอย่างเป็นกันเอง เอาใจใส่นักเรียนอย่างทั่วถึง แต่งกายสะอาดเรียบร้อยมีความกระตือรือร้นตั้งใจสอน วิเคราะห์ผลงานของนักเรียน แนะนำแนวทางในการกระทำกิจกรรมบอกแนวทาง

ในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับความประพฤตินักเรียน แนววิธีการเพียงเล็กน้อยแล้วให้นักเรียนคิดวิธีการกระทำต่อไปครูพูดคำว่า ดี ดีมาก เก่ง เก่งมาก ถูกต้อง กับนักเรียนส่วนในรายการที่ครูปฏิบัติ น้อยในบางรายการ สาเหตุมาจากเนื้อหาที่สอน การเลือกวิธีสอนตามแผนการสอน เวลาที่สอนไม่เหมาะสม กับการจัดกิจกรรมดังกล่าว (2) พฤติกรรมนักเรียนที่ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนนั่งเป็นระเบียบ เรียบร้อย แสดงความเคารพครูก่อนและเลิกเรียน มีความพร้อมที่จะเรียน มีความสนใจและสนุกสนาน ในการทำกิจกรรม นักเรียนสามารถเลือกวิธีการกระทำที่ถูกต้องได้ ทำงานร่วมกันโดยไม่ส่งเสียงอึกทัก พุดพร้อมกันหลายคน รายการที่นักเรียนมุ่งปฏิบัติคือ การเดินพลุกพล่านส่งเสียงอึกทัก ส่วนในบาง รายการที่นักเรียนปฏิบัติ น้อย มีสาเหตุมาจาก เนื้อหาที่สอน ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเวลาที่สอน

ณัฐวุฒิ อรุณพานิช (2548 : บทคัดย่อ) การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผลการวิจัย สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียน วิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากร และ คุณลักษณะบุคลากร โรงเรียน และด้านการเกี่ยวคู่สัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ด้านกิจกรรม เสนอแนะและพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถีพุทธ และด้านการ เกี่ยวคู่สัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการ พัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีดังนี้ (1) ระดมความคิดจากทุกฝ่าย ดำรง วิเคราะห์ภารกิจ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนด ทิศทางในการพัฒนาการศึกษาตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธ (2) ผู้บริหาร ครู บุคลากรและกรรมการ สถานศึกษาร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์ แนวทางดำเนินการ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาตามแนว ทางการดำเนินงานของ โรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจนตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น (3) จัดทำแผนปฏิบัติการ/โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว (4) กำหนดหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทาง โรงเรียน วิถีพุทธ โดยเน้นหลักไตรสิกขา ให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและ หลักสูตรแกนกลาง (5) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักการและแนวทางดำเนินงานตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจน การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน (6) จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางพุทธศาสนา

โดยนิมนต์พระสงฆ์หรือผู้ที่มีความรู้ทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร (7) จัดกิจกรรมประจำวันอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย ทั้งด้านความประพฤติ สมာธิ และปัญญาให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้านไปพร้อมๆ กัน (8) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ (9) มีการจัดกิจกรรมเนื่องโอกาสวันสำคัญทางพุทธศาสนาทั้งในโรงเรียน และในชุมชน (10) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียนตามแนวทางวิถีพุทธ (11) วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร (12) พัฒนาบุคลากร ให้เข้าใจหลักแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน (13) เปิด โอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธ ในทุกด้าน โดยเฉพาะการพัฒนานักเรียน (14) จัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนัก และความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติ ที่มีผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน (15) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและวันตามประเพณี

วิษณุสรรค์ ศรีแก่นจันทร์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติต่อวัยรุ่น ผลจากการวิจัย พบว่า 1) บ้านหรือครอบครัว มีวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติ ด้วยการสอนให้เด็กทำบุญใส่บาตร และบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ปฏิบัติตามศีลห้าเป็นตัวอย่างให้เด็กปฏิบัติตาม 2) โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติ โดยให้เด็กเข้าร่วมพิธี ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ และสอนให้ประพฤติปฏิบัติตนตามศีลห้า และทำกิจกรรมเสริม 3) ชุมชนมีวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติ ด้วยการให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำบุญ และ ทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น โดยสมาชิกชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์ (2548 : บทคัดย่อ) ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 2. เปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง โดยรวม และรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 4. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 5. แนวทาง

การพัฒนา การดำเนินงาน โรงเรียนวิถึพุทธ ในภาคตะวันออก พบว่า โรงเรียนวิถึพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคลากร คือ ครูก่อน โดยครูจะต้องเป็นครูวิถึพุทธจริง ๆ เพราะวิถึพุทธเป็นเรื่องของจิตใจเป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม ถ้าไม่พัฒนาบุคลากร คือครูก่อน ก็จะต้องพัฒนาเด็กนักเรียนไปพร้อม ๆ กัน การวัดวิถึพุทธต้องวัดที่คุณค่าของคน

มณฑกาญจน์ ทองไข (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหาร โครงการโรงเรียนวิถึพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลของการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหาร โครงการโรงเรียนวิถึพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสรุปได้ดังนี้ ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้แก่การ กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน สามารถปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนที่เปลี่ยนไป ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูนักเรียน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ด้านบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลเยาวชนให้ประพฤติคนเป็นคนดี ด้านกระบวนการดำเนินงาน มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการอย่างสม่ำเสมอ ด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ โดยการสร้างเยาวชนให้มีขันติ มีความอดทน อดกลั้น มีวิริยะอุตสาหะ รู้จักการให้และทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นหมู่คณะได้

ลภภัทร พลสิทธิ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถึพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ตามแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ 5 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถึพุทธ (2) ด้านการจัดวิถึพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ (3) ด้านกิจกรรมเสนอแนะพัฒนา (4) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถึพุทธ และ (5) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถึพุทธและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.46, S.D. = 1.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดวิถึพุทธสู่การเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.65, S.D. = 1.04$) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถึพุทธ ($\bar{x} = 3.58, S.D. = 1.70$) และด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ($\bar{x} = 3.51, S.D. = 1.09$) มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถึพุทธ ($\bar{x} = 3.32, S.D. = 1.20$) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถึพุทธ

และชุมชน ($= 3.21, S.D. = 1.54$) 2) การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียน วิถีพุทธ และด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ยกเว้นด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือนำองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา อย่างบูรณาการตามแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ โดยที่ผู้สนใจในการศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินงานอยู่ในขอบเขตจำกัดเนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ ดังนั้น งานวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธยังปรากฏไม่มากนัก นักการศึกษาผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจึงช่วยกันศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้เดินหน้าต่อไปอย่างเข้มแข็ง และมั่นคงสืบไป

งานวิจัยต่างประเทศ

แครอล และกอล (Carol & Gall. 1997 : Abstract) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับชุมชน และโรงเรียน พบว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนซึ่งมีนักเรียนเป็นวัยรุ่นมีความสำคัญมาก คนในชุมชนควรจัดตั้งกรรมการของชุมชน และควรมีความรอบคอบในเรื่องของระเบียบข้อบังคับ ขั้นตอนวิธีการที่อาจจะมีผลกระทบ

เครบ (Krebbs. 1997 : 36) ได้ทำการวิจัย เรื่อง กรณีศึกษา หลักธรรมของศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิก จากหลักสูตร วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาหลักธรรมของศาสนา จากหลักสูตรของโรงเรียนศาสนาคริสต์ (คาทอลิก) โดยศึกษาจากวิธีการเรียนการสอนของชุมชน ที่เข้าร่วมโครงการ 3 แห่ง และจากแบบสอบถามของผู้บริหาร โรงเรียนและครู 119 คนจากโรงเรียน 11 แห่งของโรงเรียนศาสนาคริสต์(คาทอลิก) ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของครูที่เป็นอาสาสมัครและผู้บริหาร โรงเรียนในโครงการทั้ง 3 แห่งและศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารและการสังเกต เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ผู้ที่ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าหลักธรรมของศาสนาจะต้องจัดควบคู่กับหลักสูตรของโรงเรียนที่จัดไว้ได้อย่างเหมาะสมและถ้ามีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพจะมีผลต่อการนำหลักธรรมของศาสนา

มาใช้ในหลักสูตรเป็นอย่างมาก จากการศึกษาหลักธรรมของหลักสูตรศาสนาคริสต์ (คาทอลิก) และการยอมรับของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณธรรมที่ยั่งยืนส่งผลให้ควรมีการดำเนินการนำหลักธรรมของศาสนาคริสต์ (คาทอลิก) มาบรรจุอยู่ในหลักสูตรและควรวางแผนการดำเนินการต่อไปเพื่อเป็นการพัฒนาคุณธรรมที่นักเรียนนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างมั่นคง

ชาน (Chan, 2003 : 102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักสูตรบูรณาการ : ความเชื่อของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการนำหลักสูตรบูรณาการมาใช้อย่างไร วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ อธิบายและวิเคราะห์ความเชื่อของครู โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการนำหลักสูตรบูรณาการมาใช้หรือไม่ โดยตอบคำถาม 3 ข้อ ธรรมชาติหลักสูตรบูรณาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาปัจจุบันเป็นอย่างไร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมใน โรงเรียน A และ B มีครูเข้าร่วมโครงการ 6 คน ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรบูรณาการ โรงเรียน A และ B มีความแตกต่างกัน ในโรงเรียน A เป็นการบูรณาการแบบวิทยาการ (Multidisciplinary) และ โรงเรียน B บูรณาการแบบหลักสูตรกว้าง (Broad Field Approach) ความเชื่อของครูและการแสดงออกของครูทั้ง 2 โรงเรียนแตกต่างกัน พบว่าความเชื่อของครูขึ้นอยู่กับวิชาที่สอนซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอน ความเชื่อของครูเกี่ยวกับการทำงานกลุ่มรวมกันมี 3 ด้าน เช่น การติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ ความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และความเชื่อด้านความร่วมมือกัน ส่วนความเชื่อด้านการนำไปปฏิบัตินั้นคณะครูที่มีความเชื่อเหมือนกัน มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการส่งผลให้คณะครูนำไปใช้ใน โรงเรียน A มีการติดต่อ สื่อสารสม่ำเสมอในกลุ่มของผู้ร่วมทำหลักสูตรบูรณาการส่วนใน โรงเรียน B ครูผู้ใช้หลักสูตรบูรณาการ มีการแลกเปลี่ยน วัสดุการเรียนการสอน แต่ครูผู้ร่วมโครงการทั้ง 6 คน มีสิ่งที่เหมือนกันคือ ครูยังคงยึดรูปแบบการสอนของตัวเองที่แตกต่างกัน ด้านการสอนการนำเสนอต่อนักเรียน ยังพบว่า ความเชื่อของครูในแต่ละวิชาแตกต่างกันตามเนื้อหาความรู้ วิธีการแสวงหาความรู้และจากการวัดและการประเมินผลที่จริงแล้วความเชื่อของครูผู้สอนแต่ละวิชานั้นจะขัดแย้งจากความเชื่อในเรื่องของหลักสูตรบูรณาการ นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเชื่อของครูเกี่ยวกับหลักสูตรบูรณาการนั้นครูเปลี่ยนความเชื่อได้ยาก และไม่มีทางที่จะเปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าจะมีการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรบูรณาการหลายครั้งและยังพบว่าการตัดสินใจยอมรับหลักสูตรบูรณาการนั้น เป็นการทำตามหน้าที่แต่มิได้ร่วมเป็นเจ้าของหรือเห็นด้วย และความเชื่อของครูมักจะถูกละเลยจากนโยบายของโรงเรียน ผลการวิจัยผู้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการนำนโยบายและวางแผนการนำหลักสูตรบูรณาการมาใช้ควรมีการศึกษาความเชื่อของครูมาพิจารณา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการในอนาคต

คอลลอสส์ (Delors, 1998 : Abstract) ได้ศึกษาผู้ปกครองชาวแม็กซิกัน ผลการศึกษาพบว่า ครูควรมีการเขียนบ้านนักเรียน พบปะผู้ปกครอง บิคา มารดา เพื่อร่วมกันตัดสินใจ การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ หลักสูตร การบริหารงานบุคคล การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจ ผู้บริหารควรมีประชาธิปไตย ให้โอกาสกับผู้ปกครองทุกคน

นุตาวงษ์ (Nutravong, 2003 : 62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ : กรณีศึกษาการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นของ อาจารย์ใหญ่และครูผู้นำหลักสูตร ไปใช้ จากโรงเรียน 48 แห่ง และสถานศึกษา 1 แห่งในโรงเรียน รัฐบาลของรัฐที่เข้าร่วม โครงการนำร่อง กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากแบบสอบถามความคิดเห็นจากอาจารย์ ใหญ่ และครูผู้นำหลักสูตร ไปใช้ จำนวน 215 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้กำหนดนโยบายของหลักสูตร สถานศึกษาแต่ละแห่งเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่มีปัญหา มาก การนำหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในโรงเรียน แม้ในทางปฏิบัติครูและผู้บริหารจะมองหลักสูตรสถานศึกษาในแง่ดี แต่โรงเรียนที่ชนบทที่อยู่ห่างไกล ยังไม่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลง การบริหาร โรงเรียนหรือการใช้อำนาจแบบเก่ายังคงมีอยู่ในระบบการศึกษา และโรงเรียนต้องทำตามบทบาทที่ได้รับคำสั่งมา นอกจากนี้พบว่าอุปสรรค 3 อย่างที่ทำให้การนำหลักสูตร สถานศึกษามาใช้ในโรงเรียน ไม่สำเร็จได้แก่การขาดความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรของ โรงเรียน การจำกัด ของเวลา การขาดความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการศึกษาควรนำหลักธรรมของศาสนามาจัดควบคู่กับหลักสูตรของ โรงเรียนที่จัดไว้ได้อย่างเหมาะสมและถ้ามีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพจะมีผลต่อการนำหลักธรรมของศาสนา มาใช้ในหลักสูตรเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากร และการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน โดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจ ผู้บริหารควรมีประชาธิปไตย ให้โอกาสกับผู้ปกครองทุกคน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน ในการจัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการ และร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงานพร้อมกำหนดนโยบายของสถานศึกษามาใช้ในโรงเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณธรรมที่นักเรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างมั่นคง

มิลส์ไธน์ (Milstein, 1999 : 54) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของโรงเรียน วัฒนธรรมการสอนของครูและหลักสูตรของโรงเรียน เก็บข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามมาตราส่วน การประเมินค่าของลิเกอร์ด 2 ครั้งของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในรัฐมิชิแกน จำนวน 36 คน โดยถือว่าโรงเรียนมีหลักสูตรและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test และการหา ความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเข้าใจหลักสูตรของโรงเรียน การสอนของครูและวัฒนธรรมของโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมการสอนของครูกับวัฒนธรรมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันและพบว่าวัฒนธรรมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้านหลักสูตรของโรงเรียนด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 238 โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 238 คน และครูผู้สอนในโรงเรียน จำนวน 3,289 คนรวมจำนวนทั้งสิ้น 3,527 คน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนดังนี้

- 1.1 ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 238 คน จำแนกตามขนาดโรงเรียน ดังนี้
  - 1.1.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 80 คน
  - 1.1.2 โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 91 คน
  - 1.1.3 โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 67 คน
- 1.2 ครูผู้สอนในโรงเรียน จำนวน 3,289 คน จำแนกตามขนาดโรงเรียน ดังนี้
  - 1.2.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 1,946 คน
  - 1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 973 คน
  - 1.2.3 โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 370 คน

ตาราง 5 แสดงจำนวนประชากรของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนตามขนาดของโรงเรียน

อำเภอ	ผู้บริหาร			รวม	ครู			รวม	รวมทั้งสิ้น
	ใหญ่	กลาง	เล็ก		ใหญ่	กลาง	เล็ก		
1. นางรอง	21	23	22	66	564	230	119	913	979
2. ละหานทราย	12	19	7	38	311	212	41	564	602
3. หนองกี่	11	13	13	37	284	149	67	500	537
4. หนองหงส์	9	12	12	33	172	143	64	379	412
5. ปะคำ	11	4	5	20	214	50	32	296	316
6. โนนดินแดง	4	8	1	13	110	69	4	183	196
7. โนนสุวรรณ	5	5	1	11	119	49	4	172	183
8. เฉลิมพระเกียรติ	7	7	6	20	172	71	39	282	302
รวม	80	91	67	238	1946	97	370	3,289	3,527

2. กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสาน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและเทคนิคการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดตามตารางของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 493 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 148 คน ครูผู้สอน จำนวน 345 คน จากนั้นทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 แบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยในลักษณะระดับชั้น (Stratified)

2.1.2 จำแนกประชากรทั้ง 2 กลุ่มย่อยคือ ให้กระจายไปตามลำดับอำเภอต่างๆ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ประกอบด้วย 8 อำเภอซึ่งเป็นกลุ่มย่อยในลักษณะแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster)

2.1.3 แบ่งประชากรผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนในแต่ละอำเภอออกเป็นกลุ่มย่อยตามขนาดโรงเรียน คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งเป็นกลุ่มย่อยในลักษณะระดับชั้น (Stratified)

2.1.4 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกนได้ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 148 คน และครูผู้สอน จำนวน 345 คน

2.1.5 ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ให้กระจายไปตามอำเภอและขนาดโรงเรียน ตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ จะใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดโควตา จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา พระภิกษุ ประธาน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ใหญ่บ้าน

ตาราง 6 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารและครูผู้สอนตามขนาดของโรงเรียน

อำเภอ	ผู้บริหาร			รวม	ครู			รวม	รวมทั้งสิ้น
	ใหญ่	กลาง	เล็ก		ใหญ่	กลาง	เล็ก		
1. นางรอง	13	15	14	42	59	24	13	96	138
2. ละหานทราย	7	12	5	24	33	22	4	59	83
3. หนองกี่	7	8	8	23	30	15	7	52	75
4. หนองหงส์	6	7	7	20	18	15	7	40	60
5. ปะคำ	7	2	3	12	23	5	3	31	43
6. โนนดินแดง	2	5	1	8	11	7	1	19	27
7. โนนสุวรรณ	3	3	1	7	12	5	1	18	25
8. เฉลิมพระเกียรติ	4	4	4	12	18	8	4	30	42
รวม	49	56	43	148	204	101	40	345	493

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม

1.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างและ พัฒนาขึ้นเอง ลักษณะของแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและขนาด โรงเรียนของกลุ่มตัวอย่าง เช่น

1. สถานภาพตำแหน่ง

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน

1.2 ครูผู้สอนในโรงเรียน

2. ขนาดของโรงเรียน

- 1.1 ขนาดเล็ก คือ มีนักเรียน 120 คนลงมา
- 1.2 ขนาดกลาง คือมีนักเรียน 121 – 300 คน
- 1.3 ขนาดใหญ่ คือ มีนักเรียน 301 คนขึ้นไป

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3 ไว้ 5 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ (2) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ (3) ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา (4) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร ในโรงเรียนวิถีพุทธ (5) ด้านการก่อกลุ่ลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

แบบสอบถามในตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต โดยกำหนดตัวเลข ในการแปลความหมาย ดังนี้

- 1 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับน้อย
- 3 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับปานกลาง
- 4 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก
- 5 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

1.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

1.2.2 ทำการสร้างแบบสอบถาม

1.2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

1.2.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

- 1) นายศักดิ์ จันทร์ฝอย ค.ม.สาขาการบริหารการศึกษา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3
- 2) นายเหมือน รักสนาม ค.ม.สาขาบริหารการศึกษา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองโพธิ์ชัยพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานูริรัมย์ เขต 32
- 3) นายแก้ว ภูมิพันธุ์ ค.บ. การบริหารการศึกษา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสระขุด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3

1.2.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

1.2.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ผลปรากฏว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 ได้ค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 0.98

1.2.7 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหาร และครู โรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

1.2.8 นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่ามีค่าสูงและผ่านเกณฑ์ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.3.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการติดต่อประสานงานกับผู้บริหาร โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

1.3.2 กำหนดระยะเวลาในการนัดหมายจัดเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับจากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างพร้อมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ด้วยตนเอง

1.3.3 แบบสอบถามที่เก็บมาได้มีจำนวน 493 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.4.1 ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมเนื้อหา นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหา (Content Validity) โดยให้กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบปรับแก้ไข

1.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณค่าสถิติ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และขนาด โรงเรียน คำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2) วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ คำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2546 : 61) ซึ่งกำหนดไว้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับมาก
2.51 – 3.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับน้อย
1.00 – 1.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตร (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 261)

$$a = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s^2} \right)$$

เมื่อ	a	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	k	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือ
	s_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	s^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนหรือคะแนน
	n	แทน	จำนวนข้อมูล

2.3 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. เทคนิคการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์

เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้าในเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

2.1 บุคคลที่สัมภาษณ์

บุคคลที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิถีพุทธ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน

2.2 สถานที่ที่สัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ใช้สถานศึกษา บ้าน วัด ในชุมชน

2.3 แหล่งเวลา

สำหรับเวลาในการสัมภาษณ์ข้อมูลแนวการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล วันละ 2 คน

2.4 วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการ ดังนี้

2.4.1 ผู้วิจัยเข้าสู่สนามเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และสัมภาษณ์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.4.2 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาเทียบเคียงกับผลการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ตามสภาพความเป็นจริง

2.4.3 สังเคราะห์สรุปการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัย ได้จัดทำแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จำนวน 5 ด้าน

2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.6.1 จัดเตรียมความพร้อมของแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.6.2 ทำหนังสือชี้แจงขอความร่วมมือค่อผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

2.6.3 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ และสังเกต จากกลุ่มบุคคลที่ศึกษาให้ข้อมูลครบถ้วน

2.6.4 ทำการบันทึกและรวบรวมข้อมูลจากผลของการสังเกต ในประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เพื่อนำผลของข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผล

2.6.5 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เสร็จสิ้น เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ และสรุปผล

2.7. การวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความหมายเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างที่ดำเนินการวิจัย ทั้งจากการสัมภาษณ์ การสังเกต โดยการประมวลผลจากการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา โดยการตีความหมาย และทำความเข้าใจข้อมูลจากการใช้การอุปมาน (Inductive Method) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลและการสร้างข้อสรุปจากการวิจัย

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับ ดังนี้ คือ

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนต่าง ๆ ได้แก่ คะแนนจากการดำเนินงานนั้น ๆ หรือ คะแนนระดับความพร้อม หรือคะแนนระดับผลสำเร็จ
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนต่าง ๆ
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ผลการศึกษานโยบายการดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธ
- ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ค่าความถี่และค่าร้อยละสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน (n=493)	ร้อยละ (%)
1. ตำแหน่ง		
ผู้บริหาร	148	30.02
ครูผู้สอน	345	69.98
2. ขนาดของโรงเรียน		
โรงเรียนขนาดใหญ่	252	51.11
โรงเรียนขนาดกลาง	158	32.05
โรงเรียนขนาดเล็ก	83	16.84

จากตาราง 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 493 คน เป็นผู้บริหาร จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 30.02 เป็นครูผู้สอน จำนวน 345 คน คิดเป็นร้อยละ 69.98 จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 51.11 โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 32.05 และ โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 16.84

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ แสดงในตาราง 8-13 ดังนี้

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมและรายด้าน

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1 ด้านการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ	4.35	0.24	มาก
2 ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้	4.50	0.23	มาก
3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา	4.47	0.22	มาก
4 ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรใน โรงเรียนวิถีพุทธ	4.40	0.26	มาก
5 ด้านการก่อกลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน	4.39	0.26	มาก
รวม	4.42	0.24	มาก

จากตาราง 8 พบว่า ความคิดเห็นความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนเกี่ยวกับ ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียน วิถีพุทธ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ($\bar{X} = 4.47$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.35$)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับ ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมและรายข้อ

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1 โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมเนียมหรือแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนระบุแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	4.41	.49	มาก
2 บุคลากรในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนตระหนักถึงคุณประโยชน์ และมีความศรัทธาในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนตามแนววิถีพุทธ	4.48	.50	มาก
3 โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างชัดเจน	4.29	.21	มาก
4 โรงเรียนมีการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	4.19	.67	มาก
5 โรงเรียนปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนา ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง	4.40	.49	มาก
6 สร้างความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแก่ผู้เกี่ยวข้อง	4.54	.50	มากที่สุด

ตาราง 9 (ต่อ)

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
7 โรงเรียนส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีธรรมในหมู่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง	4.30	.21	มาก
8 โรงเรียนจัดอบรมใหญ่ประจำปี/พัฒนาจิตเจริญปัญญา/สนทนาธรรม/ฟังเทศน์/ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ	4.18	.67	มาก
9 จัดศึกษาดูงานหรือปฏิบัติธรรมในสำนักต่าง ๆ	4.40	.49	มาก
10 โรงเรียนนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปตามแผนการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด	4.30	.21	มาก
รวม	4.34	.44	มาก

จากตาราง 9 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับ ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 6 สร้างความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธแก่ผู้เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 4.54$) รองลงมา คือ ข้อ 2 บุคลากรในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนตระหนักถึงคุณประโยชน์ และมีความศรัทธาในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนตามแนววิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.48$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 8 จัดอบรมใหญ่ประจำปี/พัฒนาจิตเจริญปัญญา/สนทนาธรรม/ฟังเทศน์/ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ ($\bar{X} = 4.18$)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน
เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ ด้านการจัดวิถิปุทธสู่วิถีการเรียนรู้
โดยภาพรวมและรายข้อ

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
11 โรงเรียนการบูรณาการกิจกรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการฝึกปฏิบัติ ในหลักสูตรสถานศึกษาครบทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้	4.18	.67	มาก
12 การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดวิถิปุทธที่หลากหลาย	4.71	.46	มาก
13 บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถี ชีวิตให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม	4.56	.49	มาก
14 โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขา ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	4.40	.49	มาก
15 โรงเรียนทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีการนำ หลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา	4.29	.21	มาก
16 โรงเรียนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรม อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต จัดห้องวิปัสสนา	4.49	.50	มาก
17 โรงเรียนมีงบประมาณ ในการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการใช้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ตามแนวทาง โรงเรียนวิถิปุทธ	4.71	.46	มาก
18 โรงเรียนมีแผนงานส่งเสริมสนับสนุนการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตามแนวทางโรงเรียนวิถิปุทธ	4.40	.49	มาก
19 โรงเรียนวางแผนการประสานงานร่วมมือกับวัดและชุมชนในการ จัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับ พระพุทธศาสนาในบริบท ต่าง ๆ	4.72	.45	มากที่สุด
20 โรงเรียนจัดกระบวนการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่จัดเสริม	4.40	.49	มาก
21 โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย/ความประพฤติ/จิตใจ/ ปัญญา (กิน อยู่ ดู ฟัง ให้ เป็น)	4.48	.50	มาก

ตาราง 10 (ต่อ)

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
22 โรงเรียนมีการวัดผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักทฤษฎี 4 (กาย/ความประพฤติ/จิตใจ/ ปัญญา)	4.72	.45	มากที่สุด
รวม	4.50	.46	มาก

จากตาราง 10 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 19 และ ข้อ 22 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 19 โรงเรียนวางแผนการประสานงานร่วมมือกับวัดและชุมชนในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.72$) และ ข้อ 22 โรงเรียนมีการวัดผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมตามหลักทฤษฎี 4 (กาย/ความประพฤติ/จิตใจ/ ปัญญา) ($\bar{X} = 4.72$) รองลงมา คือ ข้อ 12 การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.71$) และ ข้อ 17 โรงเรียนมีงบประมาณในการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.71$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 11 โรงเรียนการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการฝึกปฏิบัติ ในหลักสูตรสถานศึกษาครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.18$)

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรม เสนอแนะการพัฒนาโดยรวมและรายชื่อ

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
23 โรงเรียนการกำหนดนโยบายและการวางแผนของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับหลักการ โรงเรียนวิถีพุทธ	4.40	.49	มาก
24 โรงเรียนมีแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประจำวันตามแนววิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต	4.48	.50	มาก
25 โรงเรียนจัดให้มีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่ายและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข	4.71	.46	มากที่สุด
26 โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและคุณธรรม	4.30	.21	มาก
27 โรงเรียนมีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคคลในชุมชนชวนให้ระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย	4.71	.46	มากที่สุด
28 โรงเรียนจัดบรรยากาศในห้องเรียนและห้องปฏิบัติการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	4.18	.67	มาก
29 โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงและเกิดคุณค่ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน	4.71	.46	มากที่สุด
30 โรงเรียนจัดการเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญา (โยนิโส มนสิการ) คิดพิจารณาในการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ	4.49	.50	มาก
31 โรงเรียนมีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ ทัน สมัยและครบครันทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชน ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ	4.29	.21	มาก
รวม	4.47	.44	มาก

จากตาราง 11 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรม เสนอแนะการพัฒนาโดยรวมและรายชื่อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 25 ข้อ 27 และ ข้อ 29 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อ อื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 25 โรงเรียนจัดให้มีบรรยากาศ

สงบเงียบ เรียบง่ายและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.71$) ข้อ 27 โรงเรียนมีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคลากรในชุมชนชวนให้ระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย และข้อ 29 โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงและเกิดคุณค่ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.71$) รองลงมา คือ ข้อ 30 จัดการเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา (โยนิโสมนสิการ) คิดพิจารณาในการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ ($\bar{X} = 4.49$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 28 โรงเรียนจัดบรรยากาศในห้องเรียนและห้องปฏิบัติการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.18$)

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถิปุทธ โดยรวมและรายข้อ

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
32 บุคลากรในโรงเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดลักษณะทางกายภาพของ โรงเรียนวิถิปุทธ	4.54	.50	มาก
33 โรงเรียนดำเนินการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับครูผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบวัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ	4.18	.67	มาก
34 โรงเรียนมีแผนงานหรือโครงการในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้เข้าใจหลักการและแนวทางพัฒนาคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถิปุทธ	4.50	.50	มาก
35 โรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนตามหลักไตรสิกขาและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	4.29	.22	มาก
36 โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรน่าสนใจสามารถสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม	4.71	.46	มากที่สุด
37 บุคลากรที่ผ่านการอบรมพัฒนาคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถิปุทธนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและหน่วยงาน	4.40	.49	มาก
38 โรงเรียนมีเทคนิคและวิธีการเสริมแรงที่เหมาะสมในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดแก่บุคลากร	4.19	.67	มาก

ตาราง 12 (ต่อ)

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
39 บุคลากรในโรงเรียนส่งเสริมบุคลากรด้วยกันในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	4.54	.50	มาก
40 ครูมีความเมตตา เป็นกัลยาณมิตร เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้เรียน	4.18	.67	มาก
41 โรงเรียนมีการประเมินผลบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์อย่างต่อเนื่อง	4.56	.49	มาก
รวม	4.40	.51	มาก

จากตาราง 12 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร ในโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 36 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 36 โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรน่าสนใจสามารถสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = 4.71$) รองลงมา คือ ข้อ 41 โรงเรียนมีการประเมินผลบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.56$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 33 โรงเรียนดำเนินการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบวัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.18$)

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน
เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ ด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถิปุทธ
และชุมชน โดยรวมและรายด้าน

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
42 โรงเรียนมีการระดมความคิดจากบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชนในการวิเคราะห์ความต้องการและวิธีปฏิบัติงาน เพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนและชุมชนในแนวทางวิถิปุทธ	4.40	.49	มาก
43 ในการบริหาร โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชน สถาบันทางศาสนาและองค์กรอื่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ระดมทุน ใช้จ่ายทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการตามแนวทางโรงเรียนวิถิปุทธ	4.29	.22	มาก
44 โรงเรียนมีแผนงานหรือโครงการเปิด โรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางชุมชนด้านวิชาการ วิชาชีพ และกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน	4.71	.46	มากที่สุด
45 โรงเรียนเสริมความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน	4.56	.49	มาก
46 โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ผลงานนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชน	4.40	.49	มาก
47 โรงเรียนมีการยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครู นักเรียน บุคลากร ใน โรงเรียน บุคคลในชุมชนเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป	4.19	.67	มาก
48 โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี	4.41	.49	มาก
49 โรงเรียนเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองมีโอกาสเสนอข้อคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ	4.19	.67	มาก
50 โรงเรียนร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่าง ๆ	4.31	.32	มาก

ตาราง 13 (ต่อ)

ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
51 โรงเรียนเปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนได้ใช้บริการในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม ฯลฯ	4.39	.24	มาก
52 โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา	4.51	.25	มาก
รวม	4.39	.43	มาก

จากตาราง 13 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธ และชุมชน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 44 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 44 โรงเรียนมีแผนงานหรือโครงการเปิดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางชุมชนด้านวิชาการ วิชาชีพ และกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน ($\bar{X} = 4.71$) รองลงมาคือ ข้อ 45 โรงเรียนเสริมความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน ($\bar{X} = 4.56$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ 49 โรงเรียนเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองมีโอกาสเสนอข้อคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.19$)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา (2) พระภิกษุ (3) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (4) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งกระเด็น และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (5) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (6) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (7) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (8) กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมจำนวน 8 คน ซึ่งได้สรุปผลการศึกษา เป็นรายด้าน ได้ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ

การบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนจะต้องพัฒนาให้เป็นที่น่าพอใจตามขั้นตอน คือ เตรียมการให้การจัด โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ (อนงค์ ธรรมนาม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) พัฒนาการจัดสภาพและองค์ประกอบที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียน ได้อย่างเหมาะสม (เลื่อน กรร ไตร, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9) สอดคล้องกับลักษณะปัญญาภูมิธรรมพัฒนาผู้เรียน และบุคลากรตามระบบไตรสิกขา (บุญธรรม นนคานอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) หัวใจของการพัฒนาการ โรงเรียนวิถีพุทธ คือ ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (ชวัช สัตว์จ้ำ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 4) มีการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ที่จะช่วยให้การพัฒนาทุกส่วนเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร (สำเนียง จรณธัมโม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) ปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่องที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และอุปปญาธรรม (ธัญรัศมี แก้วปราการ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9) และในขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลการพัฒนาที่จะนำข้อมูลผลการพัฒนางาน สู่การเตรียมการที่จะพัฒนาการในปีต่อ ๆ ไป (สำเนียง จรณธัมโม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) หรือ ใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการพัฒนาแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ (จำเรียง จอคนอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 11)

3.2 ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ควรมีการบูรณาการพุทธธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจ ความจริง (แก้ว ภูมิพันธุ์, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุก สถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยตรงและทางอ้อม (เลื่อน กรร ไตร, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9) ประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชนในการจัดการเรียนรู้หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการ เรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ (ชวัช สัตว์จ้ำ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) รวมทั้งสอดแทรกเพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน (จำเรียง จอคนอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 11) เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเพื่อให้มีการบูรณาการพุทธ ธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ (ธัญรัศมี แก้วปราการ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9) นอกจากนี้ควรสอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้บูรณาการ ในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน (อนงค์ ธรรมนาม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) (สำเนียง จรณธัมโม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) ควรจัด

โอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้อง สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรม แสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา และเน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบ โชนิ โสมนสิการ เข้าใจและ ค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง(บุญธรรม นนทานอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8)

3.3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถพัฒนาได้ตาม หลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน (บุญธรรม นนทานอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) โดยแนวทางการจัดกิจกรรม อาจมี กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมรรยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระวิชา พระพุทธศาสนา) ควรจัดกิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา และ บรรพชาสามเณรคู่ร้อย เป็นต้น (อนงค์ ธรรมนาม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) หรืออาจมี กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน กิจกรรม ก่อนเลิกเรียน กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอา ขยายสร้างสมาธิ เป็นต้น(สำเนียง จรณัมโม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) ควรจัดกิจกรรม ประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำ สัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่โรงเรียนกำหนด) เป็นต้น (จำเรียง จอคนอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 11) ควรจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถีพุทธควร จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาและวันอัฐมีบูชา (แก้ว ภูมิพันธุ์, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) รวมทั้งกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมใจป้อหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาและ พระมหากษัตริย์ (เลื่อน กรรไคร, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9) ควรจัดกิจกรรมการประเมินผล การทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรม ของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา (วัช สัตว์จ๋า, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) ควร จัดกิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมาทานศีล ในวันพระกิจกรรม สร้างสรรค์สังคม กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน กิจกรรมอธิษฐานจิตก่อนเรียน กิจกรรม อบรมธรรมะ 5 นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง) และควรจัดกิจกรรมถือศีลนอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วง เข้าพรรษา (ธัญรัตน์ แก้วปราการ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9)

3.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ

แนวทางการจัดพัฒนาบุคลากร เช่น วิเคราะห์สภาวะธรรม และลักษณะของบุคลากร ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ (บุญธรรม นนทานอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) ควรมีการวางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร (แก้ว ภูมิพันธ์, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) ควรจัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างได้ (เลื่อน กรร ไตร, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9) คุณลักษณะสำคัญของบุคลากร โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้บริหารสถานศึกษา ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกจากอบายมุข ถือศีล 5 เป็นนิจ (สำเนียง จรณธัมโม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) ควรมีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำมาค้าขาย ครู อาจารย์ และบุคลากร (จำเรียง จอดนอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 11) ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกจากอบายมุข ถือศีล 5 เป็นนิจ มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีความเป็นกัลยาณมิตร ค่อดิษฐ์ (อนงค์ ธรรมนาม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) ซึ่งแนวทางการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบ ไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน (ธวัชศักดิ์จ๋า, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) บุคลากรทุกคนต้องมีการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี (ธัญรัตน์ แก้วปรากฏ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9)

3.5 ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

โรงเรียนอาจพิจารณากำหนดและพัฒนางานตามวิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน (บุญธรรม นนทานอก, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) จนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บริหารมีคุณธรรมมีการบริหารจัดการ โดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็น ได้ชัดเจนพร้อม ๆ กัน (แก้ว ภูมิพันธ์, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 8) โรงเรียนวิถีพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง (จำเรียง จอดนอก, สัมภาษณ์. 2554

พฤศจิกายน 11) โดยโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ (สำเนียง จรณชัม โฆ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) โรงเรียนนำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (อนงค์ ธรรมนาม, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 10) หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า โรงเรียนต้องเป็นโรงเรียนของชุมชน โดยเปิดโรงเรียนต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ เช่น ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร (ธัญวีร์มี้ แก้วปราวการ, สัมภาษณ์. 2554 พฤศจิกายน 9) ดำเนินการเชิญภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

สรุปแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ที่ได้จากสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ได้แนวทางการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนควรมีระบบการบริหารภายในโรงเรียนเป็นระบบเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ พัฒนาการจัดสภาพและองค์ประกอบที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

ด้านการจัด โรงเรียนวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ โรงเรียนควรมีการบูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ในชีวิตจริง เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระความรู้ สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนาในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิดข้างต้นให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยมีกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรเช่นพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ ฯลฯ

ด้านพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรใน โรงเรียนวิถีพุทธ ควรมีการวางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร และควรจัด

กิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้บุคลากรทุกคนต้องมีการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถจัดการ เรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ สอนให้รู้ ทำให้รู้ อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนา ได้เป็นอย่างดี

ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โรงเรียนวิถีพุทธควรมีลักษณะเปิด กว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและพร้อมให้ ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ โรงเรียน ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลงานของ โรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์ โรงเรียน วารสารเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้ง ครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของโรงเรียนและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป การทักทายกัน เช่น นมัสการไหว้ที่ ยิ้มง่ายไหว้สวย เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผลการวิจัย
5. ข้อเสนอแนะ
  - 5.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
  - 5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 238 โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 238 คน และครูผู้สอนใน โรงเรียน จำนวน 3,289 คนรวมจำนวนทั้งสิ้น 3,527 คน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนดังนี้

- 1.1 ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 238 คน จำแนกตามขนาดโรงเรียน ดังนี้
  - 1.1.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 80 คน
  - 1.1.2 โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 91 คน
  - 1.1.3 โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 67 คน

1.2 ครูผู้สอนในโรงเรียน จำนวน 3,289 คน จำแนกตามขนาดโรงเรียน ดังนี้

1.2.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 1,946 คน

1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 973 คน

1.2.3 โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 370 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสานโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและเทคนิคการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดตามตารางของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 493 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 148 คน ครูผู้สอน จำนวน 345 คน จากนั้นทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 แบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยในลักษณะระดับชั้น (Stratified)

2.1.2 จำนวนประชากรทั้ง 2 กลุ่มย่อย คือ ให้กระจายไปตามลำดับอำเภอต่างๆ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ประกอบด้วย 8 อำเภอ ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยในลักษณะแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster)

2.1.3 แบ่งประชากรผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนในแต่ละอำเภอออกเป็นกลุ่มย่อยตามขนาดโรงเรียน คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยในลักษณะระดับชั้น (Stratified)

2.1.4 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกนได้ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 148 คน และครูผู้สอน จำนวน 345 คน

2.1.5 ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ให้กระจายไปตามอำเภอและขนาดโรงเรียนตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ จะใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดโควตา จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา พระภิกษุ ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ใหญ่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม

1.1 ลักษณะของ เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างและ พัฒนาขึ้นเอง ลักษณะของแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและขนาด โรงเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มาก ที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 3 ไว้ 5 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียน วิถิพุทธ (2) ด้านการจัดวิถิพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ (3) ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา (4) ด้านการ พัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร ใน โรงเรียนวิถิพุทธ (5) ด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถิ พุทธและชุมชน แบบสอบถามในตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต

1.2 ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

1.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดแนวคิดใน การสร้างแบบสอบถาม

1.2.2 ทำการสร้างแบบสอบถาม

1.2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

1.2.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity)

1.2.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

1.2.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ผลปรากฏว่าผ่าน เกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 ได้ค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 0.98

1.2.7 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหาร และครู โรงเรียนที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 1

1.2.8 นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรการ หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่ามีค่า สูงและผ่านเกณฑ์ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.3.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการติดต่อประสานงานกับผู้บริหาร โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

1.3.2 กำหนดระยะเวลาในการนัดหมายจัดเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับจากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างพร้อมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ด้วยตนเอง

1.3.3 แบบสอบถามที่เก็บมาได้มีจำนวน 493 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.4.1 ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมเนื้อหา นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหา (Content Validity) โดยให้กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบปรับแก้ไข

1.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณค่าสถิติ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และขนาดโรงเรียน คำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2) วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ คำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2546 : 61) ซึ่งกำหนดไว้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับมาก
2.51 – 3.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับน้อย
1.00 – 1.50	มีความหมายว่ามีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

2. เทคนิคการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์

เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

2.1 บุคคลที่สัมภาษณ์

บุคคลที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิถียุทธ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน

2.2 สถานที่ที่สัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ใช้สถานศึกษา บ้าน วัดในชุมชน

2.3 แหล่งเวลา

สำหรับเวลาในการสัมภาษณ์ข้อมูลแนวการดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล วันละ 2 คน

2.4 วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการ ดังนี้

2.4.1 ผู้วิจัยเข้าสู่สนามเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และสัมภาษณ์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.4.2 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาเทียบเคียงกับผลการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ตามสภาพความเป็นจริง

2.4.3 สังเคราะห์สรุปการดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

2.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จำนวน 5 ด้าน

2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.6.1 จัดเตรียมความพร้อมของแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.6.2 ทำหนังสือชี้แจงขอความร่วมมือต่อผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

2.6.3 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และสังเกต จากกลุ่มบุคคลที่ศึกษาให้ข้อมูลครบถ้วน

2.6.4 ทำการบันทึกและรวบรวมข้อมูลจากผลของการสังเกต ในประเด็นสำคัญที่ สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เพื่อนำผลของข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผล

2.6.5 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เสร็จสิ้น เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ และสรุปผล

2.7. การวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความหมายเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างที่ดำเนินการวิจัย ทั้งจากการ สัมภาษณ์ การสังเกต โดยการประมวลผลจากการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกแล้วนำมาเขียนบรรยาย เจริญพรรณนา โดยการตีความหมาย และทำความเข้าใจข้อมูลจากการ ใช้การอุปมาน (Inductive Method) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลและการสร้างข้อสรุปจากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน ระดับมากทุกด้านเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านที่ 3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พบว่า ควรมีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้ และ สภาพแวดล้อม รวมทั้งการจัดบรรยากาศ กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไป ตามหลักไตรสิกขา ควรบูรณาการชีวิตผู้เรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะกึ่ง อยู่ คู่ พึ่งเป็น ดำเนินชีวิตอย่าง มีคุณค่า และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการ พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ และเกิดความสามัคคีร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียนและสังคมตาม วิถีพุทธอย่างค่องเนื่อง นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีผู้บริหาร และคณะครูร่วมกันวางแผนพัฒนา นำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ดำเนินชีวิต ตามแนวทางวิถีพุทธ มอบหมายความรับผิดชอบของบุคลากร ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแล ให้บรรยากาศปฏิบัติสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่หลากหลาย การแสดงคนเป็นพุทธมามกะ การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยม ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น รวมทั้งสอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ สถานการณ์อื่น ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนอาจขาดการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการฝึกปฏิบัติ ในหลักสูตรสถานศึกษาครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดการจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธที่หลากหลาย ขาดการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิตให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ขาดการประชุมวางแผนการดำเนินงานและสนับสนุนการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ขาดการศึกษา วิเคราะห์ กำหนดนโยบายและการวางแผนของ ในการจัดกิจกรรมนักเรียนที่สอดคล้องกับหลักการ โรงเรียนวิถีพุทธมีแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับผู้เรียนตามแนววิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต ขาดการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงและเกิดคุณค่ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนขาดการใช้สื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ และเหมาะสม จึงทำให้ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นของเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สภาภัทร พลสิทธิ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ตามแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ (2) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ (3) ด้านกิจกรรมเสนอแนะพัฒนา (4) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ และ (5) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($= 3.46, S.D. = 1.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ($= 3.65, S.D. = 1.04$) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ ($= 3.58, S.D. = 1.70$) และด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ($= 3.51, S.D. = 1.09$) มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร

โรงเรียนวิถิพุทธ (= 3.32, S.D. = 1.20) ด้านการเกี่ยวสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธและชุมชน (= 3.21, S.D. = 1.54) 2. การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โดยภาพรวมมี ปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านการเกี่ยวสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธและชุมชน ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ และด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ยกเว้นด้านการจัดวิถิพุทธสู่การเรียนรู้ มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌัฐฉัตร อรุณพานิช (2548 : บทคัดย่อ) การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผลการวิจัย สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านการจัดวิถิพุทธสู่การเรียนรู้ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียน และด้านการเกี่ยวสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธ ในภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านการจัดวิถิพุทธสู่การเรียนรู้ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ และด้านการเกี่ยวสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธ ในภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีดังนี้ (1) ระดมความคิดจากทุกฝ่าย สสำรวจ วิเคราะห์ภารกิจ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธ (2) ผู้บริหาร ครู บุคลากรและกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์ แนวทางดำเนินการพันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาคตามแนวทางดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธอย่างชัดเจนตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น (3) จัดทำแผนปฏิบัติการ/โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ทั้งแผนระยะสั้น และระยะยาว (4) กำหนดหลักสูตรสถานศึกษาคตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธ โดยเน้นหลักไตรสิกขาให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและ หลักสูตรแกนกลาง (5) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักการและแนวทางดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน (6) จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางพุทธศาสนาโดยเชิญพระสงฆ์หรือผู้ที่มีความรู้ทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร (7) จัดกิจกรรมประจำวันอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย ทั้งด้านความ

ประพจน์ สมาน และปัญญาให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้านไปพร้อมๆ กัน (8) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ (9) มีการจัดกิจกรรมเนื่องโอกาสวันสำคัญทางพุทธศาสนาทั้งในโรงเรียน และในชุมชน (10) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียนตามแนวทางวิถิปุทธ (11) วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร (12) พัฒนาบุคลากร ให้เข้าใจหลักแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิปุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน (13) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวทางวิถิปุทธในทุกด้าน โดยเฉพาะการพัฒนานักเรียน (14) จัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนัก และความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิปุทธ ให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติ ที่มีผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน (15) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทาง พุทธศาสนาและวันตามประเพณี

ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนอาจขาดการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ชธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนระบุแนวทางในการพัฒนา โรงเรียนวิถิปุทธ บุคลากรในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนขาดการตระหนักถึงคุณประโยชน์ โรงเรียนขาดการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างชัดเจนขาดการวางแผนการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนขาดการปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ขาดการนิเทศกำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแนวทาง โรงเรียนวิถิปุทธเป็นไปตามแผนการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด ตลอดจนโรงเรียนอาจขาดงบประมาณในการจัดศึกษาดูงานและขาดการสร้างความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธแก่ผู้เกี่ยวข้อง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สภาภัทร พลสิทธิ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียน วิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ตามแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ 5 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิปุทธ (2) ด้านการจัดวิถิปุทธสู่วิถีการเรียนรู้ (3) ด้านกิจกรรมเสนอแนะพัฒนา (4) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิปุทธ และ (5) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิปุทธและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

มีปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปูท โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($= 3.46, S.D. = 1.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปูทอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดวิถิปูทสู่การเรียนรู้ ($= 3.65, S.D. = 1.04$) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิปูท ($= 3.58, S.D. = 1.70$) และด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ($= 3.51, S.D. = 1.09$) มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถิปูท ($= 3.32, S.D. = 1.20$) ด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถิปูทและชุมชน ($= 3.21, S.D. = 1.54$)

2. การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปูท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพ โรงเรียนวิถิปูท โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิปูท ด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถิปูทและชุมชน ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถิปูท และด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ยกเว้นด้านการจัดวิถิปูทสู่การเรียนรู้ มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ อรุณพานิช (2548 : บทคัดย่อ) การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิปูท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผลการวิจัย สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิปูท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิปูท ด้านการจัดวิถิปูทสู่การเรียนรู้ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียน และด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถิปูท ในภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิปูท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิปูท ด้านการจัดวิถิปูทสู่การเรียนรู้ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถิปูท และด้านการถือกุศลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถิปูท ในภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิปูท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีดังนี้ (1) ระดมความคิดจากทุกฝ่าย สสำรวจ วิเคราะห์ภารกิจ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถิปูท (2) ผู้บริหาร ครู บุคลากรและกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์ แนวทางดำเนินการพันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถิปูทอย่างชัดเจน ตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น (3) จัดทำแผนปฏิบัติการ/โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามแนวทางโรงเรียนวิถิปูท ทั้งแผนระยะสั้น และระยะยาว (4) กำหนดหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถิปูท โดยเน้นหลักไตรสิกขา

ให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและ หลักสูตรแกนกลาง (5) พัฒนานุคลากรให้เข้าใจ หลักการและแนวทางดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติคนเป็น แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน (6) จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางพุทธศาสนาโดยเชิญพระสงฆ์ หรือผู้ที่มีความรู้ทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร (7) จัดกิจกรรมประจำวันอย่าง หลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย ทั้งด้านความ ประพฤติ สมาน และปัญญาให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อมๆ กัน (8) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริม การระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ (9) มีการจัดกิจกรรมเนื่องโอกาสวันสำคัญทาง พุทธศาสนาทั้งในโรงเรียน และในชุมชน (10) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากร ในโรงเรียนตามแนวทางวิถีพุทธ (11) วางแผนพัฒนานุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วย วิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร (12) พัฒนานุคลากร ให้เข้าใจหลักแนวทางการดำเนินงาน ของโรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติคนเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน (13) เปิด โอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธในทุกด้าน โดยเฉพาะการพัฒนานักเรียน (14) จัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนัก และความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียน วิถีพุทธ ให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทาง ปฏิบัติ ที่มีผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน (15) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนิน กิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทาง พุทธศาสนาและวันคามประเพณี

2. ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งกตสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษารั้วมัธยม เขต 3 พบว่า ควรมีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้ และ สภาพแวดล้อม รวมทั้งการจัดบรรยากาศ กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไป ตามหลักไตรสิกขา ควรบูรณาการชีวิตผู้เรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะกิน อยู่ ดี พึ่งเป็น ดำเนินชีวิตอย่าง มีคุณค่า และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการ พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ และเกิดความสามานฉันท์ร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียนและสังคมตาม วิถีพุทธอย่างค่อเนื่อง นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีผู้บริหาร และคณะครูร่วมกันวางแผนพัฒนา นำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ดำเนินชีวิต ตามแนวทางวิถีพุทธ มอบหมายความรับผิดชอบของบุคลากร ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแล ให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่หลากหลาย การแสดงคนเป็นพุทธมามกะ การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยม ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น รวมทั้งสอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ สถานการณ์อื่น ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป

จากผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าว โรงเรียนหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความสำคัญให้มาก ควรมีการพัฒนารูปแบบการบริหาร โครงการ โรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร ปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนที่เปลี่ยนไป และเป็นปัจจุบัน ทำงานเป็นทีมและร่วมกันรับผิดชอบ ในการดูแลผู้เรียน ให้ประพฤติดนเป็นคนดี สร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองสอนให้เด็กทำบุญ เข้าร่วมพิธีสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณฑกาญจน์ ทองใย (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนา รูปแบบการบริหาร โครงการ โรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลของการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหาร โครงการ โรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสรุปได้ดังนี้ ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้แก่การ กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน สามารถปรับปรุง โครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนที่เปลี่ยนไป ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูนักเรียน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ด้านบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลเยาวชนให้ประพฤติดนเป็นคนดี ด้านกระบวนการดำเนินงาน มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการอย่างสม่ำเสมอ ด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ โดยการสร้างเยาวชนให้มีขันติ มีความอดทน อดกลั้น มีวิริยะอุตสาหะ รู้จักการให้และทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นหมู่คณะได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชญ์สรรค์ ศรีแก่นจันทร์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติต่อวัยรุ่นผลจากการวิจัย พบว่า 1) บ้านหรือครอบครัว มีวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติ ด้วยการสอนให้เด็กทำบุญ ใ้บาตร และบริจาคหรือญาติผู้ใหญ่ปฏิบัติตามศีลห้าเป็นตัวอย่างให้เด็กปฏิบัติ ตาม 2) โรงเรียน พุทธศาสนาวินัย มีวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติ โดยให้เด็กเข้าร่วมพิธีประกาศตนเป็นพุทธมามกะ และสอนให้ประพฤติดนตามศีลห้า และทำกิจกรรมเสริม 3) ชุมชน มีวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติ ด้วยการให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำบุญ และทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น โดยสมาชิกชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยและการนำไปใช้

1.1 ด้านการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ สร้างความเข้าใจในหลักการ และวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธแก่ผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนจัดอบรมประจำปี/พัฒนาจิตเจริญปัญญา/สนทนาธรรม/ฟังเทศน์/ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ

1.2 ด้านการจัดวิถิพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ การวางแผนการประสานงานร่วมมือกับวัดและชุมชนในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่าง ๆ และวัดผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมตามหลักทฤษฎี 4 (กาย/ความประพฤติ/จิตใจ/ปัญญา) และ 11 โรงเรียนควรบูรณาการหลักสูตรรวมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการฝึกปฏิบัติ ในหลักสูตรสถานศึกษาครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และให้นักเรียน ครู บุคลากร ได้มีการปฏิบัติอย่างแท้จริงถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

1.3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา การจัดให้มีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่ายและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียน ได้เรียนอย่างมีความสุข มีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคคลในชุมชนชวนให้ระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงและเกิดคุณค่ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน และ โรงเรียนควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนและห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

1.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธ ผู้บริหารและครู ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และ โรงเรียนควรดำเนินการให้มีกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักให้ครูและบุคลากรทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติตามกรอบของพระพุทธศาสนา

1.5 ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถิพุทธและชุมชน การมีแผนงานหรือโครงการเปิดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางชุมชนด้านวิชาการ วิชาชีพ และกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน และ โรงเรียนควรเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองมีโอกาสเสนอข้อคิดเห็น และมีส่วนร่วมในภารกิจต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลโครงการการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ

2.2 ควรศึกษาการใช้หลักสูตรที่บูรณาการหลักการจัดการศึกษา โรงเรียนวิถิพุทธในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.3 ควรศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ

2.4 ควรศึกษากระบวนการตัดสินใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียน
ในการดำเนินการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

มหาวิทยาลัยสุโขทัย
Buriram Rajabhat University

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2546). ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร. กรุงเทพฯ : ค่ายพุทธบุตร.
- กิตติ ศรีโกคา. (2548). บังคับจัดการบริหารการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของฝ่ายวิชาการในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). สීමิถิตแห่งศตวรรษที่21 : แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : ชักเซสมิเดียม.
- คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. (2547). ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2552). การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ. ค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2546. จาก library.uru.ac.th/webdb/images/school_bud.htm.
- จรัส จันทร์แสงศรี. (2552). หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์. ค้นเมื่อ 9 กันยายน 2552. จาก <http://www.thaifencing.org/index.php?option=com>.
- จิรพันธ์ ไครพิทจรัส. (2543). ยุทธศาสตร์เชิงระบบและการมีส่วนร่วมกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาราษฎรเสพติด : องค์ความคิดในการเสริมความเข้มแข็งของสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ชีรวัดณ์ นิจนตร. (2545). รายงานการวิจัยประเมินผลจังหวัดทดลองแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา : กรณีจังหวัดภูเก็ตและพังงา. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- ณัฐกิตติ ศรีสันต์. (2548). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงใต้. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ณัฐวุฒิ อรุณพานิช. (2548). การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กำแพงเพชร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- เต็มใจ ศรีนวล. (2547, มกราคม-มีนาคม). โรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย. วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. 24(1) : 13-18.
- ถาวร ไชยจักร. (2536). การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นรรัชต์ พันชีพร. (2552). รุ่งอรุณ...สัจยาไส โรงเรียนธรรมชาติเพื่อการแก้ปัญหา. ค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2550. จาก <http://www.ffc.or.th/webboard/viewtopic.php?t=697>.
- นิภา แยมวี. (2553). โรงเรียนวิถิพุทธ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.moe.go.th/main2/article/article_banjerdporn/school_bud.htm. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2553.
- นิรามย์ ไชยรัตน์. (2553). เด็ก และเยาวชน ได้อะไร จากโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sahavicha.com/> สืบค้น 10 เมษายน 2553.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- บุญโช หอยบางไซ. (2544). ศึกษาการปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน เขตการศึกษา 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม (การบริหารการศึกษา). สงขลา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประพัฒน์พงษ์ เสนาฤทธิ์. (2547, มกราคม). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเด็กไทยเรียนมากน้อย. วารสารมติชน. 15 (690) : 14-45.
- ประยุทธ์ ปยุตโต. (2547). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- ประเวศ วะสี. (2543). ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม : ปาฐกถาพิเศษ ป้าย อังการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2542). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. บุรีรัมย์ : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- _____. (2537). พุทธธรรมกับสังคม. กรุงเทพฯ : มีเดียพรีน.
- ปราโมทย์ กิ่งแก้ว. (2544). การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตโต). (2547). **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์. (2548). **การจัดการศึกษาแบบบูร.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพุฒาจารย์ วัดสระเกษ. (2547). **วิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : วัดสระเกษ.

พระมหาพงศ์นรินทร์ ชิววโส. (2546, ตุลาคม). เด็กพันธุ์ใหม่ ละเอียดทำดี วิกฤติการศึกษาไทย
ในยุคดิจิทัล. วารสารเนชั่นสุดสัปดาห์. 12(591) : 13-19.

ไพฑูริย์ เจริญพันธุ์วงศ์. (2539). **บริหารโรงเรียน (หลักการและแนวปฏิบัติ)**. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.

ไพรัช สู่แสนสุข. (2547). **หลักการและกระบวนการของการเรียนรู้และการสอนตามหลักพุทธ
ศาสตร์ : การวิเคราะห์พระไตรปิฎก**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ค.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพรัช สู่แสนสุข และบรรเจิดพร รัตนพันธ์. (2547). "สู่เส้นทางโรงเรียนวิถีพุทธ." (ออนไลน์).
แหล่งที่มา : http://www.moe.go.th/main2/article/article_banjerdporn/
สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2553.

มณฑกกาญจน์ ทองไข. (2549). **การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ ก.ศศ. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

มนตรี วงระคง. (2546). **พฤติกรรมการสอนจริยธรรมของครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2547). **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

โรงเรียน โนนสุวรรณพิทยาคม. (2551). **รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. โรงเรียน
โนนสุวรรณพิทยาคม.

ลภภัทร พลสิทธิ์. (2551). **ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). นครราชสีมา : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ลือชา สาระคง. (2547). **การศึกษาแนวพุทธ**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

- วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2539). **เมืองไทยในปี 2560 : อนาคตเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า**. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2541). **วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 6 คำวินิจฉัยที่สำคัญ**. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม.
- วิญญูสรรค์ ศรีแก่นจันทร์. (2548). **การถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติต่อวัยรุ่น**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคนอื่น ๆ. (2541). **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพฯ : ธีระพีรมและไซเท็กซ์.
- สงวน เลิศอรุณ. (2533). **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรบัณฑิต.
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. (2546). **สัตยาไสย เก่ง ดี มีสุข ผู้คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.thaipr.net/nc/readnews.aspx?newsid> : สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2553.
- สมจิต ชันขวา. (2544). **การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมเดช สีแสง. (ป.ป.ป.). **คู่มือบริหารโรงเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ**. ชัยนาท : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย และพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู.
- สมยศ นาวิการ. (2543). **การบริหารและพฤติกรรมองค์กร =Management and Organizational**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ 1991.
- สมุทฺธ อินทลี. (2551). **การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2551). **ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน : การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ**. วิทยานิพนธ์ ก.ศ.ด (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551**. กรุงเทพฯ ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). คู่มือบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
กรุงเทพฯ : ครูสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2549).
กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- _____. (2542). เอกสารเสริมความรู้ประกอบการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนเพื่อปฏิรูป
การเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. (2551). แนวดำเนินการค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรมตาม
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา : กลุ่มนิเทศและติดตามผล.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. (2556). การบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.
(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.udonthani3.go.th/> สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2556.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). พัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักนวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2547). โรงเรียนดี วิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : อูษาการพิมพ์.
สิริกร มณีรินทร์. (2548). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : อูษาการพิมพ์.
สุทัศน์ วรสีห์. (2549). สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา
แห่งหนึ่งในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา) ภูเก็ต : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- สุภางศ์ จันทวานิช. (2543). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ เงินคำ. (2545). การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา : เพื่อคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- อัญญา ประสานชาติ. (2545). ผลการฝึกจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมวินัยในตนเองของนักเรียน
ระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อภิรัช พันธเสน. (2539). การเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ : มุลินธิภูมิปัญญา.
- Carol, M & Gall, T. (1997). *Learning Theory for the Classroom Teacher*. Washington, D.C. :
National Textbook Company.
- Chan, K. J. (2003). *Intergrating the Curriculum : How do Secondary School Teacher
Beliefs Influence the Intergration*. Hong Kong. : Loong Wah Printing.

- Delors, W. (1998). **Product Leadership : Creating and Launching Superior New Products.**
Cambridge, MA : Perseus Books.
- Gulick, L. (1937). **Notes on the Theory of Organization.** New York : Columbia University.
- Krebbs, M. J. (1997). **A Case Study : Infusing Catholic Values through out the Curriculum.** New York : Fordham University Press.
- Merz, C. & Gall, F. (1997). **Community and School Promise and Paradox.**
Retrieved 23 August 2010, from : <http://.144.248.23/ericvrrrent/detail.nsp>.
- Milstein, Diane. (1999). **Relationships between the Culture of the school, the Culture of the Individual Teachers and the School Curriculum.** Retrieved 25 August 2010, from <http://thailis>.
- Nutravong, R., (2002). **School-based Curriculum Decision-marking : A Study of the Thailand Reform Experiment.** U.S.A. : Bloomington.
- Pena, D. C. (1998). **Mexican America Parental in Evolvment in Site Based Management.**
Retrieved 25 August 2010, from <http://.144.248.23/ericvrrrent/detail.nsp>.

มหาวิทยาลัยสุโขทัย
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยสุโขทัย
Buriram Rajabhat University

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว๒๓๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณศักดิ์ จันทร์ผอย

ด้วย นางสรวิญา มาคนอก นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๓ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะภรณ์ ศรีภานุมาศ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ในการทำการวิจัย และศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการ ในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

๙๕ ๖/๑๖

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ตั๋ว ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/๖๒๓๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขอบขออนุญาตเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณเหมือน รักสนาม

ด้วย นางสาวสรินญา มาตนอก นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๓ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงขอขออนุญาตจากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ในการทำการวิจัย และศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดขออนุญาตและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

๙๕ ๖๗๖

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว๒๓๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขอบขออนุญาตเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณแก้ว ภูมิพันธุ์

ด้วย นางสรินญา มาคนอก นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๓ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงขอขออนุญาตจากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ในการทำการวิจัย และศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการ ในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุญาตและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ฉ. งาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/๖๖๑๗

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๕ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ทดรองเครื่องมือในการวิจัย

เรียน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๑

ด้วย นางสรวิญญา มาदनอก นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถึพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ นักศึกษา มีความประสงค์ในการทดรองใช้เครื่องมือในการวิจัยที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัย

ดังนั้นจึงขออนุญาตให้ นางสรวิญญา มาदनอก ใช้เครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างสำหรับ กำหนดการทำงานผู้ทำการวิจัย จะประสานในรายละเอียดอีกครั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

๙๙ ๙/๙

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/๖๑๘

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๓๐ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เรียน โรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓

ด้วย นางสร้อยญา มาदनอก นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้นักศึกษามีความประสงค์เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นักศึกษาเข้าเก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่านด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

๙. ๙/๙

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่องานวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Buriram Rajabhat University

แบบสอบถามงานวิจัย

เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุขบุรี เขต 3

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอน ดังนี้
 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ
  2. แบบสอบถามชุดนี้ต้องการทราบปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามครบทุกข้อตามสภาพที่เป็นจริง เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุขบุรี เขต 3 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป
  3. ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามในครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของท่านแต่ประการใด
  4. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามชุดนี้จะได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับและจะนำผลไปใช้เพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น
- ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามอย่างครบถ้วน
- สมบูรณ์

สรวิญา มาคนอก

นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [ ] หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามในปัจจุบัน

1. สถานภาพตำแหน่ง

[ ] ผู้บริหาร โรงเรียน

[ ] ครูผู้สอน

2. ขนาดของโรงเรียน

[ ] โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 301 คนขึ้นไป

[ ] โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 201 - 300 คนขึ้นไป

[ ] โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียน 120 คนลงมา

ตอนที่ 2

แบบสอบถามปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

คำชี้แจง

กรุณาอ่านคำถามโดยละเอียด แล้วพิจารณาว่าปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามความเป็นจริง ซึ่งมี 5 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนน 1 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับปัญหาน้อยที่สุด

ค่าคะแนน 2 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับปัญหาน้อย

ค่าคะแนน 3 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับปัญหาปานกลาง

ค่าคะแนน 4 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับปัญหามาก

ค่าคะแนน 5 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับปัญหา				
		5	4	3	2	1
	ด้านการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ					
1.	โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนระบุแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ					
2.	บุคลากรในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนตระหนักถึงคุณประโยชน์ และมีความศรัทธาในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนตามแนววิถีพุทธ					
3.	โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างชัดเจน					

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับปัญหา				
		5	4	3	2	1
4.	โรงเรียนมีการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ					
5.	โรงเรียนปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง					
6.	โรงเรียนสร้างความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแก่ผู้เกี่ยวข้อง					
7.	โรงเรียนส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีธรรมในหมู่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง					
8.	โรงเรียนจัดอบรมใหญ่ประจำปี/พัฒนาจิตเจริญปัญญา/สนทนาธรรมฟังเทศน์/ปฏิบัติธรรมในโอกาสสำคัญ					
9.	โรงเรียนจัดศึกษาดูงานหรือปฏิบัติธรรมในสำนักต่างๆ					
10.	โรงเรียนการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปตามแผนการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด					
	ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้					
11.	โรงเรียนมีการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการศึกษาปฏิบัติ ในหลักสูตรสถานศึกษาครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้					
12.	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธที่หลากหลาย					
13.	บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิตให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม					
14.	โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักใดระศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้					
15.	ครูผู้สอนมีแผนการจัดการเรียนรู้ ที่นำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา					
16.	โรงเรียนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต จัดห้องวิปัสสนา					

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับปัญหา				
		5	4	3	2	1
17.	โรงเรียนมีงบประมาณในการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ					
18.	โรงเรียนมีแผนงานส่งเสริมสนับสนุนการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ					
19.	โรงเรียนวางแผนการประสานงานร่วมมือกับวัดและชุมชนในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่าง ๆ					
20.	โรงเรียนจัดกระบวนการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่จัดเสริม					
21.	โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้านสมดุลสมบูรณ์ทั้งกาย/ความประพฤติ/จิตใจ/ ปัญญา (กิน อยู่ คู่ พัง ให้เป็น)					
22.	โรงเรียนมีการวัดผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมตามหลักภาวะ 4 (กาย/ความประพฤติ/จิตใจ/ ปัญญา)					
	ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา					
23.	โรงเรียนกำหนดนโยบายและกรวางแผนของในการจัดกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ					
24.	โรงเรียนมีแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประจำวันตามแนววิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต					
25.	โรงเรียนจัดให้มีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่ายและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข					
26.	โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและคุณธรรม					
27.	โรงเรียนมีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคคลในชุมชนชวนให้ระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย					

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับปัญหา				
		5	4	3	2	1
28.	โรงเรียนจัดบรรยากาศในห้องเรียนและห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา					
29.	โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงและเกิดคุณค่ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน					
30.	โรงเรียนจัดการเรียนรู้ให้จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา (โบนี โสภนสิการ) คัดพิจารณาในการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ					
31.	โรงเรียนมีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยและครบครันทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครูนักเรียนและชุมชนตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ					
	ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ					
32.	บุคลากรในโรงเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ					
33.	โรงเรียนดำเนินการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ					
34.	โรงเรียนมีแผนงานหรือโครงการในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้เข้าใจหลักการและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถีพุทธ					
35.	โรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนตามหลักไตรสิกขาและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง					
36.	โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรน่าสนใจสามารถสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม					
37.	บุคลากรที่ผ่านการอบรมพัฒนาคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและหน่วยงาน					

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับปัญหา				
		5	4	3	2	1
38.	โรงเรียนมีเทคนิคและวิธีการเสริมแรงที่เหมาะสมในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดแก่บุคลากร					
39.	บุคลากรในโรงเรียนส่งเสริมบุคลากรด้วยกันในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี					
40.	ครูมีความมตตา เป็นกัลยาณมิตร เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้เรียน					
41.	โรงเรียนมีการประเมินผลบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำมาความดี และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์อย่างต่อเนื่อง					
	ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน					
42.	โรงเรียนมีการระดมความคิดจากบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชนในการวิเคราะห์ความต้องการและวิธีปฏิบัติงานเพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนและชุมชนในแนวทางวิถีพุทธ					
43.	โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชน สถาบันทางศาสนาและองค์กรอื่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ระดมทุน ใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ					
44.	โรงเรียนมีแผนงานหรือโครงการเปิดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางชุมชนด้านวิชาการ วิชาชีพ และกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน					
45.	โรงเรียนส่งเสริมความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน					
46.	โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ผลงานนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชน					

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับปัญหา				
		5	4	3	2	1
47.	โรงเรียนมีการยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดี ทั้งครู นักเรียน บุคลากร ในโรงเรียน บุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป					
48.	โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี					
49.	โรงเรียนเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา(Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองมี โอกาสสนอข้อคิดเห็นและมี ส่วนร่วมในการกิจต่างๆ					
50.	โรงเรียนร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ					
51.	โรงเรียนเปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนได้ใช้บริการในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม ฯลฯ					
52.	โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา					

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

โรงเรียน.....

ที่อยู่.....

E-mail.....

เบอร์โทรศัพท์.....

1. ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ

แนวทางการดำเนินงาน.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

แนวทางการดำเนินงาน.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

แนวทางการดำเนินงาน.....

.....

.....

.....

.....

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร ใน โรงเรียนวิถืพุทธ

แนวทางการดำเนินงาน.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถืพุทธและชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าโรงเรียนวิถืพุทธควรดำเนินกิจกรรมอะไรบ้างที่แตกต่างจาก โรงเรียนปกติ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่าน

ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม และให้ความร่วมมือในครั้งนี้

ภาคผนวก ง

ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์

(Item – Objective Congruence : IOC)

เรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
บุรีรัมย์ เขต 3

เกณฑ์การให้คะแนน

+1	หมายความว่า	มั่นใจว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับการศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
0	หมายความว่า	ไม่มั่นใจว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับการศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
-1	หมายความว่า	มั่นใจว่าแบบสอบถามไม่มีความสอดคล้องกับการศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

เกณฑ์การประเมิน

การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ใช้ค่า 0.6 ขึ้น ไปถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน ค่ากว่า 0.6 ควรมีการปรับปรุงแก้ไขสรุปผลการประเมินดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3	คะแนน			รวมคะแนน	สรุป
		ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3		
	ด้านการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ					
1.	โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนระบุแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
2.	บุคลากรในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนตระหนักถึงคุณประโยชน์ และมีความศรัทธาในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนตามแนววิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
3.	โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างชัดเจน	+1	+1	+1	3	1
4.	โรงเรียนมีการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
5.	โรงเรียนปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง	+1	+1	+1	3	1
6.	โรงเรียนสร้างความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแก่ผู้เกี่ยวข้อง	+1	+1	+1	3	1
7.	โรงเรียนส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีธรรมในหมู่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง	+1	+1	+1	3	1
8.	โรงเรียนจัดอบรมใหญ่ประจำปี/พัฒนาจิตเจริญปัญญา/สันทนาธรรม/ฟังเทศน์/ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ	+1	+1	+1	3	1
9.	โรงเรียนจัดศึกษาดูงานหรือปฏิบัติธรรมในสำนักต่าง ๆ	+1	+1	+1	3	1

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3	คะแนน			รวมคะแนน	สรุป
		ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3		
10.	โรงเรียนมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตาม แนวทางโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปตามแผนการดูแล สนับสนุนอย่างใกล้ชิด	+1	+1	+1	3	1
	ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้					
11.	โรงเรียนมีการบูรณาการกิจกรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการฝึกปฏิบัติ ในหลักสูตร สถานศึกษาครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	+1	+1	+1	3	1
12.	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดวิถี พุทธที่หลากหลาย	+1	+1	+1	3	1
13.	บุคลากร ในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงาน และวิถีชีวิตให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม	+1	+1	+1	3	1
14.	โรงเรียนมีการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลัก ไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	+1	+1	+1	3	1
15.	โรงเรียนมีแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนส่วนใหญ่ มี การนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และ แก้ปัญหา	+1	+1	+1	3	1
16.	โรงเรียนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และ ปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต จัดห้องวิปัสสนา	+1	+1	+1	3	1
17.	โรงเรียนมีงบประมาณในการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
18.	โรงเรียนมีแผนงานส่งเสริมสนับสนุนการใช้สื่อและ แหล่งเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3	คะแนน			รวมคะแนน	สรุป
		ผู้ช่วยชาย คนที่ 1	ผู้ช่วยชาย คนที่ 2	ผู้ช่วยชาย คนที่ 3		
9.	โรงเรียนมีวางแผนการประสานงานร่วมมือกับวัดและ ชุมชนในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นเพื่อส่งเสริม ให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่าง ๆ	+1	+1	+1	3	1
20.	โรงเรียนมีกระบวนการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่จัดเสริม	+1	+1	+1	3	1
21.	โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุลสมบูรณ์ทางกาย/ความประพฤติ/จิตใจ/ ปัญญา (กิน อยู่ คู่ พัง ให้เป็น)	+1	+1	+1	3	1
22.	โรงเรียนวัดผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักทฤษฎี 4 (กาย/ความประพฤติ/ จิตใจ/ ปัญญา)	+1	+1	+1	3	1
	ดำเนินการตามแผนงานและการพัฒนา					
23.	โรงเรียนมีการกำหนดคน โยบายและการวางแผนของ โรงเรียนในการจัดกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับ หลักการ โรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
24.	โรงเรียนมีแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประจำวันตาม แนววิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต	+1	+1	+1	3	1
25.	โรงเรียนจัดให้มีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่ายและ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียน อย่างมีความสุข	+1	+1	+1	3	1
26.	โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและ คุณธรรม	+1	+1	+1	3	1
27.	โรงเรียนมีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคคลในชุมชนชวนให้ระลึกถึงคุณพระศรี รัตนตรัย	+1	+1	+1	3	1

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3	คะแนน			รวมคะแนน	สรุป
		ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3		
28.	โรงเรียนจัดบรรยากาศในห้องเรียนและห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
29.	โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงและเกิดคุณค่ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	3	1
30.	โรงเรียนจัดการเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญา (โยนิ โสมนสิการ) คัดพิจารณาในการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ	+1	+1	+1	3	1
31.	โรงเรียนมีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยและครบครันทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครูนักเรียนและชุมชนตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ	+1	0	+1	2	.66
	ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ					
32.	บุคลากรในโรงเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
33.	โรงเรียนดำเนินการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	0	+1	2	.66
34.	โรงเรียนมีมีแผนงานหรือ โครงการในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้เข้าใจหลักการและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
35.	โรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนตามหลักไตรสิกขาและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	3	1

ข้อที่	ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3	คะแนน			รวมคะแนน	สรุป
		ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3		
36.	โรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาบุคลากรนำสนใจสามารถสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม	+1	+1	+1	3	1
8.	โรงเรียนมีมีเทคนิคและวิธีการเสริมแรงที่เหมาะสมในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดแก่บุคลากร	+1	+1	+1	3	1
39.	บุคลากรในโรงเรียนส่งเสริมบุคลากรด้วยกันในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	+1	+1	+1	3	1
40.	ครูมีความเมตตา ถิ่นกัลยาณมิตร เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้เรียน	+1	+1	+1	3	1
41.	โรงเรียนมีมีการประเมินผลบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำควมดี และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์อย่างค่อเนื่อง	+1	+1	+1	3	1
	ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน					
42.	โรงเรียนมีการระดมความคิดจากบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชนในการวิเคราะห์ความต้องการและวิธีปฏิบัติงานเพื่อร่วมกันพัฒนา โรงเรียนและชุมชนในแนวทางวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1
43.	ในการบริหาร โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชน สถาบันทางศาสนาและองค์กรอื่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ระดมทุน ใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	3	1

ข้อที่	ปัญหาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3	คะแนน			รวมคะแนน	สรุป
		ผู้เยี่ยมชม คนที่ 1	ผู้เยี่ยมชม คนที่ 2	ผู้เยี่ยมชม คนที่ 3		
44.	โรงเรียนมีแผนงานหรือ โครงการเปิด โรงเรียนให้เป็น ศูนย์กลางชุมชนด้านวิชาการ วิชาชีพ และกิจกรรม เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และ ชุมชน	+1	+1	+1	3	1
	โรงเรียนเสริมความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน	+1	+1	+1	3	1
	โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ผลงานนักเรียนใน รูปแบบต่าง ๆ เช่น วารสารของสถานศึกษา เผยแพร่ แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชน	+1	+1	+1	3	1
47.	โรงเรียนมีการยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้ทำความดี ทั้งครู นักเรียน บุคลากร ในโรงเรียน บุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป	+1	+1	0	2	.66
48.	สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี	+1	+1	+1	3	1
49.	สถานศึกษาเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองมีโอกาสเสนอข้อคิดเห็น และมีส่วนร่วมในภารกิจต่างๆ	+1	+1	+1	3	1
50.	สถานศึกษาร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรม ศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ	+1	+1	+1	3	1
51.	เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนได้ใช้บริการในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม ฯลฯ	0	+1	+1	2	.66
52.	โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กิจกรรมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อ พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
ค่าความสอดคล้อง						.98

ภาคผนวก จ
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	208.9980	613.7675	.4637	.9738
A2	208.5980	618.2247	.5240	.9732
A3	208.6314	622.8110	.5797	.9730
A4	208.6314	616.5624	.6266	.9728
A5	209.0980	616.6726	.7156	.9726
A6	208.7647	626.6664	.4340	.9733
A7	208.8314	624.2312	.5663	.9730
A8	208.7647	621.5014	.5521	.9730
A9	208.8647	617.2806	.6813	.9727
A10	208.6980	619.6340	.5706	.9730
B1	208.8647	617.9069	.6624	.9727
B2	208.7980	621.7886	.5429	.9730
B3	208.9314	618.9684	.6405	.9728
B4	208.4647	622.7726	.4668	.9733
B5	208.2980	618.5418	.6279	.9728
B6	208.4314	612.1649	.7280	.9726
B7	208.5314	611.3114	.8024	.9724
B8	208.5314	609.5476	.8003	.9724
B9	208.5314	607.7710	.8480	.9722
B10	208.4647	616.7213	.6774	.9727
B11	208.5314	615.0904	.6523	.9728

B12	208.4314	617.5706	.6700	.9727
C1	209.0314	631.5740	.2719	.9736
C2	208.7980	625.2866	.4077	.9734
C3	208.7980	625.5986	.4296	.9733
C4	208.7314	627.2620	.4168	.9733
C5	208.7647	626.2164	.3824	.9735
C6	208.5980	623.5925	.5637	.9730
C7	208.4314	612.1649	.7280	.9726
C8	208.5314	611.3114	.8024	.9724
C9	208.5314	609.5476	.8003	.9724
D1	208.5314	607.7710	.8480	.9722
D2	208.4647	616.7213	.6774	.9727
D3	208.5647	623.8508	.5675	.9730
D4	208.5647	626.2909	.4381	.9733
D5	208.6314	623.6630	.5511	.9730
D6	208.5980	619.1120	.5643	.9730
D7	208.6314	622.8008	.5302	.9731
D8	208.6647	622.4509	.4954	.9732
D9	208.5980	615.9684	.6961	.9727
D10	208.9647	619.5353	.6308	.9728
E1	208.7314	625.8665	.5112	.9731
E2	208.7314	617.1607	.7450	.9726
E3	208.5980	627.2263	.4403	.9732
E4	208.5647	621.6150	.5404	.9730
E5	208.5314	623.9686	.4805	.9732
E6	208.4980	615.9567	.6403	.9728
E7	208.4314	615.7247	.6335	.9728
E8	208.4980	614.8705	.6313	.9728
E9	208.4980	614.4961	.6409	.9728

E10	208.4980	620.7086	.5913	.9729
E11	208.4314	618.4759	.5979	.9729
A ၇၇	208.7880	619.4778	.7772	.9726
B ၇၇	208.5675	615.6108	.9304	.9723
C ၇၇	208.6906	621.1155	.8457	.9726
D ၇၇	208.6214	619.6071	.8288	.9725
E ၇၇	208.5465	619.4191	.8088	.9725
၇၇	208.6428	618.9695	.9998	.9724

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 58

Alpha = .9733

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Buriram Rajabhat University

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสรินญา มาदनอก
ตำแหน่ง	ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ
วัน เดือน ปีเกิด	8 มิถุนายน 2504
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	78/2 หมู่ 6 ตำบลทุ่งกระเด็น อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ 31210
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านสระขุด อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2520 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสมถวิลราชดำริ จังหวัดกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกันทรารมย์ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2525 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยครูสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2535 ครุศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2526-2529 ครู 2 ระดับ 2 โรงเรียนบ้านกอก ตำบลละทาย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2529-2532 อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านโนนจำปา ตำบลนาสวรรค์ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย พ.ศ. 2532 - ปัจจุบัน ครู คศ.2 โรงเรียนบ้านสระขุด ตำบลทุ่งกระเด็น อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	208.9980	613.7675	.4637	.9738
A2	208.5980	618.2247	.5240	.9732
A3	208.6314	622.8110	.5797	.9730
A4	208.6314	616.5624	.6266	.9728
A5	209.0980	616.6726	.7156	.9726
A6	208.7647	626.6664	.4340	.9733
A7	208.8314	624.2312	.5663	.9730
A8	208.7647	621.5014	.5521	.9730
A9	208.8647	617.2806	.6813	.9727
A10	208.6980	619.6340	.5706	.9730
B1	208.8647	617.9069	.6624	.9727
B2	208.7980	621.7886	.5429	.9730
B3	208.9314	618.9684	.6405	.9728
B4	208.4647	622.7726	.4668	.9733
B5	208.2980	618.5418	.6279	.9728
B6	208.4314	612.1649	.7280	.9726
B7	208.5314	611.3114	.8024	.9724
B8	208.5314	609.5476	.8003	.9724
B9	208.5314	607.7710	.8480	.9722
B10	208.4647	616.7213	.6774	.9727
B11	208.5314	615.0904	.6523	.9728

B12	208.4314	617.5706	.6700	.9727
C1	209.0314	631.5740	.2719	.9736
C2	208.7980	625.2866	.4077	.9734
C3	208.7980	625.5986	.4296	.9733
C4	208.7314	627.2620	.4168	.9733
C5	208.7647	626.2164	.3824	.9735
C6	208.5980	623.5925	.5637	.9730
C7	208.4314	612.1649	.7280	.9726
C8	208.5314	611.3114	.8024	.9724
C9	208.5314	609.5476	.8003	.9724
D1	208.5314	607.7710	.8480	.9722
D2	208.4647	616.7213	.6774	.9727
D3	208.5647	623.8508	.5675	.9730
D4	208.5647	626.2909	.4381	.9733
D5	208.6314	623.6630	.5511	.9730
D6	208.5980	619.1120	.5643	.9730
D7	208.6314	622.8008	.5302	.9731
D8	208.6647	622.4509	.4954	.9732
D9	208.5980	615.9684	.6961	.9727
D10	208.9647	619.5353	.6308	.9728
E1	208.7314	625.8665	.5112	.9731
E2	208.7314	617.1607	.7450	.9726
E3	208.5980	627.2263	.4403	.9732
E4	208.5647	621.6150	.5404	.9730
E5	208.5314	623.9686	.4805	.9732
E6	208.4980	615.9567	.6403	.9728
E7	208.4314	615.7247	.6335	.9728
E8	208.4980	614.8705	.6313	.9728
E9	208.4980	614.4961	.6409	.9728

E10	208.4980	620.7086	.5913	.9729
E11	208.4314	618.4759	.5979	.9729
Aรวม	208.7880	619.4778	.7772	.9726
Bรวม	208.5675	615.6108	.9304	.9723
Cรวม	208.6906	621.1155	.8457	.9726
Dรวม	208.6214	619.6071	.8288	.9725
Eรวม	208.5465	619.4191	.8088	.9725
รวม	208.6428	618.9695	.9998	.9724

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 58

Alpha = .9733

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Buri Ram Rajabhat University

196274

ประวัติผู้วิจัย

วท
351.2
ท 2531
15
1962

ชื่อ นางสาวริญา มาตนอก

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ

วัน เดือน ปีเกิด 8 มิถุนายน 2504

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 78/2 หมู่ 6 ตำบลทุ่งกระเด็น อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ 31210

สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านสระขุด อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2520 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสมถวิลราชดำริ
จังหวัดกรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2522 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกัณฑ์ธารมย์
อำเภอกัณฑ์ธารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

พ.ศ. 2525 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยครูสุรินทร์ อำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์

พ.ศ. 2535 ครุศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ อำเภอเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2526-2529 ครู 2 ระดับ 2 โรงเรียนบ้านกอก ตำบลละทาย
อำเภอกัณฑ์ธารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

พ.ศ. 2529-2532 อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านโนนจำปา
ตำบลนาสวรรค์ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. 2532 - ปัจจุบัน ครู คศ.2 โรงเรียนบ้านสระขุด ตำบลทุ่งกระเด็น
อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์